PRIJS ƒ 7.25/Bfr. 135

Commodore INFO

ONAFHANKELIJK BLAD VOOR COMMODORE GEBRUIKERS

JAARGANG 4, NO. 7, NOV./DEC. 1987

LISTINGS

- Solitair
- Powerboat
- Tekstverfraaien
- Duo-bal
- Explosieven
- Files uitprinten
- Springbeest
- Vaste hand C-128
- Mastermind C-128
- Mt-Base C-16
- Adresbestand C-16

Fresh

HiFi-schakelingen

Desktop Video

MS-DOS op de Amiga

Amiga Genlocker

Vaste rubrieken

Basic Miniatuurtjes

Machinetaal

Basic cursus

Oud van Goudriaan

Listings

Commodore-Info
Verschijnt 8 x per jaar

Jaargang 4, no. 7 nov/dec 1987

Uitgave: Sala Communications
Uitgever: Drs. J.Taverne
Redaktie:
Ir. L. Sala hoofdredacteur
J. Bodzinga adj. hoofdredacteur

J. Boers, drs. M. de Rooij, drs. H. Zoete, P. Boncz, B. Munniksma, K. v.d. Vlies, drs. U. Schuurmans,

Redactiesecretariaat: R. van Zalingen

Strip: Bert Tier
Illustraties: Ben van Mierlo, Ymmot

Advertentie-exploitatie:
Ing. V. Sala
Den Texstraat 5a
1017 XW Amsterdam
tel.: 020-273198

Redaktie adres:
Postbus 112
1269 AC Blaricum
tel.: 02152-65695

Abonnementen en administratie:
Postbus 5570
1007 AN Amsterdam
tel.: 020-273198
Vragen betreffende abonnementen ontvangen wij bij voorkeur schriftelijk, met meesturen van het omslagetiket.

Abonnement:
Voor 8 nummers ƒ 47,50 of BFR. 950 per jaar. Betaling op Giro 1585491 t.n.v. SAC/COMMODORE-Info.
Oude nummers kunt U alleen krijgen bij vooruitbetaling van ƒ 6,75 op de bovenstaande rekening.
Ook telefonische opgave voor een abonnement is mogelijk. Bel GRATIS 06-02242222 (Teleservice), elke dag tot 20.30 uur (dus ook in het weekend). België: 115555, dagelijks tot 22.00 uur. Deze telefoonnummers zijn alleen bedoeld voor telefonische opgave van NIEUWE abonnementen.

Druk:
Verweij, Mijdrecht
NDB, Zoeterwoude

Distributie:
In Nederland: Betapress/Gilze
In België: AMP/Brussel

ISSN: 0169-3085

Inhoud van dit nummer

Genlocker A8702 6
De nieuwe Amiga Genlocker is uit!

Nieuws 10, 13

Fresh 12
Een software-pakket voor huisartsen, dat zowel de verrichtingen als de financiele afhandelen daarvan verzorgt.

Software 15
Er zijn mensen, die alleen al voor de software bespreking dit blad kopen.: Drie pagina's met de nieuwste pakketten.

Strip 18
Bert Tier laat zien dat het in de jungle ook niet altijd koek en ei is.

Basic Basic 16 19
Jan Bodzinga's vaste Basic-cursus, waardoor het werken met de Commodore-machines veel meer mogelijkheden biedt.

Goud van Oud 27
We hebben hem een keer moeten missen, maar hier is Rob Goudriaan weer met games uit de oude doos.

Desktop Video 55
Ongekende mogelijkheden in beeldmanipulatie wordt door Ulco Schuurmans nader bekeken en aan u uitgelegd.

Minigraph (slot) 59
Het slot van de minigraph-listing,

Reset 62
Een eenvoudig, maar handig commando om uw werkgeheugen schoon te krijgen.

Datakolom 64
Luc Sala belicht het ontstaan van een 'terminologie'-kultuur in computerland.

HiFi-schakelingen 65
Een artikel over moelijkheden, die de computer kan bieden bij het schakelen van audio-apparatuur.

Demowereld 66
Darius Heydrapour met het laatste nieuws uit de wereld van computerkrakers.

Vragen 68
Onze vaste rubriek met vragen van gebruikers op elk terrein.

Miniatuurtjes 72
Peter broekhuizen levert weer twee bladzijden met alleraardigste mini-listings.

Machinetaal 9 75
Voor de echte programmeurs de negende aflevering van de cursus machinetaal.

MS-DOS 79
Het werken met en in MS-DOS op de Amiga kan de nodige moeilijkheden opleveren. Maar ook veel plezier!

Print-out 33
Listing-rubriek met::

Slitair	34
Powerboat	36
Tekstverfraaien	36
Duo-bal	38
Explosieven	40
Files uitprinten	40
Springbeest	45
Vaste hand C-128	46
Mastermind C-128	47
Mt-Base C-16	49
Adresbestand C-16	51

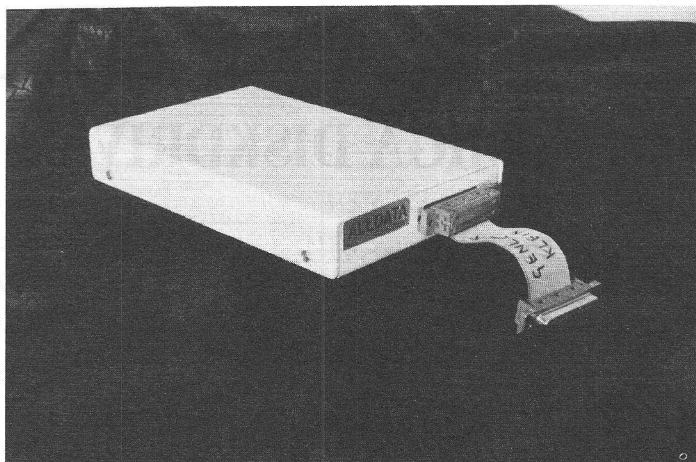
Redaktioneel

Nu de beurzenstorm van dit najaar wat is geluwd en de rook is opgetrokken, lijkt het weer even tijd voor andere zaken. Dat wil niet zeggen, dat er dit jaar geen nieuws meer te verwachten is, want in de VS zijn op dit moment een groot aantal beurzen aan de gang.
In ons land maakt men zich intussen op voor de jaarlijkse HCC- dagen en aansluitend komen de feestdagen snel dichterbij. Maar voor het zover is een najaarsnummer, boordevol nieuwe programma's en (software)-besprekingen.
De trouwe lezers zal het zeker opvallen, dat de Listing-rubriek in een nieuw jasje is gestoken. Dank zij de technische mogelijkheden op de redaktie kunnen deze pagina's nu rechtstreeks van de C-64 in onze rubriek worden ingevoerd. Er zullen nog wat vormtechnische schoonheidsfoutjes inzitten, maar die zullen ongetwijfeld de volgende keer verholpen zijn. Maar als het goed is zal de 'Missers"-rubriek niet meer nodig blijken te zijn.
Voor de Amiga-bezitter zal ook uit dit nummer weer duidelijk worden welke tot voor kort ongekende mogelijkheden deze Commodore-machines bieden. En wij kunnen u verzekeren, dat het eind van die ontwikkeling vooralsnog niet in zicht is.

MdR

Met een genlock interface is het mogelijk om grafische computerbeelden en titels met videopnamen te kombineren. Tot op heden waren genlockers voor de Amiga helaas schreeuwend duur of van slechte kwaliteit. Alldata brengt daar nu met haar nieuwe genlock interface verandering in.

Amiga Genlock A8702

Professionele kwaliteit ook voor de amateur?

De Amiga 500, 1000 en 2000 staan in het middelpunt van de groeiende belangstelling voor desktop video (DTV). De grafische prestaties en animaties van deze machines zijn beroemd. Alleen konden de amateur en vakman met een krap budget daar niet veel mee.

De randapparatuur voor het genereren van een kwalitatief goed PAL-signaal en het kombineren van computer graphics met videobeelden was gewoon te duur. Aan geschikte genlockers kon men ook in het buitenland nauwelijks komen en goedkope exemplaren bleken dikwijls beneden de maat. Daarom komt het minder dan *f* 1000,- kostende genlock interface van Alldata als geroepen. Een reden voor ons om deze genlocker eens nader te bekijken.

Beeldmixen

Genlockers kombineren zoals gezegd computervideo- met bestaande of life opgenomen videobeelden.
Men spreekt ook wel van beeldmixen. Bekend zijn de titelletters die over de videobeelden heenlopen. In vele televisieseries komen de letters gewoon als titelrol op de videobeelden. Een techniek die ook met sommige videocamera's mogelijk is.
Het gebruik van een computer als aftitelaar biedt veel meer mogelijkheden dan een gewone titelgenerator voor video. Niet alleen kan de videomaker kiezen uit meerdere fonts in vrijwel elke bruikbare grootte en kleur, ook kan men de titels laten scrollen, roteren om een X-, Y- of Z-as en van vorm laten veranderen.
Behalve titels kunnen ook grafieken, geanimeerde poppetjes en met paintpakketten ontworpen achtergronden met life/bestaande videobeelden gekombineerd worden. Een geliefde techniek bij reklamebureaus, interactief onderwijs en grappige films.

Hoe werkt een Genlock?

Een genlock kent doorgaans twee video-ingangen en een of meer video-uitgangen. Op de video-in worden twee verschillende videobronnen aangesloten. Bij de **A8702** zijn dat de Amiga via de 23-polige RGBD-connector en een composiet-videoingang voor een videocamera, videorecorder, beeldplaat, een andere computer, een satellietsignaal of een professionele "black and burst". De video timing-signalen voor line, frame en colour burst van de Amiga en de externe videobron worden door het interface **gelocked**. Dat wil zeggen zodanig op elkaar afgestemd dat beide signalen dezelfde kleur op dezelfde tijd en plaats op het scherm (of naar de videorecorder) geven. Men spreekt hierbij ook wel van het synchroniseren van twee videobronnen. Zijn de beide videosignalen eenmaal gelocked dan kan de electronica tussen het Amiga- en externe videosignaal switchen.
Daarvoor gebruikt de genlocker een high speed videoschakelaar. Met behulp van deze schakelaar is het mogelijk om videobeelden als het ware over elkaar heen (**overlay**) te leggen waardoor gemixde videobeelden ontstaan.
Behalve het eigenlijke locken vervult de Amiga genlock A7802 nog twee andere belangrijke taken:

- **Encoding**, het omzetten van het Amiga **RGB**-signaal in een voor de monitor en/of videorecorder bruikbaar **composiet PAL- signaal**. Voor het functioneren van de encoder is een PAL- referentiesignaal nodig om de computersignalen opnieuw te timen.
- **Video overlay switching**, het schalen tussen het computer- en het externe videosignaal. Er zijn vier schakelmogelijkheden: Amiga Display, display externe videobron

(default), de background- en foreground-modus. In de **background -modus** wordt de achtergrondkleur doorzichtig en het externe videobeeld (CVBS-signaal) zichtbaar in mixage met de computer graphics, bijvoorbeeld een aftiteling. Het register 0 wordt hier als de schakelaar gebruikt. In de **foreground-modus** is zwart de doorzichtige kleur. Daarmee kan een (voor- en achtergrond-)kleur transparant gemaakt worden om een extern videobeeld in een venster te mixen.

Voor de vakman/vrouw is er de mogelijkheid om Black and Burst, het aanbieden van een effen (zwarte) achtergrond voor overlays te gebruiken. De amateur zal in de meeste gevallen een normaal composiet videosignaal voor de overlay gebruiken.

De A8702

De door Alldata geïmporteerde A8702 genlock beschikt over alle hiervoor genoemde mogelijkheden en heeft daarbij nog twee verschillende uitgangen:

° Een gewone **composiet BNC**-uitgang voor het aansluiten van een videorecorder of monitor. Uit deze output komt het gecombineerde (overlay) PAL-signaal.

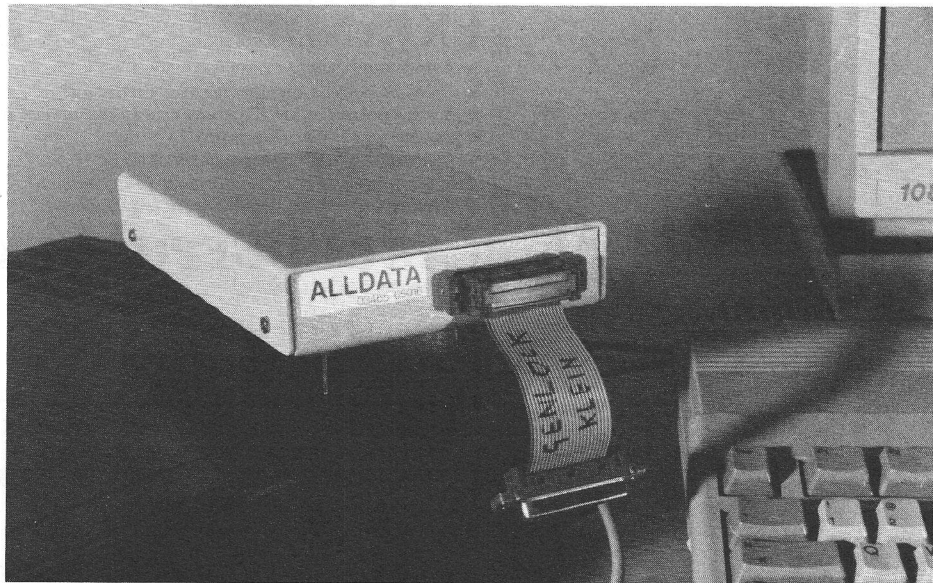
° De **23-polig RGB Amiga D-connector** voor: Rechtstreekse aansluiting van de eigen Amiga monitor. Twee optionele schakelaars voor het switchen tussen Amiga-beeld, gemengd beeld, videobeeld op de voorgrond en Amiga-beeld op de voorgrond. En softwarematige aansturing via de parallelle poort van de Amiga.

Het interface, in ons geval een testmodel, is een net plat metalen kastje ter grootte van een pocketboek. Uit dit kastje komt eem lintkabeltje voor aansluiting op de Amiga D-connector. Dit kabeltje bleek voor onze Amiga 1000 wat aan de korte kant om het interface gemakkelijk bereikbaar naast de machine te zetten. Met enig gefriemel past het kastje gedeeltelijk onder de Amiga en bleven de beide schakelknoppen toch binnen bereik.

Alldata heeft toegezegd dat voor alle Amiga's eigen aangepaste uitvoeringen komen, zodat de gebruiker geen ongemak meer zal ondervinden.

Pluggen

Verder zitten er zoals gezegd op de genlocker een BNC video-in, - out en 23-polige D-connector. Twee, nog ongelabelde, drukknoppen regelden de

Amiga's nieuwste Genlock A8702

verschillende modussen van de A8702.

Het aansluiten van de genlock geef geen probleem, zolang men de nodige verloopjes in huis heeft. Alldata levert de lintkabel er natuurlijk bij. Deze is van een afwijkend TTL-type. Zelf er eentje solderen kan tot het opblazen van de RGB-poort leiden. Voor de videokabeltje moet u zelf zorgen. Videorecorders gebruiken tulp-, SCART en BNC-pluggen. Voor tulp- en Scart zijn verloopstekkers en kabels bij een goede electro-nicazaak te koop. Neem wel enkele tientjes mee want goedkoop zijn deze supplies beslist niet! Desgewenst kan de gebruiker de kabeltjes met opgave van de juiste aansluitingen ook bij Alldata bestellen.

De videopraktijk

Eerlijk gezegd waren wij behoorlijk sceptisch toen Alldata kontakt opnam om hun genlocker te laten testen. Ervaringen uit het verleden met slechte of peperdure genlockers waren nu niet bepaald gelukkig geweest en ook vele lezers klaagden hierover. Al bij de eerste demonstratie verdwenen de meeste vooroordelen opslag. Het is allemaal nog niet op en top broadcasting- kwaliteit, maar de A8702 komt daar wel heel dicht bij. Niet alleen op de monitor, maar ook op de videorecorder. Met name bij de VCR onderscheidt de kwaliteit van deze genlocker zich van andere goedkope apparaten.

Het maken van overlays en het switchen tussen de verschillende modes kan iedereen in vijf minuten leren. Genlocker aansluiten op de Amiga, externe videobron en output, software (kickstart en video- of paintpakket) in de Amiga en de voorstelling kan beginnen. Grote creatieve mogelijkheden bij een goede videokwaliteit. Volgens Alldata zit er nog een **enhancer** voor het wegwerken van de onvermijdelijke kopieerverliezen in de ontwerpkoker. Daar wilde men op het moment van schrijven verder nog niets over zeggen.

Na het opstarten is de default videobeelden op de achtergrond en computer-graphics op de voorgrond. De kickstart-ikoon wandelt eerst door het beeld heen. Dat verdwijnt na het inladen van de werkbank of video/paintpakket. Voor het veranderen van de videomodus drukt de gebruiker op de desbetreffende schakelknop van het interface. Ons inziens verdient het aanbeveling deze schakel-optie er gewoon bij te kopen gezien het grote gebruiksgemak dat men daar van heeft.

Het effect van fore- en backgroundmodus is afhankelijk van de gebruikte kleurinstellingen. In de backgroundmodus krijgt de gebruiker de beste resultaten als er ook een zwarte achtergrondkleur gekozen wordt. Dat voorkomt het doorlopen van de kleuren. In de foreground-modus, waar de Amiga graphics transparant zijn, verdient het aanbeveling om de preferences naar smaak in te stellen. Aanbevolen wordt om Rood en Groen minder dan 50% in te stellen en blauw op full te zetten. Hier door ontstaat een professioneel blauw overlay-venster. Gebruik nimmer dezelfde voor- en achtergrondkleur,kleurkleurkleurkleur want dan wordt de achtergrond niet doorzichtig. Register 0 is dan inactief.

Lastig

Een klein probleempje geeft het encoderen van het Amiga RGB- signaal. Zonder een extern referentiesignaal komt er niet veel bijzonders uit de video-out. De gebruiker zal de genlocker dus een tuner- of andersignaal moeten aanbieden voor het in fraaie PAL-kleuren vertonen van de Amiga-graphics. Dan behoeft de A8702 niet "droog te zwemmen". Een alternatieve mogelijkheid is het aanbieden van een zwartwit-signaal voor het creëren van zwartwit-overlays.

Opstelling

De video-configuratie is uiteraard afhankelijk van het beoogde doel. Videomakers zullen de Amiga voor met genlocker gebruiken voor mixages en aftiteling. Daarvoor zijn nodig een videocamera of videorecorder voor weergave, een opnamerecorder en/of output-monitor. Bij voorkeur maakt men gebruik van meerdere monitoren: een voor de Amiga zelf en een voor het controleren van het composiet outputsignaal. Let er bij het gebruik van een monitor op dat deze op AV/VCR staat anders wordt de output niet korrekt weergegeven.

Bij interactief onderwijs maakt men gebruik van een door de Amiga gestuurde beeldplaat- of videorecorder. Het interactieve Amiga- programma stelt de vragen of verschaft de begeleidende teksten. De externe videobron levert de bijbehorende beelden.

Gebruiksmogelijkheden

De toepassingen van de Amiga met genlock zijn legio. Behalve videoproducties, reklamepresentaties, slideshows en interactief onderwijs zijn er nog tal van andere gebruiksmogelijkheden. Alldata noemt zelf trainingssystemen, het gelijktijdig bekijken van twee videobronnen (bijvoorbeeld een computer- en een TV- programma), informatie-terminal en toepassing als een video- database.

Conclusies en opmerkingen

De A8702 Genlock is een welkome aanvulling voor de videoproducent of onderwijskundige die met de Amiga werkt. Voor *f* 831,67 (exclusief B.T.W) krijgt de koper een kwalitatief goede genlocker met tal van krachtige en creatieve mogelijkheden.
Verwacht echter geen wonderen van deze genlocker. Het geringe kwaliteitsverlies (high frequency details) van het omzetten van RGB naar PAL-composiet blijft zichtbaar. Hetzelfde geldt bij opname met videorecorders en vertoning op de huiskamer-TV. Deze achteruitgang ligt niet aan de genlocker, maar is inherent aan de kwaliteit van de overige randapparatuur.

De A8702 kan het signaal van een VCR goed tracken zolang dit van een redelijke kwaliteit is. Een matige bandkwaliteit en versleten of vuile recorderkoppen geven een slecht resultaat. Hetzelfde geld voor videotrucages waarbij niet-standaard synchronisatiesignalen gebruikt worden.
Afgezien van de hier gemaakte kanttekeningen biedt de A8702 veel waar voor zijn geld. In zijn prijsklasse kent deze genlocker in Nederland momenteel geen concurrentie. Wie meer wil zal ook veel meer moeten betalen. En als de beloofde enhancer gereed is zal ook de verwende gebruiker van consumenten-video geheel aan zijn/haar trekken komen.

Voor alle info: Alldata, , tel. : 03465-65016/73767.

U.S.

Op de C-128 kan een tamelijk brede administratie een plaatsje vinden. Datahome maakte een financieel pakket voor huisartsen, dat ook de patientenregistratie afhandelt.

Fresh

Financieel registratiesysteem huisartsen

De C-128 is met zijn wat grotere geheugen en professionelere toetsenbord en (bij de D) ingebouwde diskdrive heel bruikbaar voor administratiewerk. Voor de huisartsenpraktijk is er dus nu ook een pakket afgestemd op deze Commodore.

Het bedrijf Datahome is nogal actief op het Commodore softwarefront en heeft in feite de plaats ingenomen van heel wat grote importeurs en softwarehuizen uit het recente C-64 verleden.
Met een C-128 D, een kleurenmonitor, een Star NL-10 en het software-pakket Fresh bieden ze nu de huisarts een relatief goedkope oplossing. Voor het totaal betaalt men inclusief de hardware *f* 3.798,- incl. BTW. en dan komt men het pakket ook nog aan huis afleveren, installeren en demonstreren. De software is ook afzonderlijk verkrijgbaar, maar dan met wat minder "after-sales" service, het kost in da geval *f* 399,-. Er zit wel garantie op Fresh, maar liefst 5 jaar, maar zolang zal uw C-128 het vast niet volhouden, de ontwikkeling gaat daarvoor te snel.

Registratie verrichtingen

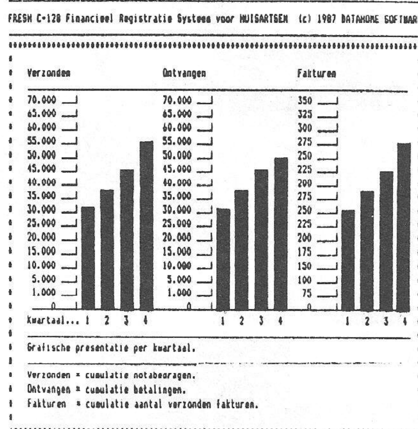
Zoals meestal het geval is bij een administratiepakket ligt aan Fresh een database ten grondslag. Daarin zitten de patienten, hun gegevens en daar kan dan de verrichting of behandeling aan worden toegevoegd. Met het Fresh pakket kan de huisarts of zijn assistente dan registreren wat er gebeurt, maar bijvoorbeeld ook de rekening in de vorm van nota's en een acceptgirokaart aanmaken.

Hoofdmenu

Het pakket is, en zo hoort dat ook voor dergelijke "verticale" software waarbij de gebruiker niet veel van de computer behoeft te weten, helemaal menugestuurd. In het hoofdmenu kan men kiezen uit een aantal algemene procedures, uit het ingeven van de standaard verrichtingen, het printen van de nota's (fakturen), het bijwerken van betaalde nota's, het maken van overzichten en aanmaningen en natuurlijk de registratie van de patienten. Dat laatste vormt het hart van het systeem, en de gegevens per client/patient of relatie kunnen in een aantal overzichten worden weergegeven.

Algemene opzet

De database in Fresh kan maximaal 1250 relaties (patienten) bevatten en dat is misschien iets aan de krappe kant voor een normale praktijk. Maar wanneer men de hele zaak alleen voor particuliere patienten gebruikt, en die krijgen tenslotte de rekeningen, is het wel voldoende groot.

Er kunnen 28 soorten verrichtingen met codes worden vastgelegd, met een maximum van 2000 verrichtingen per boekingsperiode (kwartaal). Na het sturen van de acceptgiro's kunnen ook de betalingen natuurlijk verwerkt worden, ook als er sprake is van deelbetalingen. Wie niet betaalt, krijgt een herinnering of een kopie van de nota. Er kan ook een set stickers worden gemaakt, wanneer bijvoorbeeld een verhuisbericht verstuurd moet worden.
Voor de boekhouder zijn natuurlijk kwartaaloverzichten te maken, maar ook is de "omzet" in grafiekvorm te bestuderen.
Alles bij elkaar is dit systeem een vrij diepgaande aanpassing van een standaard computeradministratie aan de speciale wensen van het medische beroep. Er zullen zeker opmerkingen gemaakt worden, dat een C-128 toch niet groot genoeg is voor zoiets, maar wie al zo'n apparaat heeft of wie eens voorzichtig wil beginnen aan wat automatisering op bescheiden schaal in zijn praktijk, kan hier heel aardig mee uit de voeten. Het is geen complete vervanging van de administratie, het betreft namelijk alleen de uit te sturen nota's, inkomende rekeningen moeten op een andere manier worden bijgehouden, maar het is zeker een goed doordacht en aangepast stukje software.
Inl. Datahome, 020-855204.

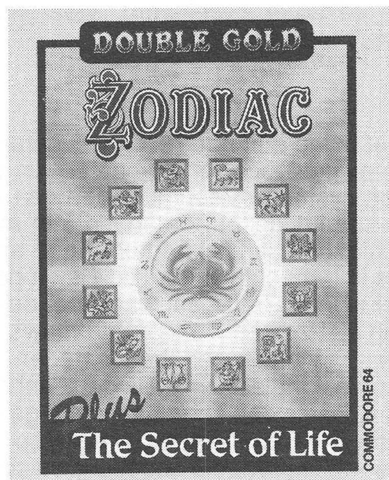
Catch 23

Van Martech komt dit militair aandoend adventure, dat tamelijk ingewikkeld is. De speler komt terecht op een eiland, op n van vijf lokaties, ieder in de buurt van een "safe" huis. Het doel is natuurlijk om het er weer levend af te brengen, alle opdrachten te vervullen en ondertussen punten te verzamelen. Het tot nu toe behaalde maximum is 83700 punten, en dat in een tijd van 2 uur en 38 minuten, maar de gemiddelde avonturier zal er heel wat langer over doen. Het spel is af te breken en opnieuw te starten, indien men dat in een "safe" huis doet. Daarvoor moet de "timer" op 00:00 gezet worden.
Er zijn 6 zones, ieder vol verdachte huizen met "transmitter"-kamers, gevaren, tanks, bommen en patrouilles, maar middels een "dangerometer" kan men de situatie beoordelen. Als extra heeft men een mijndetector, die echter maar 15 minuten functioneert, tenzij men wat batterijen weet op te sporen in de gebouwen op het eiland.
De oplossingen voor de adventure kunnen zoals gebruikelijk gevonden worden door goed te letten op de aanwijzingen, een voorwerp op een tafel kan al een aanwijzing bevatten over wie een bepaalde "transmitter" kamer bewoont. Wanneer die goed geraden wordt, kan men gaan zenden, natuurlijk weer met de nodige codes om bijvoorbeeld de CK23 "interceptor" van brandstof te voorzien.
De verschillende transmitters moeten allemaal gevonden worden om verder te komen.
Op het einde van het spel komt men in de 6e zone, die erg gevaarlijk is, maar wel de laatste transmitter en de CK23 interceptor bevat.
Alles bij elkaar een hele zoekpartij, een middenklasse adventure voor de C-64 waardig.

Zodiac

Search for the secret of life

Van Incentive software uit Berkshire UK, kregen we dit pakket opgestuurd en bij alle serieuze adventures moesten we hier af en toe wel om lachen. Humor kan de makers niet ontzegd worden, al is dit "graphic" adventure zeker geen grapje. In de drie delen ervan komt men, bij het verzamelen van de tekens van de dierenriem, in aanraking met diepe problemen, afgezien nog van de tegenstander Ramus. men heeft dit pakketje (op cassette) de "double gold" aanduiding gegeven en het is inderdaad een uitdagende en toch speelbare adventure (in drie delen) met een wat diepgaander inslag dan de gebruikelijke zoek en meeneem taktieken. Via passwords krijgt men steeds toegang tot het volgende deel, dus men hoeft niet steeds de hele zaak te doorlopen, als men eenmaal door een deel is heengegaan.
Op de keerzijde van de cassette staat

nog een tweede adventure, "op zoek naar het geheim van het leven" en ook dat is wel een aardig gegeven, al is het zoeken in twee huizen/kastelen misschien wat gewoontjes voor de ware avonturier.

Ninja Hamster

Vroeger noemde men dit karate spelletjes, nu is Ninja in de mode. Toch is onze held in dit spel wel weer wat anders dan de gebruikelijke trappende en slaande oosterling. Het is namelijk een knaagdier, de Ninja hamster. Hij heeft een nobel doel, namelijk zijn dorp te bevrijden van slechte vijanden, wanneer hij terugkomt van een reis. Die vijanden hebben de vorm van een rat, een hagedis en meer van dat ongedierte. En dan is het vechten geblazen, met trappen, bijten en slaan. Op disk gaat dit C-64 spel ongeveer 60 gulden kosten.

I Alien

Van het Engelse CRL komen er een paar interessante spellen, zij het dat de thema's wat afgekloven zijn. Van de zoveelste vechtgame met een Ninja als hoofdfiguur is niemand echt onder de indruk. I Alien is voor de C-64 en gaat over een arme held, die bedreigd wordt door mensen van de planeet Aarde, die hem willen meenemen als proefkonijn voor experimenten. Maar de "Alien" heeft een kans om te ontsnappen, wanneer hij zijn ruimteschip weet te bereiken. Maar dat is nu juist de essentie van dit verder niet opzienbarende spel, op weg daarheen vliegen de vijanden in allerlei gedaantes weer in het rond. De ijsdraken, droids, mutanten, kortom de hele batterij ellende moet overwonnen worden. En wie daar doorheen komt, moet verder op zoek in een duister labyrinth.

Mandroid

In deze opvolger van het sussesvolle Cyborg wordt je op een missie gestuurd om gestolen 'blueprints' terug te krijgen van de zeer geheime bouwwerken, functies en verdedigingssystemen. Dit document kan in handen van de verkeerde persoon een gevaarlijke uitwerking hebben.
Je gaat op zoek op diverse plaatsen, waar je verschrikkelijke tegenstanders ontmoet. Bandieten, dronkaards en gevallen vrouwen treden je tegemoet. Probeer ze om te kopen, maar pas op dat je ze niet tegen je in het harnas jaagt.
Naarmate het langer duurt om de blauwdrukken te achterhalen, produceren de boze krachten die ze ontvreemd hebben steeds meer Mandroids. Uiteindelijk moet je deze machines opsporen en buiten gevecht stellen. Dan moet je ook nog de kluis vinden waren de blauwdrukken bewaard worden.

Wraak

Dit spel mag misschien 'Vengeance' heten, 'Kamikaze' zou toepasselijker zijn geweest. Er wordt in dit spel van je verwacht dat je geheel alleen vijandelijke ruimteschepen aanvalt. Alleen een gek zou zo'n opdrach aannemen, want het enige resultaat kan een onmiddelijke dood zijn. Toch moet de buitenaardse terreur een halt toegeroepen worden, en iemand moet de verschrikkelijke vijand tegemoet treden op diens eigen terrein en volgens diens spelregels.
Wanneer je het buitenaardse ruimtevaartuig binnen komt, wacht je een afschrikwekkend doolhof van gangen en kamers. Als je alle benodigde componenten hebt verzameld kun je misschien je doel, wraak te nemen op de verschrikkelijke terreur, bereiken.

Timetrax

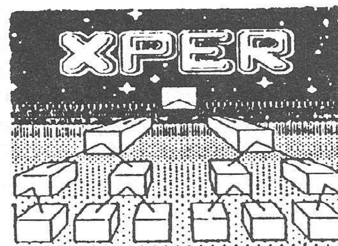
Om het heelal te redden is het in Timetrax noodzakelijk de Time Lords tevreden te stellen door ze acht dingen te overhandigen. Deze zaken moeten gevonden worden in het tijd/ruimte continuum, dat je kunt bereizen door gebruik te maken van de mysterieuze 'Portals'. Deze tijdsluizen gaan op bepaalde tijden open, en als je die tijden eenmaal weet kunt je door de tijd heen en weer reizen, Daarbij kun je wel gehinderd worden door diverse rondtrekkende huurlingen die het slagen van je missie willen verhinderen en je zullen doden als ze de kans krijgen.
Het spel bevat 21 verschillende grafische schermen, drie voor iedere tijdzone. Als je het goed doet kun je van 'pudding' via 'reiziger' tot 'halfgod' promoveren.

Op jacht naar de schat

Wel wat intelligenter dan de verschillende vecht- ruimte en gedrochtenspelletjes is de 'Treasure Hunt' volgens het overbekende TV-principe. Gaat op TV een presentator fysiek op jacht naar de schat, terwijl de jagers in de studio moeten blijven, in dit spelletje dat op de Engelse 'jacht naar de schat' is gebaseerd, doe je het allemaal zelf. Op basis van de aanwijzigingen moet je de piloot zeggen waar naar toe te vliegen en waar te landen om uiteindelijk de schat te vinden. Op het scherm kun je de ontwikkelingen bijhouden op een kaart waarop de afgelegde weg is te volgen, en een status-scherm geeft aan hoeveel tijd is verstreken en of je helicopter nog benzine heeft.
Er zijn verschillende 'jachtpartijen' op de cassette bijgeleverd, waaronder een spel in Londen.

XPER 64

Met enige durf noemt men dit database pakket voor de C-64 nu al een expert systeem. Veel meer dan een vrij goed uitgedachte database met misschien wat Artificial Intelligence trekjes is het echter niet. Toch is dit pakket wel aan te raden, want voor de 64 zijn niet zo heel veel programma's op de markt, die een beetje tegen de professionele ontwikkelingen aanhangen. Het is een soort applicatie-generator ofwel een aanpak, waarbij op basis van vrij simpele gegevens en commando's een database opzet (structuur) wordt aangemaakt, waarmee men dan verder kan werken. Het vaak bewerkelijke opzetten van de file en record indeling met alle "fields" wordt de gebruiker deels uit handen genomen, hij kan zich meer bezighouden met het vullen van de database, en het opvragen en wijzigen van de data. Dat manipuleren met gegevens, zoeken, sorteren en selecteren is een van de sterke punten van XPER-64. Dat heet dan heel fraai de rapporteringsfase in de database taal. Maar de er-

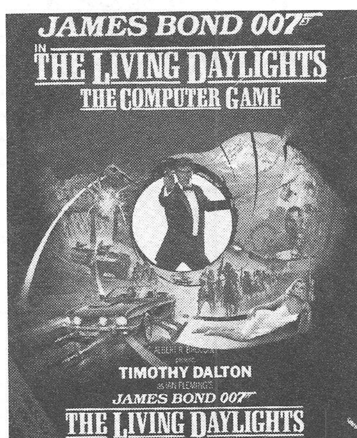
varen database-aanhanger weet, dat juist in het maken van die ogenschijnlijk zo simpele lijsten en uitdraaien, maar ook van stickers etc, heel wat werk gaat zitten. De prijs is niet echt aan de lage kant, Datahome verkoopt XPER-64 van Abacus (gelieerd aan Data Becker) voor *ƒ* 299,50, maar het is zeker een interessante ontwikkeling op de 64, die bijvoorbeeld in het onderwijs de leerlingen snel vertrouwd kan maken met het nut en de beperkingen van een database. 020-837367.

The Living Daylights

007

Een full screen oog, een vervaarlijk heer in jacquet met Walther PK-pistool, een schot, bloed trekt over het witte doek en het James Bond-thema schalt de zaal in. James Bond is weer terug in bioscoop en als videogame. Op het witte doek schitteren de vierde "Bond" Timothy Dalton, Jeroen Krabbé als schurk, Bond-girl Maryam d'Abo en ook de zwaarbewapende Ashton Martin 160 Vantage is weer terug. Wie het allemaal thuis nog eens wil naspelen kan bij het Bond-huismerk Domark terecht. Dit Britse softwarehuis bracht haar traditie getrouw ook de nieuwste Bond-film, **The Living Daylights** als videogame uit.
In het verleden waren wij niet onverdeeld gelukkig met de Bond- games van Domark. De graphics en spelactie vielen nogal eens tegen en een aantal versies bleken, tengevolge van de grote haast bij de release, verre van luisvrij. De laatste tijd heeft Domark haar leven echter gebeterd en het spelontwerp wordt tegenwoordig in handen van een vast machine-team gegeven. Zo is er een 68000 (Amiga en Atari ST)-, Commodore- en MSX-team. Dat geeft de koper meer zekerheid dat The Living Daylights uit zijn/haar computer haalt wat er in zit.
Blijft over het spelgegeven. Een James Bond-film op het witte doek valt moeilijk na te vertellen. De uitgekiende mixage van humoreus high tech-geweld, slimme superschurken, verleidelijk vrouwelijk schoon, de Bond-charme en ondersteunende muziek is al jaren een succesformule. De toeschouwer wordt als het ware in de werveling der gebeurtenissen meegesleurd. Deze succesformule in een videogame onderbrengen is een ondoenlijke zaak. De makers moeten zich noodgedwongen beperken tot een arcade-game met bijpassende muziek.
Het game The Living Daylights biedt de speler acht op de film gebaseerde spelniveaus in oplopende moeilijkheid. Ook het verhaal bleef identiek: De overloper Koskov moet uit Rusland ontsnappen voor de KGB-killers hem naar de andere wereld helpen. Helaas blijkt Koskov meer op het eigen voordeel dan dat van het vrije Westen uit. De slimme schurk heeft profijtelijke betrekkingen met de internationale wapenhandelaar Brad Whittaker. Voor het vrouwelijk schoon zorgt de fraai gevormde celliste Kara. Het sadistische geweld schuilt hem in de met koptelefoonkabels wurgende killer Necros.
Terug naar de verschillende spelniveaus:
* Niveau 1 is de introductie op **Gibraltar**. Een kleine test van de defensie op deze apenrots door commander Bond leert de speler de benodigde spelbehendigheid aan. De tegenstanders zouden slechts bevriende SAS-agenten zijn, maar er blijkt toch ook een verborgen killer tussen de goeden te zitten. Een beetje Bond weet zo'n snoodaard na-

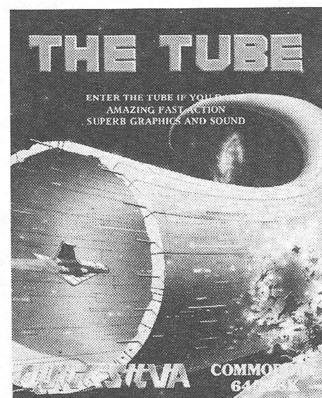
tuurlijk wel te vatten. **M** heeft Bond in ieder geval voorzien van een ghetto-blaster (=radio) met ingebouwde raketten, pistool, Bazooka, granaten, nachtkijker, roestvrij-stalen hoed, mortieren, pennen met miniraketten en zelfs een kruisboog. De tegenstanders slaan terug met handvuurwapens, helicopters en exploderende melkflessen.
* Op niveau 2 wordt kontakt met Koskov gelegd. Helaas blijkt niet iedereen van muziek te houden en wemelt het dak van de **Lenin Music Conservatory** van de sluipschutters. Verdedig Koskov met de joystick tegen zijn belagers zonder andere muziekliefhebbers te raken.

* Niveau 3 behandelt de ontsnapping per **Trans-Siberische pijpleiding**. Hierbij moet Bond de arbeiders trachten te ontwijken.
* Op niveau 4, **The Mansion House** verschijnt Necros in Great Britain om Koskov te elimineren. Pas op voor de witte motor, want de melkman gooit met bommen.
* Niveau 5 gaat weer over Necros. Dit maal is de **Fairgrond** de plaats van handeling. Probeer kontakt met een collega te leggen en stel Necros buiten gevecht.
* In niveau 6 toont Koskov zijn ware gezicht. Op de daken van **Tangiers** ontbrand een verwoedt gevecht tussen Bond, op zoek naar de ontsnapte Koskov, en de huurmoordenaars van de wapenhandelaar.
* Op niveau 7 wordt de zaak echt spannend. Bond zit in danig in het nauw in de Afghaanse woestijn. De plaats van handeling is een Russisch **militair complex** en de soldaten brengen meteen hun hele arsenaal in stelling.
* De afrekening in **Whittakers's huis** volgt op niveau 8. In een complete veldslag moet Bond "the master mind" ten val brengen.
The Living Daylights vinden wij als arcade spel redelijk tot geslaagd. De graphics zijn goed, de actie op de hogere niveaus boeit, spelen is voldoende moeilijk maar niet onmogelijk en de muziek mag gehoord worden. Helaas kan het game zoals gezegd de sfeer van de film niet evenaren. Verder is enig strategisch inzicht vereist voor de juiste wapenkeuze. Vergissingen in deze breken Bond zuur op hoewel tijdens het spel van wapen gewisseld kan worden. Enkele wapens zijn slechts één keer bruikbaar. Het statuspaneel informeert u over de beschikbare wapens, kracht en de nog overgebleven Bond-levens. Een joystick is noodzakelijk.

The Tube

De liefhebbers van Science Fiction-games kunnen weer eens ouderwets lekker smullen van Quicksilva's **The Tube**. De spelheld heeft de pech om met zijn/haar schip de Tracker II in een meteorenstorm terecht tekomen. Daardoor ontstaat nogal wat ernstige schade die snel gerepareerd dient te worden. Om de ramp compleet te maken wordt de Tracker en passant in een zwart gat gezogen en wachten aan het andere eind een club vijandige Aliens.
Klinkt bekend in de oren? Toch blijkt er een verassend nieuw spelidee in de The Tube te zitten. Achter het zwarte gat zit The Tube. Een krankzinnig tunnelstelsel opgezet door vreemde buitenaardse geesten met het doel om "oud ijzer" (lees onfortuinlijke ruimteschepen) te verzamelen. Een kunstmatig krachtveld begint de Tracker II al direkt naar binnen te trekken en in de diepte van het Tube-complex dreigt een totale ontmanteling.
Gelukkig is het nieuwe slachtoffer, u dus!, wat scherper van geest dan de onfortuinlijke voorgangers. En met een goede strategie bij het aftappen van energie uit andere vaartuigen komt de speler een heel eind. Zet de defensieve krachtvelden alleen aan als het nodig is, voorkom botsingen met andere naar energie hunkerende objecten en plunder zelf zo veel mogelijk energiebronnen, dat zijn de sleutels tot overleven.
The Tube bestaat uit 8 segmenten met elk drie zones:
* De **Transfer Zone** is ontworpen om ruimteschepen te vangen, en vervolgens naar het centrum van The Tube te transporteren. Deze zone zit vol met parasitaire Aliens en rondzwervend schroot. Allen vreten uw energie ziendergogen weg. Een slim bommetje of een laserbeschieting op zijn tijd schakelt tegenstanders snel en doeltreffend uit, maar kost zelf ook weer energie.
* De volgende zone is de **DMT**. DMT staat inderdaad voor een soort bestrijdingsmiddel. Alleen bestrijdt de Defence Mechanisme Tunnel geen ongedierte, maar loert de DMT op bewapende schepen die de Tube in gevaar kunnen brengen. Wordt een gevaarlijk schip gedetecteerd dan gaat de DMT onmiddelijk tot een zware aanval over. Schepen in slechte doen worden door dit Tube-deel verder verzwakt.

* Zij die de DMT overleven komen in de **Capture Zone**. Hier is het Mekka van de Alien ruimteslopers. Hier liggen de slachtoffers op hun vreemde meesters te wachten. U natuurlijk niet, want al die schepen kunnen nog bruikbare energiekristallen aan boord hebben. Voldoende gesterkt met energie kan de speler de volgende sector proberen.
The Tube munt op de C-64 en C-128 uit door werkelijk sublieme graphics en de goed gekozen muziek van David Withaker. De actie is glad en enerverend. Het game kan zowel met het toetsenbord als joystick gespeeld worden.

Modern Management

door: Bert Tier.

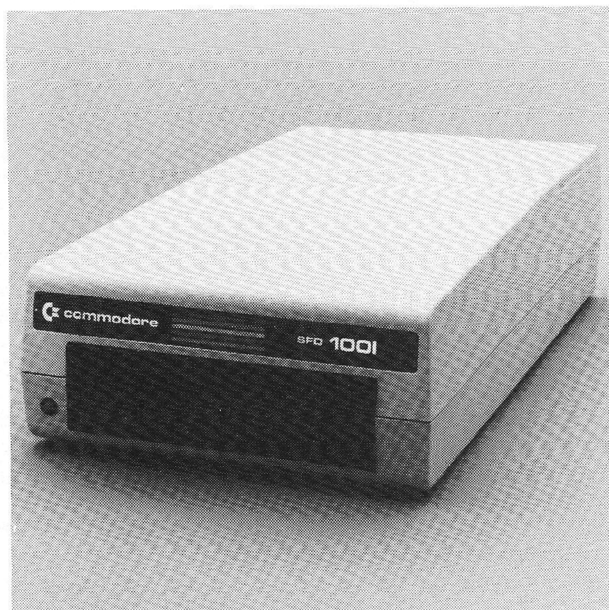

...EN ROEP ME EVEN ALS JE EEN STOPKONTAKT HEBT GEVONDEN....

Bert Tier

De beginnende programmeur kan met hulp van deze serie artikelen stap voor stap leren, hoe leuk het is, om zelf meer te doen met de Commodore, dan alleen het spelen van voorgekookte spelletjes en het gebruiken van andere gekochte software-applicaties. Stap voor stap worden in deze cursus door Jan Bodzinga de elementaire feiten van Basic behandeld. De stof is daarbij bewust erg eenvoudig en duidelijk gehouden, zodat ook de volslagen 'leek' op programmeer-gebied erdoor kan uitgroeien tot een redelijk programmeur. Maar ook de meer gevorderde 'Basiccer' zal ongetwijfeld nog wel dingen in deze cursus tegenkomen, waarmee z'n kennis kan worden aangevuld.

Basis Basic

Deel 17
De diskdrive

In de vorige aflevering zijn we tot in detail bezig geweest met het gebruik van de cassetterecorder. Om ook voor de Commodore diskdrive dezelfde informatie te kunnen geven, zullen we in dit artikel voornamelijk bezig zijn met het programmeren van dit externe device. Het maakt daarbij weinig verschil of je nu werkt met een C-16 en drive of bijvoorbeld een C-128. Hoewel deze laatste beschikt over een serie geavanceerde Basic-opdrachten om met de drive en floppies te kunnen werken, zullen we voor de basiskennis uitsluitend gebruik maken van de elementaire Basic opdrachten, zoals die in 1976 door Commodore zijn ontwikkeld.

Tape of disk

Het grote verschil tussen de cassetterecorder en de disk-drive ligt in manier waarop beide de opgeslagen gegevens kunnen wegzetten en terug lezen. Laten we voorop stellen, dat **alles** wat met een cassettedeck kan worden uitgevoerd op (nagenoeg) dezelfde manier met de diskdrive kan worden gedaan. De enige uitzondering op deze stelling is wellicht de trucendoos die door sommige spelletjes-fabrikanten wordt open getrokken om met hulp van enkele interrupts de gebruiker tijdens het laden te vergasten op een leuk muziekje en wat schermwerk. Bij gebruik van disks is het inlezen van software en data gelukkig lang niet zo tijdrovend, en deze trucs zijn daarbij ook minder nodig. Kortom, de echte verschillen, waarbij de cassette I/O tot meer in staat is, liggen op het niveau van expert-programma's. Wij zullen ons daar in dit geval niet mee bezig houden.
De diskdrive kan in ons geval dus alles uitvoeren, wat we met de cassettetape ook kunnen doen. De tijd die dit bij de Commodore drives in beslag neemt is weliswaar niet erg kort, maar toch een heel stuk sneller dan we van de cassette gewend zijn. Maar dat is niet het enige voordeel van een diskdrive ten opzichte van de tapeverwerking. Door de structuur van de diskette zijn we met hulp van de drive namelijk in staat om overal in het bestand te prikken en data te lezen. We noemen dat een relatieve benadering van bestanden. De cassettedeck kan alleen maar Byte voor Byte, sequentieel, de tape aftasten.
Bij de diskette kunnen we, net als bij een grammafoonplaat op de pick-up met de lees/schrijfkop overal op de disk gegevens lezen en schrijven. Daardoor is een disk ook sneller voor veel meer doeleinde aan te wenden.
Hoewel tegenwoordig ook de disks niet zo duur meer zijn als een paar

jaar terug, toen er soms meer dan dertig gulden voor een floppy moest worden betaald, ligt de prijs van de diskdrive nog wel veel hoger dan van een eenvoudige cassetterecorder. Maar de capaciteiten van de drive maken dit verschil zeker goed.

Bestand

Het fenomeen 'bestand' zal voor veel computergebruikers een begrip zijn, voor anderen is het nogal moeilijk een exacte voorstelling te maken over de juiste eigenschappen van een bestand. In principe is iedere verzameling gegevens (data) die op een opslagmedium is weggezet een bestand. Maar voor normaal gebruik is het natuurlijk beter, dat een bestand ook over een bepaalde structuur kan beschikken. Door deze structuur kunnen zowel de gebruiker als de drive sneller en efficiënter met een bestand omgaan. De naam 'file' wordt vaak gebruikt om een bestand aan te duiden en is dan ook precies hetzelfde. Om een filestructuur te geven, zullen we moeten weten wat dat inhoudt. Een verzameling data, samengebracht op tape of disk, is sowieso een bestand, maar ongestructureerd hebben we er niet zoveel aan.
Alleen tekstbestanden, uit een tekstverwerker, kunnen zonder structuur worden bewaard. De meeste andere bestanden zullen op de één of andere manier tot een logisch geheel moeten worden opgebouwd, om er later nog wat aan te hebben.
De eenvoudigste manier om dit te kunnen voorstellen is het oude voorbeeld van een kaartenbak. Het bestand op disk of tape kan daar het gemakkelijkst mee worden vergeleken. Alleen de namen van kaartenbak en bestand verschillen.
Laten we de kaartenbak maar eens beter bekijken, aan de hand van een adressenbestand. Voor ieder adres hebben we een kaart in de bak. Op elke kaart vinden we diverse vakken, waarin per vak een bepaald gegeven moet worden ingevuld. Zowel de plaats op de kaart als het kenmerk van het gegeven is daarbij vastgelegd. Dus voor een adressenbestand bijvoorbeeld linksboven op de kaart het **nummer**, daaronder de **naam**, vervolgens **straat**, **postcode** en **woonplaats**, eventueel nog aangevuld met **telefoonnummer**, **geboortedatum** en andere gegevens.
Eén dergelijke kaart bevat daarmee de volledige data van één adres. De volgende kaart ziet er natuurlijk net zo uit, maar bij de verschillende kenmerken vinden we op kaart twee uiteraard andere gegevens. Zo kunnen we in de kaartenbak doorgaan tot er geen ruimte meer is, om de platte kaarten op te bergen.
Daarmee hebben we in feite een hardware-bestand gemaakt op de ouderwetse manier. Je kunt je voorstellen, dat deze wijze van het opslaan van gegevens nogal tijdrovend is. Zeker als je bedenkt hoe het in z'n werk zal gaan om de gegevens op alfabet en op postcode te moeten sorteren. Vandaar ook, dat de computer ons een heel stuk op weg kan helpen om dit procedé te versnellen.
In ieder geval kun je zien aan dit kaartenbakvoorbeeld, dat er een bepaalde structuur is aangebracht in de wijze waarop de gegevens op de kaart zijn geschreven. Het is niet chaotisch gebeurd met een willekeurig volgorde van de diverse kenmerken op de kaart, maar voor ieder gegeven is een apart vakje aanwezig, dat steeds op dezelfde plek op de kaart te vinden is.
Het ging ons in dit geval om de vergelijking van de ouderwetse kaartenbak met een - modern - computerbestand. Het zal daarbij voor iedereen duidelijk zijn, dat het niet erg moeilijk is, om de computer (samen met diskdrive of cassetterecorder) te gebruiken om de gegevens die op de verschillende kaarten worden bewaard te kunnen bewerken. Maar daarbij is de structuur van het bestand een belangrijk onderdeel.

Structuur

Het intypen van een hele serie gegevens, van bijvoorbeeld een adressenbestand, zal voor niet al te veel problemen zorgen. Wel is het daarbij nodig, zoals uit het voorbeeld met de kaartenbak blijkt, dat deze gegevens in een zekere structuur worden ingebracht en bewaard. Daardoor wordt het voor de computer erg gemakkelijk om de gegevens later op een korrecte manier te kunnen lezen en bewerken. En dat is precies wat we willen. De structuur in het bestand is dus een erg noodzakelijk gegeven. We zullen ons daarom bezig houden met de vraag hoe een structuur is aan te brengen in een bepaald bestand.
Vooraf nog een beetje theorie, waarbij we de kaartenbak als leidraad zullen gebruiken. We zagen in de kaartenbak een hele serie kaarten, die stuk voor stuk de gegevens van één adres bevatten. In computertermen vertaald noemen we de kaartenbak een **databestand** en een dergelijke kaart met de volledige serie gegevens een **record**. Deze beide termen zijn standaard in de wereld van de informatica, en het is dan ook noodzakelijk om goed te weten wat ze betekenen. Er komt nog een term bij, namelijk het **veld**. Als je het voorbeeld goed bekijkt, zal het niet moeilijk te raden zijn, waar een veld voor staat. Dat is de data die is ingevoerd bij de verschillende kenmerken, nummer, naam, straat, postcode, plaats etcetera, op de kaart in de bak.
Als we het geheel bekijken, dan zien we een structuur ontstaan zoals in schema 1 is uitgewerkt.

Op deze manier kunnen we een echte database bouwen, niet alleen in een kaartenbak, maar ook in de computer. Het maakt daarbij in ons geval nog weinig uit, of we de opslag op disk of tape sequentieel of relatief laten verlopen. Omdat we de database, die we in Basic nog steeds aan het programmeren zijn, zowel voor cassette- als diskgebruik geschikt willen maken, hebben we gekozen voor een sequentiele opslag. We zullen hier in het vervolg van dit artikel nog wel op terug komen.

Adressenbestand

Nu iets over de structuur die we in het

KAARTENBAK	DATABESTAND
kaart 1	record 1
kenmerken	**velden**
nummer	nummer
naam	naam
straat	straat
postcode	postcode
plaats	plaats
kaart 2	record 2
kenmerken	**velden**
nummer	nummer
naam	naam
straat	**straat**
postcode	postcode
plaats	plaats
kaart 3	record 3
kenmerken	**velden**
nummer	nummer
naam	naam
straat	straat
postcode	postcode
plaats	plaats
kaart 4	record 4
kaart 5	record 5
kaart 6	record 6
enz.	enz.

Schema 1: de structuur van een kaartenbak

programma 'DATABASE' hebben toegepast. Als je een oude Commodore-Info openslaat, kun je in de listing duidelijk de structuur van ons bestand teruglezen. Ook de diverse variabelen, die we voor de verschillende records en velden gebruiken vallen daaruit te halen. Voor de duidelijkheid zullen we een paar delen uit de listing lichten en nog eens bekijken:

```
10   REM Menu gestuurde
     DATABASE
20   REM voor adressenbestand
30   REM Commodore-Info 1987
40   REM 870601/ v.1.05
100  REM initialisatie
110  REM
120  TT=0 : REM totaalaantal
     records
130  DIM A$(300,5) : REM aantal
     records max.
```

In de kop van het programma zien we de tweedimensionale **array A$()**. Deze wordt in het programma gebruikt, om de volledige gegevens van ons bestand in het computergeheugen te kunnen bewaren. Zoals in regel 130 te zien is, hebben we ruimte gedefinieerd voor maximaal 301 adressen, die ieder over 6 velden kunnen beschikken. Daarbij bewaart A$(0,0) veld nummer 1 van record 1, terwijl bijvoorbeeld A$(34,4) veld nummer 5 van record 35 aangeeft.
De verschillende velden hebben we voor de duidelijkheid van de listing in DATA-regels weggezet:

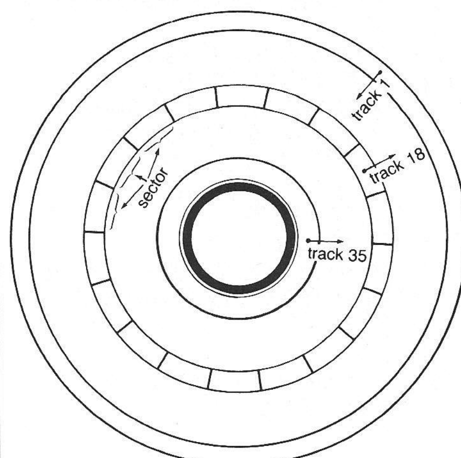
```
420  DATA "Naam             "
421  DATA "Voorletters      "
422  DATA "Straat en nummer "
423  DATA "Postkode         "
424  DATA "Woonplaats       "
425  DATA "Telefoon         "
```

We zien daarbij precies 6 velden, die altijd terug grijpen op de array A$(), en dan ook nog op dezelfde plaats in de tweede dimensie van de array. Daarmee hebben we de structuur van ons bestand op een redelijke wijze voor elkaar.

Sequentieel bestand

Zoals we eerder hebben opgemerkt, is het 'sequentiële' bestand weliswaar correct wat de structuur betreft, maar we kunnen deze wijze van opslag niet gebruiken, om met de zogenoemde random-access een bepaald record terug te lezen. Om dit te kunnen begrijpen, zullen we onze toevlucht nemen tot een voorbeeld. De sequentiële wijze van opslag houdt in, dat alle gegevens, records en velden **achter elkaar** op disk of tape worden gezet.

TRACK NUMMER	SECTOR NUMMER	SECTOREN / TRACK
1 - 17	0 - 20	21
18 - 24	0 - 18	19
25 - 30	0 - 17	18
31 - 35	0 - 16	17

De scheiding tussen de verschillende velden en records kan daarbij worden aangegeven met een carriage return (CHR$(13) of bijvoorbeeld een komma. Dit scheidingsteken kan in veel gevallen door de programmeur worden gekozen, maar moet natuurlijk niet voorkomen in een veld zelf, anders gaat de zaak fout. Een eenvoudig bestand, met records die bestaan uit naam, straat, plaats kan er weggeschreven bijvoorbeeld zo uit zien:

Gerritsma,Dorpsstraat 45, Groningen,Bruintjes,Bosweg 15, 's-Graveland,Bos,Klap 6,Twist, Heertjegrootmans, Asch van Wijckstraat 34, Heerhugowaard.

We zien daarbij direct, dat de verschillende velden en dus ook de records niet allemaal even lang zijn. Duidelijker wordt dat nog, als we de records onder elkaar zetten:

#1 Gerritsma,Dorpsstraat 45, Groningen,
#2 Bruintjes,Bosweg 15, 's-Graveland,
#3 Bos,Klap 6,Twist,
#4 Heertjegrootmans,Asch van Wijckstraat 34, Heerhugowaard.

Als we gaan tellen, blijkt, dat record 1 een lengte heeft van 32 karakters, record 2 bevat er 30, nummer 3 heeft slechts 14 karakters, terwijl record 4 maar liefst 51 letters bevat.
Als we dezelfde telling uitvoeren op de diverse velden, zien we dat daar nog meer verschillen optreden. De hier getoonde manier laat zien, hoe de verschillende records, gescheiden door komma's, op tape of disk als sequentieel bestand (achter elkaar) kunnen worden weggeschreven. Daarbij begint record 1 op positie (offset) 0 in het bestand, record 2 begint op 0+32= pos. 32, record 3 op 0+30+32= 62, record 4 begint op pos 0+30+32+14= 76 terwijl record 5 een ofset krijgt van 0+30+32+14+51=127. Je ziet direct, dat er in een sequentieel bestand geen pijl op valt te trekken waar het volgende record precies begint. Laat staan dat het voor de verschillende velden in een record het geval zou zijn.
Daardoor zullen we om record 4 te kunnen lezen het hele bestand vanaf record 1 moeten lezen en eventueel weggooien om nummer 4 in het geheugen te kunnen halen. Nu is dat bij een dergelijk klein bestand niet erg, want het gaat nogal snel, maar als we praten over 10.000 adressen wordt dat natuurlijk anders. Voor grote bestanden kunnen we dan ook echt niet meer volstaan met een sequentiële opslag zoals die hierboven is omschreven. Ook als we een wijziging in record 3 aan willen brengen, kunnen we niet volstaan met het tussenvoegen in een sequentieel bestand. Stel dat door de mutatie de lengte van record 3 wordt vergroot van 14 naar 26 letters. Dan zou -voorzover het technisch mogelijk is op tape- record 4 voor een gedeelte door de verlengde record 3 worden overschreven, en daardoor niet meer leesbaar zijn, afgezien van de overig problemen. Hieruit blijkt, dat er nogal wat problemen komen kijken bij deze vorm van data-opslag, ware het niet, dat deze manier veruit de eenvoudigste vorm is om te programmeren.

Databestand SEQ

Het werken met diskdrive en databestanden is niet veel anders, dan de werkwijze met Basic-programma's en disk. In de vorige les hebben we hier voor tape-gebruik het nodige over gezegd, voor de diskdrive ligt het niet veel anders. Volledigheidshalve zullen we ons geheugen over de bestandenprocedure nog wat opfrissen.
We maken bij het wegschrijven van gegevens echter geen gebruik van de disk-SAVE en LOAD-opdrachten, omdat we met een andere manier van schrijven en lezen bezig zijn. De wijze waarop DATA en disk met elkaar communiceren kun je wat dit betreft het beste vergelijken met de manier waarop de Commodore met het videoscherm (en toetsenbord) omgaat. We weten allemaal, dat met hulp van de opdrachten PRINT, GET en INPUT van alles op het scherm kan worden

gezet en vanaf het toetsenbord kan worden ingelezen. Welnu, de manier waarop dit met externe apparaten als cassetterecorder en diskdrive wordt verzorgd is in feite niet anders. Het enige verschil is het **device-nummer** dat voor ieder apparaat, dus ook voor scherm en keyboard, anders is. Omdat er in de meeste gevallen communicatie tussen computer en VDU (scherm/keyboard) plaatsvindt, heeft men dit device als **default** genomen, en alle print-opdrachten gaan daarom automatisch naar device nummer 3, wat het nummer is van het videoscherm. Voor alle andere apparaten moeten we in ons programma een apart device aanspreken, en een I/O kanaal openen. Dit klinkt een heel stuk ingewikkelder dan het in werkelijkheid is, maar je moet wel eerst weten hoe het allemaal precies in z'n werk gaat. Zeker omdat het aantal kanalen dat op een bepaald moment open kan zijn, niet bij één blijft. In totaal kunnen er 16 kanalen gelijktijdig geopend zijn, die alle 16 naar verschillende devices kunnen wijzen. Zo kennen we voor de printer (device 4) een kanaal, terwijl er ook meerdere kanalen open kunnen zijn voor cassette en diskdrive. Om dit allemaal uit elkaar te kunnen houden, geven we bij het openen ieder kanaal een apart nummer of adres. Met hulp van dit 'Logical Address' geven we later aan naar welk kanaal een bepaalde variabele moet worden geprint. Het werken met deze kanaal-adressen is een goede manier om de verschillende kanalen uit elkaar te kunnen houden.
De algemene werkwijze van het versturen van berichten c.q. data naar een extern apparaat is als volgt:

OPEN file, met kanaalnummer,
apparaatnummer en
secundair adres.
PRINT kanaalnummer,variabelen
CLOSE kanaalnummer

Het secundaire adres dient bij diskcommunicatie, in tegenstelling tot dat van de cassette, in feite nergens toe. Wel wordt er door de Commodore onderscheid gemaakt tussen SA's die hoger zijn dan 127 en alles wat er onder valt, maar dat is te complex voor dit artikel. Alleen SA 15 maakt hierop een uitzondering. Bij het geven van een bepaald 'secundair adres' moet je er alleen om denken, dat er geen verschil zit tussen lezen en schrijven naar de disk.

Schrijven

Laten we maar eens een klein programma schrijven, waarmee we een serie gegevens naar de cassette wegschrijven.

```
10   REM Maken data bestand op
     disk
20   REM Sequentieel bestand
30   REM Met numerieke variabele
90   :
100  REM Openen kanaal
110  OPEN 2,8,2,"TEST,
     SEQ,WRITE" :REM Openen
     KANAAL=2, DEVICE=8,
     SA=2, TEST=naam
115  REM Let op toevoeging
     SEQ,WRITE
120  FOR I = 1 TO 256
130  PRINT I : REM Print op scherm
140  PRINT#2,I :Rem print naar
     kanaal 2
150  NEXT I
160  CLOSE 2 :REM Sluiten
     KANAAL 2
200  END
```

Dit programma schrijft zowel op het scherm als naar de disk 256 getallen weg. De naam van het DATA-bestand op de disk directory is in dit geval 'TEST'. In tegenstelling tot de tape-listing, zien we dat tussen de aanhalingstekens de toevoeging: 'SEQ, WRITE' is mee gegeven, waardoor we aan de computer duidelijk maken, dat het een sequentieel bestand betreft, wat we willen aanmaken en volschrijven.
Na de I-lus wordt in regel 160 het kanaal naar device 8, de diskdrive, nummer 2 weer afgesloten. Naast de OPEN opdracht in regel 110 vinden we in regel 140 : PRINT#2,I. Deze regel, die volledig moet worden ingetypt, dus geen vraagteken (?) gebruiken voor het woordt PRINT !!!, geeft aan dat de variabele I moet worden geprint naar kanaal 2, en niet naar het scherm. Na de CLOSE-opdracht in regel 160 wordt kanaal 2 weer afgesloten en staat bestand 'TEST' op de disk. Dan verschijnt ook READY op het scherm, om aan te geven, dat het programma is afgerond. We kunnen dit nog even controleren, door de opdracht :
LOAD $,8, waarna bij het commando LIST de inhoud van de diskette op het scherm komt, waar we file TEST met extensie SEQ zullen aantreffen.

Lezen

Nadat we het voorgaande met succes hebben uitgevoerd, kunnen we nu overgaan tot het lezen van de weggeschreven getallen in file TEST. Zorg dat de disk nog in de drive aanwezig is en gebruik het volgende programma om de weggeschreven gegevens weer te kunnen inlezen:

```
10   REM Lezen data bestand van
     disk
20   REM Sequentieel bestand
30   REM Gebruik numerieke var.
90   :
100  REM Openen KANAAL
110  OPEN 3,8,8,"TEST,SEQ,
     READ" :REM Openen
     KANAAL=3, DEVICE=8,
     SA=8, TEST=naam
115  REM Let op : SEQ,READ
120  INPUT#3,I :REM Lees van
     KANAAL 3
150  PRINT I : REM Zet gelezen
     getal op scherm
160  IF ST = 0 THEN 120
170  CLOSE 3 :REM Sluiten
     KANAAL 3
200  END
```

Dit programma ziet er een beetje anders uit, dan het voorgaande. Het OPEN zetten van het kanaal naar de disk verschilt in zoverre, dat het SA (secundaire adres) gewijzigd is in 8, waarmee we willen aantonen, dat de keuze van een SA niet belangrijk is. Het feit, dat we willen lezen in plaat van schrijven, vinden we terug in de tekst, achter de filenaam in het openingsstatement. Als regel 110 gelijk zou zijn aan dezelfde regel in het schrijfprogramma, dan zou er een diskfout zijn opgetreden, omdat file TEST reeds op de disk aanwezig is. In ieder geval wordt er dan niets gelezen.
In regel 120 treffen we nu een INPUT-opdracht aan, net als bij PRINT gevolgd door #3. De Basic opdracht is geen combinatie van INPUT en #3, maar luidt echt INPUT#, met daarachter het betreffende filekanaal. De gelezen waarde, in dit geval numeriek, wordt weggezet in de variabele I, waarna deze op het scherm geprint wordt. INPUT houdt automatisch op te lezen bij het vinden van een **'carriage return'** (CHR$(13)). Net als bij een normale PRINT opdracht hebben we een CHR$(13) weggeschreven bij het vorige programma, omdat we steeds een PRINT#3 hebben uitgevoerd zonder als achtervoegsel een komma of puntkomma te hebben gebruikt. Automatisch wordt dan ook naar disk en tape een carriage return geschreven. Vandaar dat de INPUT nu keurig steeds één getal naar binnen leest en op het scherm zet.

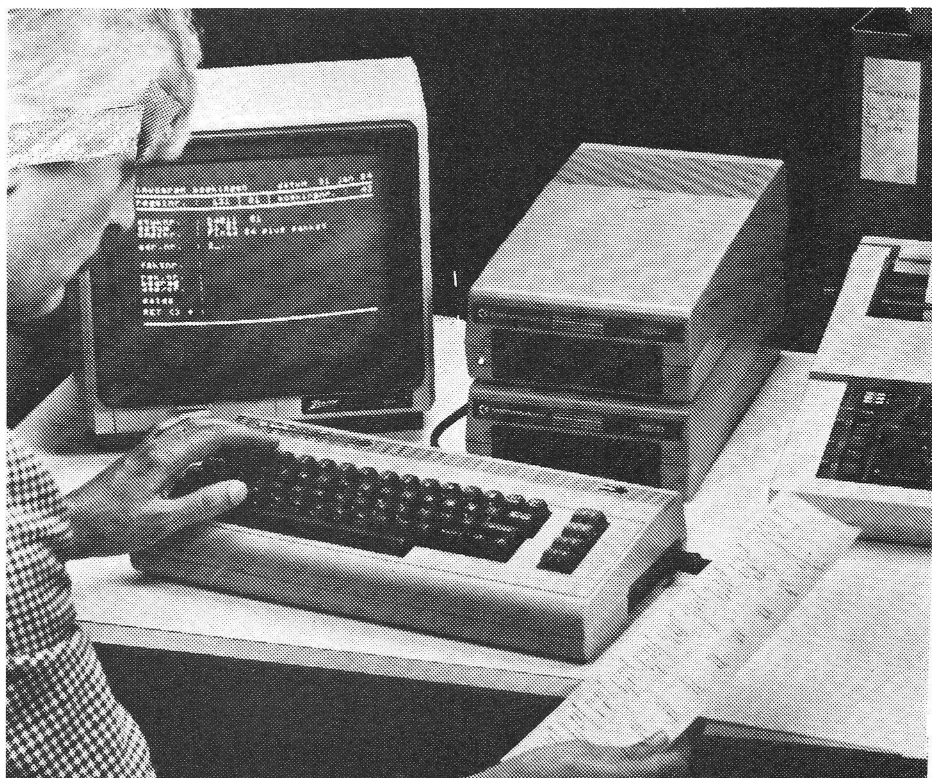
Status

Om te kunnen bekijken waar het einde van het bestand TEST zich bevindt, hebben we in ons geval verschillende mogelijkheden. We weten bijvoorbeeld, dat er precies 256 getallen in

het bestand staan. Daarom zouden we hier voor het inlezen ook een lus kunnen gebruiken. Maar het zal zeker niet altijd het geval zijn, dat we vooraf het aantal gegevens weten, dat in een database zit. Bovendien hadden we bijvoorbeeld als eindvlag een negatief getal kunnen wegschrijven en tijdens het inlezen iedere keer het gelezen getal hebben kunnen testen op het al of niet kleiner dan nul zijn. Maar daarmee beperken we ons tot het werken met uitsluitend positieve getallen, ook geen oplossing dus. Nu heeft de disk gelukkig zelf een oplossing. En dat is de status van de file/tapeunit. Deze STatus is één van de vaste, ingebouwde variabelen in de Commodore. Het is een variabele die door de programmeur alleen kan worden gelezen.

In ons lees-programma testen we slechts of ST nog altijd 0 is. Zolang dit het geval is, is alles in orde en kunnen we terug naar regel 120 om het volgende getal te lezen.

Bereikt de leeskop op de disk het einde van het bestand, waar door de Commodore automatisch een **end of file** geschreven is tijdens het wegzetten van de data, dan wordt de variabele ST automatisch op een getal anders dan nul gezet, waardoor we in regel 170 het file afsluiten door CLOSE en ook de drive stopt. Zoals je op het scherm kunt zien, zijn alle getallen keurig ingelezen van het diskbestand 'TEST'.

Strings

We zullen hetzelfde bestand nog eens inlezen, nu niet in een numerieke variabele, maar met hulp van strings. Daartoe kun je het vorige programma met wat kleine wijzigingen gebruiken:

```
10   REM Lezen data bestand van
     disk
20   REM Sequentieel bestand
30   REM Gebruik strings
90   :
100  REM Openen KANAAL
110  OPEN
     1,8,2,"TEST,SEQ,READ"
     :REM Openen KANAAL=1,
     DEVICE=8, SA=2,
     TEST=naam
120  INPUT#1,A$ :REM Lees van
     KANAAL 1
150  PRINT A$ : REM Zet gelezen
     getal op scherm
160  IF ST = 0 THEN 120
170  CLOSE 1 :REM Sluiten
     KANAAL 1
200  END
```

Zoals je ziet, zijn de numerieke variabelen I vervangen door de stringvariabele A$. Ook op het scherm is dit te zien, door de andere layout van de getallen, die nu immers als strings worden beschouwd, waardoor er geen ruimte wordt vrijgehouden voor een plus- of min-teken etcetera. Verder is er nog weinig veranderd. Maar we zullen nu een ander bestand naar de tape zetten, waarbij er ook alfanumerieken worden weggeschreven naar bestand TEST. Daarvoor gebruiken we de volgende variant op onze listing:

```
10   REM Maken data bestand op
     disk
20   REM Sequentieel bestand
30   REM Strings en numerieken
90   :
100  REM Openen KANAAL
110  OPEN
     2,8,2,"TEST1,SEQ,READ"
     :REM Openen KANAAL=2,
     DEVICE=8, SA=2,
     TEST1=naam
120  FOR I = 1 TO 256
125  A$ = CHR$(I)
130  PRINT I, A$ : REM Print op
     scherm
140  PRINT#2,I , A$:REM Print naar
     KANAAL 2
150  NEXT I
160  CLOSE 2 :REM Sluiten
     KANAAL 1
200  END
```

Dit programma schrijft 2 keer zoveel gegevens naar de tape. Niet alleen de lus-teller, maar ook de ASCII-waarde als karakter wordt naar de disk geschreven. Daarmee zijn we zeker van een databestand, dat een mixture is van numerieke en string-variabelen. Om dit bestand terug te lezen moeten we het laatste LEES-programma gebruiken, waarbij de naam TEST moet worden veranderd in TEST1, de listing die werkt met strings dus, want als we de numerieke versie hierop loslaten, dan krijgen we erg snel de foutmelding 'DATA MISMATCH ERROR', waarmee wordt aangeduid, dat er numerieke gegevens werden verwacht en een alfa-karakter werd gelezen, dat niet kan worden verwerkt.

Protocol

Bij het werken met databestanden is het in alle gevallen beter om uitsluitend met stringvariabelen te werken. Hoewel er ruimtebesparend kan worden gewerkt met het toepassen van numerieke variabelen is de kans op lees- en schrijffouten hoger, terwijl ook de gebruiksmogelijkheden van numerieke data uiteraard geringer zijn. Het is daarom in de regel goed alleen met stringvariabelen te werken in combinatie met data-bestanden.

Als laatste voorbeeld geven we nu nog een listing waarbij het GET# commando is toegepast:

```
10   REM Lezen data bestand van
     tape
20   REM Sequentieel bestand
```

```
30   REM Stringvariabelen
40   REM Met hulp van GET#
     opdracht
90   :
100  REM Openen KANAAL
110  OPEN 2,8,2,"TEST1" :REM
     Openen
120  GET#2,A$ :REM Lees 1
     karakter van KANAAL 2
150  PRINT A$; : REM Zet gelezen
     getal op scherm
160  IF ST = 0 THEN 120
170  CLOSE 2 :REM Sluiten
     KANAAL 2
200  END
```

Ook deze listing wijkt weinig af van de vorige. Let alleen op de puntkomma achter het PRINT-commando in regel 150. Daardoor worden alle karakters achter elkaar op het scherm gezet. De 'RETURN', die ook van de disk wordt gelezen, zorgt daarbij op de juiste plaats voor een nieuwe regel. GET# wordt vaak gebruikt als er geen enkel gegeven bestaat over de manier waarop de data in het bestand is opgebouwd. We hebben hiermee de manier van werken met sequentiële bestanden voldoende bekeken, denk ik.

Relatieve bestanden

Om dezelfde trucs uit te halen met relatieve bestanden komt er wat meer kijken. Maar eerst zullen we moeten weten, wat een dergelijk bestand precies inhoudt. Misschien helpt het, als je weet dat relatieve bestanden ook vaak worden aangeduid als 'random access' files, wat zoveel betekent als 'willekeurig te benaderen'.
Eerder in deze les hebben we een serie records van verschillende lengtes ingetypt, waarbij we zagen dat de offset van elk record anders was. Willen we daar toch een relatief bestand van maken, dan moeten we in feite alleen zorgen, dat ieder record precies hetzelfde aantal Bytes bevat. Als je dit goed bekijkt, betekent het dus in feite, dat een relatief record, waarmee we veel sneller en efficiënter kunnen werken, ook niet meer is dan een echt 'sequentieel' bestand. Alleen de offset van ieder record moet kunnen worden berekend, zodat alle records bij relatieve bestanden even lang moeten zijn. We kunnen dit het simpelst oplossen, door bij ieder record de velden op te vullen met spaties, tot ze de juiste lengte hebben gekregen.
Voor dat we zoiets kunnen gaan doen, zullen we onszelf een beperking moeten opleggen, waar het de maximale lengte per veld of per record betreft. Daar hebben we bij sequntiële bestanden weinig mee te maken, omdat het niet uitmaakt hoe lang een bepaald record wordt. Ook de ruimte die een relatief bestand op disk inneemt is minder economisch, omdat er nogal wat nutteloze spaties in zullen voorkomen om de records op juiste lengte te brengen.
Als we het helemaal echt zouden willen doen, moeten we uiteraard per veld een maximum lengte zetten, maar in principe komt het voor de huis-, tuin- en keuken toepassingen in de Commodore op hetzelfde neer, als we per record een evenlang record aanhouden, waarin de lengte van de velden afzonderlijk er niet toe doet. De velden kunnen blijvend gescheiden worden door komma's.
Hoe de records er voor een relatief bestand uit komen te zien zie je hieronder. In plaats van spaties hebben we een liggend streepje gebruikt om ze aan te geven. Je kunt daardoor goed zien, dat ze allemaal even lang geworden zijn.

```
#1   "Gerritsma,Dorpsstraat 45,Groningen-----------------------"
#2   "Bruintjes,Bosweg 15,'s-Graveland-------------------------"
#3   "Bos,Klap 6,Twist-----------------------------------------"
#4   "Heertjegrootmans,Asch van Wijckstraat 34,Heerhugowaard---"
```

REL. bestand

In tegenstelling tot de cassettetape, kunnen we op de disk wel midden in een bestand 'prikken' met de lees/-schrijfkop, waardoor het mogelijk wordt om midden in een relatief (random access) bestand te lezen en te schrijven, zonder daarbij het hele bestand te hoeven dupliceren, zoals dat bij sequentiële wijzigingen nodig is.
Commodore heeft in eerste instantie helaas niet al te veel met dit soort mogelijkheden gerekend, waardoor het bij de eerste versies Basic en BIOS van de diskdrive niet of nauwelijks mogelijk is om met een dergelijk bestandstype te werken. Vanaf de business-machines 8032 en ook de C-128 kunnen we met Basic 4.0 wel aan het werk met geavanceerde opdrachten als DOPEN, RECORD# etc, waarmee we het werken met relatieve bestanden tot een peuleschil maken. Als voorbeeld een korte listing zonder uitleg, waarmee van bestand 'RELTEST' in één keer 100 records worden weggeschreven op de disk:

```
10   REM voorbeeld Basic 4.0
     REL.BESTAND schrijven
90   :
100  DOPEN#2,"RELTEST",D0,L20
     :REM Lengte record=20
110  FOR I= 1 TO 100
120  RECORD#2,(I)    :REM Zoek
     record
130  S$= "RECORD NR :" + STR$(I)
140  S$+LEFT$("******************
     *********",20-LEN(S$)
150  PRINT#2,S$
160  NEXT I
170  DCLOSE
180  END
```

Regel 130 en 140 zorgen samen dat er vulling komt voor de records van 20 posities lang. In plaats van spaties hebben we '***' gebruikt voor het oplengen.
Het teruglezen, voor de verandering vanaf record 100, gaat nagenoeg identiek:

```
10   REM voorbeeld Basic 4.0
     REL.BESTAND lezen
90   :
100  DOPEN#2,"RELTEST",D0
     :REM Lengte is bekend
110  FOR I= 100 TO 1 STEP -1
120  RECORD#2,(I)    :REM Zoek
     record
130  INPUT#2,S$
140  PRINT S$
160  NEXT I
170  DCLOSE
180  END
```

Vooral het feit dat de records vanaf nummer 100 kunnen worden teruggelezen geeft hier een duidelijke illustratie van de capaciteiten die schuilen in relatieve bestanden. Maar ook Basic 4.0 en hoger hebben nogal wat gemak opgeleverd bij het programmeren van deze listings, omdat we gebruik gemaakt hebben van speciale opdrachten, die we op geen enkele kale C-64 tegenkomen. Willen we op dat type apparaat toch wat gaan doen met REL. bestanden, dan moeten we helaas uit een ander, complexer vaatje gaan programmeren.

C-64 Basic

De Basic versie die ten tijde van de ontwikkeling van de C-64 gangbaar was voor Commodore is niet in staat zonder meer met relatieve bestanden aan het werk te gaan.
Toch kunnen we bij de aansluiting van de juiste drive met kunst en vliegwerk aan de gang met relatieve bestanden. Als voorbeeld hebben we de listings van Basic 4.0 bewerkt voor alle ongelukkige bezitters van wat eenvoudiger apparaten:

```
10   REM voorbeeld Basic 2.0
     REL.BESTAND schrijven
90   :
100  OPEN 2,8,2,"RELTEST,L"+
     CHR$(21) :REM Lengte
     record=20+1
105  OPEN 15,8,15...:REM Apart
     KANAAL 15 !!
110  FOR I= 1 TO 100
120  PRINT#15,"P" + CHR$(2) +
     CHR$(I) + CHR$(0) +
     CHR$(1) :REM Record
130  S$= "RECORD NR :" + STR$(I)
140  S$+LEFT$("*****************
     *******",20-LEN(S$)
150  PRINT#2,S$
160  NEXT
170  CLOSE 2
175  CLOSE 15
180  END
```

Hoewel veel ingewikkelder, en moeilijker te onthouden, kan met deze syntax ook voor de C-64 een fatsoenlijk relatief bestand op disk worden gezet.

Het lijkt me goed, om het OPEN statement even onder de loep te nemen. Zoals je ziet hebben we twee kanalen moeten openen om met relatieve bestanden te werken. Niet alleen kanaal 2, maar ook kanaal 15, wat vanwege z'n SA (15) een erg bijzondere functie heeft in de communicatie tussen computer(programma) en diskdrive. Het is een zogenoemd 'Fout-kanaal'. Er zou nog een heleboel over 'channel15' te vertellen zijn, maar daarvoor hebben we op dit moment geen mogelijkheden. Je moet dit SA voor het moment beschouwen als een soort politieagent, waarbij je eigenlijk alleen moet zorgen dat SA 15 niet mag worden vervangen door een ander adres. Via dit kanaal worden de aanvullende opdrachten voor de relatieve bestanden doorgegeven aan de diskdrive. Het is zelfs zo, dat ook de 'geavanceerde' Basic 4.0 opdrachten, als DOPEN, RECORD, DIRECTORY etcetera allemaal met hulp van SA 15 in het Commodore-interpreter gedeelte worden vertaald naar dit type opdrachten, zoals we die in de voorgaande listing aantreffen.
Kanaal 15 wordt met OPEN 15,8,15 in regel 105 open gezet.
Daarvoor is in regel 100 het 'echte' relatieve bestand geopend door de opdrachtreeks: **OPEN 2,8,2,"RELTEST,L"+CHR$(21)**. Hiermee wordt aangegeven, dat bestand RELTEST op drive 0 moet worden geopend, met een recordlengte "L"+CHR$(21). Dit komt neer op recordlengte 20 + 1 voor de carriage return = 21. We kunnen naast de RETURN dus 20 karakters kwijt in het record.
Via regel 120 zoeken we in het bestand het goede record, door de opdracht : **PRINT#15,"P" + CHR$(2) + CHR$(I) + CHR$(0) + CHR$(1)**. De enige variabele die we tegenkomen in deze serie karakterstrings is I, waarmee het recordnummer in het bestand wordt aangegeven. Voor de rest wijzigt er niets in deze regel, en ze hoeft daarom dus ook maar één keer uit het hoofd te worden geleerd.

Lezen C-64

Uiteraard wil je ook kunnen kontroleren, of de gegevens werkelijk (relatief) zijn weggezet op de disk. Met dat doel hebben we het schrijfprogramma omgewerkt, zodat het hele scala met de volgende listing wordt gecompleteerd:

```
10   REM voorbeeld Basic 2.0
     REL.BESTAND lezen
90   :
100  OPEN 2,8,2,"RELTEST":REM
     LENGTE bekend
105  OPEN 15,8,15...:REM APART
     KANAAL 15 !!
110  INPUT "RECORDNUMMER
     (1-100/ 0=stop)";I
115 IF I = 0 THEN 170  :REM END
120  GOSUB 200   : REM SPLITS I
130  PRINT#15,"P" + CHR$(2) +
     CHR$(RL) + CHR$(RH) +
     CHR$(0) + CHR$(1) :REM
     RECORD
140  INPUT#2,S$
150  PRINT S$
160  GOTO 110
170  CLOSE 2
175  CLOSE 15
180  END
190  :
200  REM SUBROUTINE
210  REM Uitrekenen recordbytes
220  REM RL en RH vanaf I
230  RH=I/256     :REM HI-BYTE I
240  RL=I AND 255    : REM
     LO-BYTE I
250  RETURN
```

We hebben de listing ook aangepast door in plaats van de loop nu aan de gebruiker te vragen welk recordnummer er moet worden gelezen. Denk er om, dat in deze eenvoudige listings niets wordt gedaan aan het testen van de diskdrive. Geef je bijvoorbeeld als record '150' in, dan leest de drive op de disk in dit bestand niets goeds, omdat record 150 niet bestaat. Verder kun je deze met deze serie listings fatsoenlijk aan de slag om je eigen applicaties te verwerken.
In de volgende aflevering zullen we de informatie met betrekking tot tape en disk eindelijk verwerken in ons eigen database programma, zodat we kunnen beschikken over een mooi afgerond pakket. Je kunt natuurlijk met deze kennis zelf ook alvast aan de slag.

Sterkte.

Jan Bodzinga

Rob Goudriaan bespreekt weer enkele klassiekers onder de computerspelletjes voor de Commodore 64. Sommige van deze toppers zijn nog gewoon in de winkel te koop, naar anderen zult u moeten zoeken.

OUD VAN GOUDriaan

Castells of Doctor Creep.

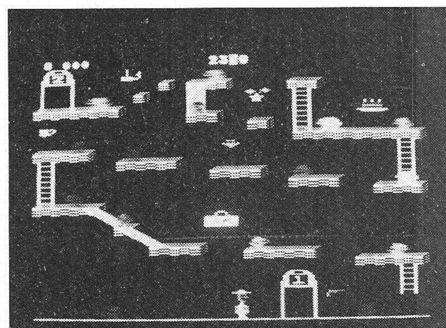
In dit grafische adventure-spel in de vrij klassieke kasteeel-opzet bent u een gevangene. De boosdoener is Doctor Creep, uw aartsvijand. Het grote voordeel is dat u zelf mag kiezen in welk van zijn kastelen u gevangen zit. In het kasteel aangekomen wilt u natuurlijk zo gauw mogelijk proberen te ontsnappen. Daarvoor moeten vele hindernissen overwonnen worden.
Alle kastelen bestaan uit diverse kamers en iedere kamer heeft zijn eigen specifieke hindernissen. Een aantal deuren gaan niet zo maar open, er moet soms eerst naar een sleutel worden gezocht, de kleur van de sleutel stemt overeen met de kleur van de deur. Zoals een goed kasteelheer betaamt laat hij zijn gevangenen niet zo maar ontsnappen. Er wordt gebruik gemaakt van de meest moderne bewakingsapparatuur.
Telkens bij het verlaten van een kamer verschijnt er een plattegrond met daarop een knipperend pijltje. Hieraan is te zien waar u bent en wat de richting is die gevolgd moet worden. Eén van de moeilijkere hindernissen is de elektrisch geladen bol. Deze richt bliksemstralen naar beneden en een aanraking is absoluut dodelijk. Er zijn een aantal schakelpanelen waarmee deze bollen zijn te vernietigen dan wel zijn te verplaatsen naar een hoek waar je niet meer hoeft te zijn. Het kan zijn dat een kamer meerdere keren moet worden betreden voor een sleutel bemachtigd is, of een uitgang kan worden bereikt. Een teleporteermachine is in staat je te verplaatsen naar een gekleurde bol, en kan dus een prettig hulpmiddel zijn. Kamers met valluiken zijn erg gevaarlijk, zij zijn open of dicht te schuiven met een schakelaar die zich ook in die kamer bevindt. Behalve elektrische bollen, teleporteer-machines en valluiken lopen er ook nog twee soorten vreemde wezens rond. De eerste soort is het gevaarlijkst. Zij kunnen trappen lopen en zich langs glijstangen naar beneden laten zakken. Zij komen in beweging zodra je langs hun schuilplaats loopt. Zij zijn vast te zetten tussen twee valluiken of lok ze naar de elektrische bollen want ook zij kunnen niet tegen de stralen. Het tweede soort is veel minder gevaarlijk doordat ze minder bewegelijk zijn. Ze komen pas tevoorschijn als hun symbool wordt aangeraakt. Een trap op of af lopen is voldoende om ze kwijt te raken. Ook dit soort kan niet tegen de stralen en valluiken. Schuifdeuren zijn een probleem omdat ze maar acht tellen open blijven, dus na het aanraken van de schakelaar is het rennen geblazen. En of het dan nog niet genoeg is, zijn er ook nog kamers die met een laserkanon worden bewaakt, dat schiet op alles wat beweegt. Na dit alles zijn de lopende banden kinderspel, zij zijn op een eenvoudige manier uit te schakelen of te ontwijken. Ontsnappen is dus niet gemakkelijk. Dit is één van de weinige spelen die met twee spelers kan worden gespeeld, waarbij u elkaar niet tegenwerkt maar juist helpt. Zeker bij het afleiden van de vreemde wezens en het vastzetten van een kanon. Het vinden van voldoende sleutels opent de weg naar buiten.

Bump'n Jump

Autoracen is al snel in de vorm van videospelletjes op de buis gebracht met Atari GP en Nintendo-titels als klassiekers. Het is niet makkelijk een keus te maken uit het grote aanbod in dit genre. Bump 'n Jump viel op door de wat ruigere aanpak. Bij de meeste spelen is het passeren van een aantal tegenspelers voldoende om het spel te winnen. Bij dit spel is dit niet nodig, de opdracht is: ram ze van de weg, plet ze tegen het asfalt, spring boven op ze, kortom hoe gekker hoe beter. Kijk wel uit, wie een kuil graaft voor een ander, die......... Eenvoudig rondjes rijden is er dus niet bij.
Het lijkt wel of er een orkaan over het circuit heeft gewoed. Alle bruggen zijn verwoest, bermen zijn niet meer recht maar zeer grillig en dus verradelijk. De tegenstanders lijken hier helemaal geen moeite mee te hebben. Wegversmallingen komen op de vreemdste plaatsen voor en zijn zeer gevaarlijk. Het spel eist veel van het reaktievermogen doordat er op de meest verrassende momenten moet worden gesprongen. Tegenstanders hoef je niet van de weg te rijden, passeren mag ook maar het geheel wordt daardoor wel veel moeilijker. Dit spel blijft op een onverklaarbare manier trekken, terwijl de opzet eenvoudig en zelfs saai is. De aantrekkingskracht ligt vooral in het feit dat je veel agressie in dit spel kwijt kunt.

Miner 2049 / Bounty Bob

Alweer een klassieker, één van de eerste klimspellen. Als mijnwerker speel je Bounty Bob, je opdracht is de mijn te reddden van een zekere ondergang. Onderweg kom je natuurlijk allerlei gespuis tegen dat probeert je opdracht te doen mislukken. Iedere kamer waar Bounty Bob komt bestaat uit verschillende verdiepingen, verbonden met ladders, glijbanen en/of liften. Verder is het mogelijk om over niet te grote afstanden heen te springen. Zelfs kun je door je een stukje te laten vallen een (beperkte) afstand overbruggen. Alleen door ervaring is deze afstand te bepalen en door schade en schande wordt men wijs.

Transporteerhokjes zijn ook te gebruiken om je te verplaatsen. De bedoeling is dat Bounty Bob over alle vloerdelen loopt. Dit is te kontroleren omdat de vloerdelen waar over gelopen is van kleur veranderen. Allerlei vreemde wezens proberen dit te ver-

hinderen, gelukkig staat hij niet geheel machteloos tegen over deze monsters. Er overheen springen kan, maar ook vernietigen is geen probleem. Speciaal voor dit doel bevindt zich in elke kamer mijnwerkersgereedschap. Pak je zo'n stukje gereedschap dan verandert eenn monster een paar seconden in een vriendelijk mannetje. Op dit moment kun je ze aanraken en verdwijnen ze, zodat je geen last meer van ze hebt. Ook de bloempot met bloemen heeft dit effect, al zie ik dit niet direct als mijnwerkersgereedschap. Het spel wordt gestart met 3 levens, er kunnen geen levens meer worden bijverdiend. Het is dus zaak zeer voorzichtig te werk te gaan.

Jungle Hunt

Na lang gespaard te hebben ga je met je vriendin op safari in de diepste oerwouden van Afrika. Volgens geruchten zijn er zelfs nog kannibalen. Om je vriendin niet te zenuwachtig te maken heb je dat natuurlijk niet verteld. Die mensen kom je toch niet tegen (denk je). Fout natuurlijk, jullie zijn net in het oerwoud als je vriendin wordt gevangen genomen door zo'n stelletje woestelingen. Aangezien je maar één allerliefste vriendin hebt, probeer je haar te redden. Ze is veel te lief en te mooi om als hoofdschotel voor het plaatselijk opperhoofd dienst te doen. Een woeste tocht door het oerwoud is het gevolg. De eerste hindernis is een bijna ondoordringbaar woud. De enige manier om je te verplaatsen is het slingeren van boomtak naar boomtak. Speciaal voor dit doel hangen er overal lianen.Na een paar minuten ben je een volleerde tarzan. De tweede hindenis is al lastiger. Een rivier vol krokodillen en een groot soort krab. Alleen zwemmend is deze hindernis te nemen. Gauw het safarikostuum uit en de weg vervolgen. Krokodillen kun je beter ontwijken door onder ze door te zwemmen. Hou bij dit alles goed de zuurstofvoorraad in de gaten, niets is vervelender dan onder een krokodil zonder zuurstof te zitten.
Na het overwinnen van deze hindernis zien de kannibalen in dat je toch sterker en/of slimmer bent dan ze verwacht hadden. Terwijl jij de heuvel begint te beklimmen gooien zij uit alle macht allerlei stenen naar beneden. De grote vraag blijft open: lukt het je om je vriendin te redden uit de tanden van de kannibalen of vormen jullie samen de hoofdschotel van vanavond??

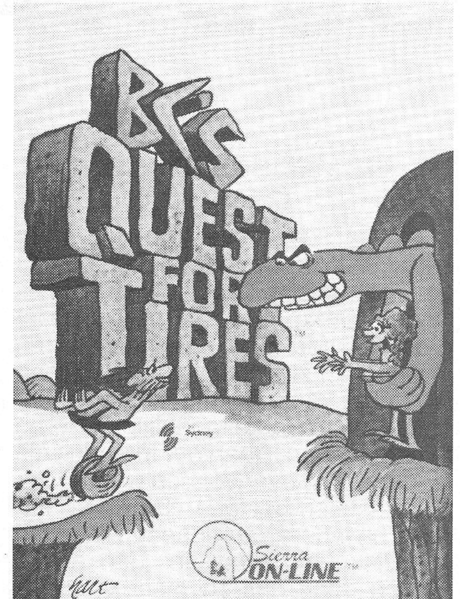
Beach Head

Een spel dat zeker niet in deze rubriek mag ontbreken is het overbekende Beach Head. Dat dit spel is aangeslagen blijkt wel uit het feit dat ook beach head 2 is verschenen, beide versies zijn nog volop verkrijgbaar. De opzet van dit spel is een aanvalsmacht aan land te zetten en uiteindelijk een fort op de vijand te veroveren. Jij voert het commando over tien schepen. De eerste keus die gemaakt moet worden, stuur je de schepen door de smalle zeestraat of gaan ze direkt door naar de vijandelijke schepen. Bij de keus voor de zeestraat kom je in een binnenzee bezaaid met zeemijnen, volledig omgeven door rotsen en voorzien van een automatisch afweersysteem dat onafgebroken torpedo's afvuurt. Eén voor één moeten jouw schepen deze hindernissen passeren. Dan wordt er een luchtaanval ingezet. Dit is een zeer realistische gevechtssituatie. De vliegtuigen stijgen op van een vliegdekschip dat buiten schootsveld ligt.
Zij gieren op je af met ratelende boordkannonen. Denk bij dit spel om het geluisvolume, de buren zullen anders denken dat er een oorlog is uitgebroken en hun bomvrije schuilkelders opzoeken. Af en toe zou je achter je stoel willen wegkruipen als de kogels op je afkomen, maar daar win je natuurlijk niet mee. Lukt het je om het vliegdekschip uit te schakelen dan beginnen de andere schepen een bombardement. De schepen die deze invasie hebben overleefd kunnen dan aan hun eigenlijke missie beginnen. Zij kunnen hun ladingen aan wal brengen. Elk schip bevat twee tanks. Moeizaam zoeken zij hun weg naar het fort, komen steeds hindernissen tegen zoals muren en anti-tank geschut. Komen ze uiteindelijk ongeschonden bij het fort aan dan moet dat met 10 welgemikte schoten worden vernietigd. Denk nou niet als je zover bent dat je de overwinning al kunt vieren, want de laatste loodjes wegen het zwaarst.

Quest for Tyres

Met dit spel gaan we terug naar tijden toen de auto nog niet was uitgevonden. Echte helden bewogen zich toen voort op een eenwielige fiets. Je vriendin is geschaakt door een dinosaurus. Dus er snel achteraan om haar uit zijn klauwen te redden.

Onderweg moeten er allerlei hindernissen worden genomen en de dinosaurus geeft haar natuurlijk niet zo maar terug. De eerste hindernis is een grasveld. Geen mooi voetbalveld maar een grasland met vele kuilen. Na enige oefening is het mogelijk over deze kuilen heen te springen. Denk er wel om dat er ook verschillende keien liggen om het geheel nog wat moeilijker te maken. Als je dit overwonnen hebt kom je in een bosrijk gebied met vele laaghangende takken. Over de omgevalen bomen kan worden heengesprongen en al bukkend moet er onder de takken worden doorgelopen.

De rivier is over te steken door de schildpadden te gebruiken als brug. Het grote probleem is echter dat deze slechts korte tijd boven water blijven, zodat er haast geboden is. Het eist een zekere timing maar het is goed mogelijk. Hou wel rekening met de vervaarlijke dame die met een grote knuppel aan het zwaaien is. Het vervolg valt ook niet mee, maar je mag er ook wel wat voor over hebben om haar te redden. Het is tenslotte je eigen vriendin. Het gaat nu berg op, en blijkbaar zijn ze het er niet mee eens dat je ze zo op de hielen zit. Er worden steeds meer stenen naar beneden gegooid. Bovengekomen is er even tijd voor een pauze. Het wachten is namelijk op een vriendelijke vogel, deze kan je een lift geven. Blijf onder hem rijden en zodra de rivier in zicht is spring je. De vogel brengt je dan naar de overkant. Bij het afdalen van de berg moet je er om denken dat er voldoende snelheid wordt ontwikkeld, zodat je over de volgende rivier kunt springen. Het eind is nu in zicht, een veld dat overgestoken moet worden en een laatste rivier scheidden je van de redding van je vriendin. Lukt dit je zonder dat je gezien wordt dan kom je oog in oog te staan met je vriendin. Wat er dan gebeurt moet je zelf maar ontdekken. Helaas kan je niet al te lang van dit moment genieten want dan begint het spel opnieuw.

StationFall

De knotsgekke robot Floyd is ook weer terug in **StationFall**, een vervolg op PlanetFall. Het spelgegeven lijkt veel op een wonderlijk spel verstoppertje. Steve Meretsky's Floyd gaat weer als een robot met verknipt logisch brein te keer en blijft toch altijd ontroerend, voor zover dat op een machine van toepassing kan zijn.
Dankzij het succes in PlanetFall werd de held bevorderd van dekschrobber eerste klasse of zoiets naar pennelikker subklasse drie of een dergelijke bureaucratische dwarsstraat. In ieder geval is ook het nieuw opgedragen werk stomvervelend. Gelukkig zijn er nog Floyd, jouw voormalige en nu gedegradeerde chef, plus enkele andere robots aan boord. Als spelmaatje neemt u vanzelfsprekend Floyd.
De eerste opdracht, het afleveren van 10 blauwdrukken op het Gamma Delta Gamma 777-G ruimte station lijkt aanvankelijk niet zo'n toer. De SPS Duffy haalt zo'n intergalactisch eindje met gemak. De ontmoeting met de robot Plato, een bejaardere versie van Floyd, aan boord van het ruimtestation moet echter al tot nadenken stemmen. Tussen deze boekenwurm en Floyd ontstaat al gauw de cliche (SF-films) komische robotact met tal van vermakelijke conversaties.
Al spoedig breekt de waanzin los. De hardware slaat op hol. Schuifdeuren blijken ineens levensgevaarlijke doorgangen, androiden maken amok en zelfs Floyd lijkt te desintegreren. Het verhaal laat zich verder moeilijk navertellen en de oplossing geven wij u echt niet.
StationFall komt compleet met bureaucratisch archiefmateriaal, technische handleiding, een Stellar Patrol Patch, paspoort en goede tekstparser. De prijs van dit Infocom/Activision adventures ligt rond de ƒ 100,-.

Hollywood Poker

Strippoker-games behoren tot het soort spelen waar wij niet zo dol op zijn. Niet uit puriteinse overwegingen, maar gewoon omdat het meestal om een duur en kwalitatief slecht "lolletje" gaat. Wie echter van dit soort grappen houdt komt met Robteks **Hollywood Poker** aardig aan zijn trekken. De C-64/C-128-graphics staan voor een redelijke kwaliteit van het ontblootte vrouwelijk schoon. Het is geen Playboy maar de wat krap in het scherm zittende dames kunnen er best mee door. Onderaan het monitorscherm staan de goed gedetailleerde speelkaarten.
Pokeren tegen Miss Germany en nog vier andere aantrekkelijke pokerpartners kost ƒ 59,- voor de C-64-versie. Info Robtek, Bergen op Zoom, tel.: 01640-56363.

Indiana Jones

Ook de James Bond onder de archeologen, Indiana Jones, moet na het bioscoop- en videosucces van The Temple of Doom aan het videogame geloven. US-Gold brengt binnenkort een speciaal op de C-64 afgestemde versie op de markt. Tahir Rashid tekende voor de graphics en dat staat borg voor een goede kwaliteit.
Het labyrinth-deel van het Temple of Doom-verhaal leent zich natuurlijk goed voor een arcade-game. Vele nauwe gangen met een doolhofstructuur, tal van vervaarlijke componenten en een met duizelingwekkende vaart rijdend mijnkarretje zijn goed voor heel wat flitsende actie en behendigheidseisen. De spelopdracht om Indiana's vrienden uit de handen van Mola Ram en zijn rituele Thug-moordenaars te redden is dan nog slechts bijzaak.
Onze onverschrokken archeoloog trekt met zijn zweep ten strijde tegen het tempeltuig. Sla de Thugs met de zweep over de rotsen en zij zijn definitief uitgeschakelt. Een flinke klap verdooft hen slechts. Verder is het mogelijk om met behulp van de zweep punten te verdienen door stapels schedels en slangen te raken.
Het eerste spelscherm bestaat uit ladderklimmen en het zoeken in de nauwe gangen naar grotten waarin de vijf te redden slavenkinderen gevangen zitten. Op het tweede scherm hebben de Thugs de uitbraak ontdekt en start een wilde achtervolging in mijnkarretjes. Daarbij is het zaak om de juiste weg goed in het oog te houden, want een verkeerde afslag en het karretje schiet echt de "Doom" van de spelers tegemoet. Tevens moet Indiana proberen zijn karretje achter dat van de Thugs te manoevreren en hen vervolgens met de zweep uit te schakelen. Thugs achter je is hoogst omgezond, want deze bezeten killers zijn zwaar bewapend.
Na de achtervolging komt de held in de tempel zelf en moet hij nog even de geheimzinnige Sankara stenen onder het beeld van de moordende god Kali stelen. Daarna gaat de deur naar de vrijheid open. Lukt het drie maal achtereen om de tempel te bereiken en de stenen te stelen dan volgt nog een toetje: Het gevecht op de wankele hangbrug met een horde woeste thugs.
Een aardig arcade actiegame met redelijke graphics. De maalstroom van enerverende gebeurtenissen in de echte Indiana Jones films valt echter niet te evenaren. Toch goed voor heel wat avondjes actieplezier. De prijs voor de C-64/128-versie was op het moment van schrijven nog niet bekend.

Road Runner

Een kruizing tussen een tekenfilm van het geweldadige genre en een speelautomaat. Dat is **Road Runner** waarin de arme Wile E. Coyote probeert de malse Road Runner-vogel te verschalken. Er ontwikkelt zich in de woestijn van Nevada een woest cartoon-videogame met de nodige aanslagen, dirty tricks en listige vallen.
De Road Runner ontwikkelt een gigantische snelheid en is een groot deel van het game slechts als een blauwe schaduw zichtbaar. Wile Coyote is te langzaam om de held zo te vangen, en zal daarom allerlei lage lusten en trucages moeten aanwenden, anders zullen zijn mes en vork voortijdig verroesten. Er zijn 26 van rechts naar links te spelen game-schermen. De oversteek wordt uiteraard bemoeilijkt door de hongerige Coyote die af en toe over een skateboard met raketaandrijving beschikt, mijnenvelden, snelwegen en allerlei obstakels in het landschap. Door het landschap 'runnen' kost een hoop energie die door middel van hoopjes vogelvoedsel aangevuld moet worden. Eet echter niet te veel want, dan wordt u dik, lui en vooral traag. Een toestand die Wile Coyote zo graag ziet. Hetzelfde geldt voor de limonade die een riskante stop, maar wel extra punten oplevert.
Een leuk flitsend arcadespel voor de Commodore 64 met goede graphics,

gladde animaties en cartoon-geluiden zoals Beep, Blurp en Crashes. Dit US Gold-produkt gaat in de winkel ongeveer *f* 75,- kosten.

Faery Tale

Een sprookje in de traditie van Sword and Scorcery is Microillusion's **Feary Tale**. Een lieflijk stadje, drie ondernemende broers, een magische talisman, tovenarij en een partij afzichtelijke griezels zijn de ingrediënten van dit boeiende Amiga adventure.

Op een nacht wordt de beschermende talisman van het stadje Tambry door een horde duistere figuren, dwergen en dansende skeletten gestolen. Gelukkig heeft de lokale wapenmeester drie zoons die het beschermende talisman zullen heroveren, voordat de boze krachten Tambry in bezit kunnen nemen. Juliaan de oudste broer is de vechtersbaas. Sterk als een os en behendig met de wapens. Philip is de gokker en geluksvogel. Snel van geest en gevat weet hij zich altijd goed door het leven te slaan. Kevin is de dichter en vredelievendste van de drie. Deze jongste broer staat op goede voet met de dierenwereld.

Bij het starten van het game slaat het sprookjesboek open, wordt de geschiedenis van het stadje Tambry verteld en de karakters van de drie broers beschreven. De speler begint als Juliaan. Deze spelfiguur wordt met de muis of joystick door het dorp en in de gebouwen gestuurd. Zodra een gebouw betreden wordt ,verschijnt een plattegrond van de vertrekken met de daarin aanwezige voorwerpen. In de gebouwen moeten verschillende objecten verzameld worden. Het gemakkelijkst gaat dat in de herberg waar tegen flinke betaling voedsel en wapens aangeschaft kunnen worden.

Onder het speelscherm staat een stuk perkament waarop de boodschappen van de parser in klassiek schrift verschijnen. Daarnaast staan de muis/joystick-opdrachten Items, Talk, Game, Music, Quit, Magic, Buy Pause, Sound en Load. En rechtsonder een antieke windroos.

Voor de zoekactie zijn een kaart van het eiland Holm (er zijn 17.000 screens), voedsel en wapens onmisbaar. Die wapens zijn hard nodig tegen de woeste dwergen, levende skeletten, spookachtige apen en menseneters. Naast al die engerds zijn er gelukkig ook nog een tovenaar en bedelaars die de held kunnen helpen. Het landschap biedt aardige gedetailleerde semi-3D graphics en is heel afwisselend. De Actie loopt vloeiend zoals wij van de Amiga gewend zijn. Bij de gevechten spat het bloed in het rond, klinkt realistisch wapengekletter en geschreeuw. Dit alles omlijst door sfeerversterkende muziek.

Slaagt broer Juliaan niet dan wordt Philip in de strijd geworpen en daarna Kevin. Een boeiend Amiga spel voor de liefhebber van sprookjesachtige adventures.

StarBoard2

Extra geheugen en functies aan stuurboord (= de buszijde) van de Amiga? Dat kan met de nieuwe meer-deks **StarBoard2 RAM-kaart** van MicroBotics.

In de eenvoudigste configuratie bestaat de StarBoard2-busmodule uit een nette behuizing met een lege kaart voor maximaal 1 Meg aan Fast RAM. Vult de gebruiker deze kaart met Fast Zero Wait State RAM dan is er nog ruimte voor een extra 1 Meg kaart op dek2 en een multi-functionkaart kaartkaartop dek3.

De multi-functionkaart beschikt over een real-time clock/calender met AAA-batterij, een socket voor de floating point Motorola 68881 FPU, parity checking en een tegen warm rebooten bestendige RAM-disk, de zogenaamde sticky disk. Onmisbaar is het aanwezige doorgaande busslot voor het koppelen van andere randapparatuur.

prijzen van *f*800,- tot *f*2500,-

Flightsimulator II

De wereldberoemde vluchtsimulator **Flightsimulator II** is onlangs ook voor de Commodore Amiga uitgebracht. Van zo'n specifieke Amiga hadden wij wel 68.000-achtige graphics verwacht. Dat valt echter tegen, want de oude Sublogic huisstijl bleef, zij het met een toegenome scherpte en meer aandacht voor details gehandhaafd. Verder niet getreurd, want Flightsimulator II blijft ondanks alles een van de beste micro-vlichtsimulatoren ter wereld. Alleen echt vliegen is nog leuker.

Er komen twee versies, een in kleur en een in monochroom, om het simulatie-effect zo goed mogelijk op de gebruikte monitor over te brengen. Op het moment van testen was de mono-uitvoering nog niet verkrijgbaar en wij vlogen dus in kleur.

De piloot in spé kan kiezen uit een een-motorige propeller-kist, de Cessna 182, of een moderne business-jet. Een minder interessant onderdeel is de WO-I luchtslag die mank gaat aan de slecht gedetailleerde tegenstanders. Wie echt boeiende gevechten wil kan daarom beter een van de betere arcade-simulatoren kopen. Veel aantrekkelijker is de optie om via een serieel interface of modem (1200 Baud) samen met een collega-piloot door het zwerk te vliegen.

Er zijn 47 simulatie-scenes. Daarin kan de leerlingpiloot naast het opstijgen en landen ook de navigatie, rampsituaties en het slecht-weer-vliegen oefenen. De makers weten de realiteit aardig te evenaren. De vrij schetsmatige scenery volgt alle vluchtbewegingen op de voet, een te koude motor slaat onvermijdelijk af, te wilde of onregelmentaire capriolen eindigen in een jammerlijke crash en de vlucht verloopt, soms tot vervelens toe, in real time.

Ook is het bijvoorbeeld mogelijk om levensecht tussen de peilers van de Golden Gate-brug van San Francisco te vliegen. Onervaren vliegers kunnen bij deze stunt echter beter een zwemvest meenemen. Verder is er nog een automatische piloot.

Wij konden het niet laten om eens de proef op de som te nemen. Bij de Cessna zitten de bezinetanks in de vleugel en de motor wat lager in de neus. Dat betekent dat de benzine met hulp van de zwaartekracht van boven naar beneden stroomt. Bij stuntvliegen op de rug of bij een extreme stijghoek krijgt de motor zonder een benzinepomp geen druppel binnen. Toch eens proberen en ja... de machine geeft de pijp aan Maarten. Overigens stond dit feit ook in de handleiding vermeld. Stuntvliegen is onder normale condities niet toegestaan.

Wat onnatuurlijk komt het vliegen met de muis of het keyboard over. Een joystick lijkt immers meer op een stuurknuppel. Dankzij de mogelijkheden van de 68.000 CPU kan het scherm snel in vensters opgedeeld worden of van venster/blik uit de cockpit wisselen. Onderaan het scherm staat het instrumentenvenster waaraan de piloot het wel en wee van zijn of haar kist kan aflezen. De handleiding licht de werking en betekenis van deze instrumenten uitvoerig (in het Engels) toe. Wie onbezorgd wil rondvliegen kan dit deel echter overslaan.

De Sublogic-ontwerpers hebben zich goed van hun taak gekweten. Toch blijven er enige aanmerkingen over. Behalve de licht tegenvallende 3D-graphics zitter er enkele slordigheden in deze simulator. De ILS is hier en daar wat minder nauwkeurig, wij konden enkele vliegvelden niet vinden en de automatische piloot bleek slechts beperkt (boven de 32.000 feet gaat het mis) programmeerbaar.

Niettemin blijft Flightsimulator II een echte topper die het ware vliegen nog

net niet kan vervangen. Sublogic heeft ter aanvulling een hele rees scenery- en simulatie-diskettes aangekondigd. De prijs van deze vluchtsimulator ligt rond de ƒ 180,-.
Het Griekse woord Nemesis staat voor de godin der wrekende gerechtigheid en figuurlijk voor de straf die op de misdaad volgt. Een veel belovende naam voor een misdaadspel, maar het gaat hier om een bekend shoot-them-up arcadegame dat binnenkort onder het Konami-label wordt uitgebracht.
De homecomputerversie van **Nemesis** is natuurlijk niet zo snel als het originele speelhal-game, maar het blijft een van actie flitsende uitdaging. Nemesis speelt, net als bij vele soortgelijke games , in het heelal waar een meedogenloze vijand in de vorm van schepen en monsters de verdedigende speler bedreigt. Zeven niveaus schietwerk, behendig ontwijken en enig strategisch inzicht vereisen het uiterste van de speler. Het game is dan ook veel meer dan de zoveelste upgrade van Space Invaders in deep space.
Na het laden openen zich de verten van de oneindige ruimte. Het blauw is nog rustig, maar daar komt spoedig verandering. Voor je het weet duiken er hele hordes buitenaardse jagers op de verdedigende destroyer. Na wat oefenwerk lukt het om de eerste golf blauwe tegenstanders af te schieten. Dan verschijnt er onder in beeld een soort menubalk met extra gevechtsmo-gelijkheden. Er is keuze uit zes ikonen: Speed-up, Missiles, Double, Laser, Multiple en een vraagteken Speed-up (versnellen) spreekt voor zich. De optie Missiles versterkt de defensie met raketten voor het uitschakelen van vijandige basis en/of moederschepen. Double slaat op een extra laserkanon dat onder een hoek van 45 graden allerlei griezels van de bovenste schermrand schiet. Wellicht bedoelden de makers met deze griezels de Nemesis-profetie? Laser werkt als grof geschut en knalt alles in de vuurlijn naar het hiernamaals.
Bij deze geschutskeuze komt het strategie-element om de hoek kijken. De speler kan zijn/haar destroyer niet gewoon afladen met wapentuig en er lekker lukraak op los paffen. Het is een of...of- keuze. Dus of raketten of een extra laserkanon. Een en ander is uiteraard bepalend voor de einduitslag van het komende gevecht.
Het mysterieuze vraagteken toegang tot wat alternatief wapentuig zoals bijvoorbeeld de alles vernietigende Smash-bommen.
In ieder geval blijken de "bommen en granaten" uit de toekomst bijzonder nuttig om de meest vreemde tegenstanders uit te schakelen. Wat dacht u bijvoorbeeld van levende dinosaurusskeletten, rondzwevende amoeboiden en dodelijk standbeelden die zo van het Paas-eiland zijn weggelopen. Elk scherm brengt weer wat nieuws met als toetje het weerzinwekkende brein dat wacht op de vermetele die zijn hulpscharen durft te vernietigen.
Op de C-64/C-128-computer is het echt aanpoten om de vijand er onder te houden en dat houdt de spanning er goed in. Het spel zal daarom niet gauw vervelen. De graphics zijn weliswaar kleurrijk en fantasievol, maar konden ons inziens nog wel wat beter uitgewerkt worden. De geluidseffecten zijn goed alleen de tune is wat tam. Opmerkelijk is het snelle en gelijkmatige voor- een achteruit scrollen tussen de verschillende schermen.
De prijs van dit Konami game komt vermoedelijk rond de ƒ30,- te liggen.

Print-out Met o.a. Powerboot - Solitair - Explosie - Springbeest

Zoals je van ons gewend bent staan er in dit nummer weer een groot aantal listings. Zowel langere listings als ook een aantal korte. Het verheugt ons dat ook de commodore 128 en de C16 niet (meer) worden vergeten. We krijgen hiervoor ook weer wat listings binnen. Er komen er zelfs al een aantal binnen voor de AMIGA. We komen hier zeker binnenkort op terug. Uit het grote aantal listings dat we krijgen ingestuurd blijkt dat er steeds meer wordt gewerkt in machine taal. Op zich kunnen we dit alleen maar toejuichen, de programma's worden er sneller, krachtiger door. Denk er wel om dat de data regels exact zo moeten worden over getypt als dat ze in het blad staan. Er hoeft maar een getal verkeerd te staan en het gehele programma werkt niet meer. Gebruik dus het checksum programma om dit te kontroleren. Sterkte en veel plezier met de programma's

R. Goudriaan.

Syntax Checksum

Het overtikken van een listing kan een heel karwei zijn en als u een beetje normaal mens bent dan maakt u daarin beslist een aantal fouten. Nu is niets moeilijker om de fouten uit je eigen werk te halen. Al geruime tijd heeft Jan Bodzinga hiervoor een zgn. Checksum-programma geschreven. Om de vele nieuwe lezers van Commodore-info te helpen volgt hieronder nog een keer een volledige uitleg over de werking van dit programma, waarmee het, hoe vreemd dat misschien ook lijkt, echt mogelijk is om met behulp van dit programma de fouten in elke door ons geplaatste listing op te sporen.
Hiervoor gaat u als volgt te werk:
1. U tikt de listing heel zorgvuldig over en SAVEt hem voordat u het programma RUNt op een diskette of cassette.
2. U tikt het RUN commando in. Mocht het programma de boodschap 'FOUT in dataregels!' geven dan heeft u een fout bij het overtikken gemaakt. Herstel dan de fout en SAVE de verbeterde versie. Mocht het programma met de boodschap 'data is weggezet checksum testen met sys...'komen dan is tot dusver alles goed. Het programma is nu in een stukje machinetaalgeheugen gezet. Als u het NEW commando geeft blijft het toch in de computer staan.
Alle door ons geplaatste programma's zijn in Basic geschreven.
Als u een programma heeft overgetikt SAVE het eerst, mocht er iets mis gaan dan hoeft u niet de gehele listing opnieuw te gaan intikken. Als u nu een programma op fouten wilt gaan controleren dan kunt u dat in het geheugen laden(wel eerst het checksum programma hebben gerund). Vervolgens typt u zonder het programma te runnen de opdracht sys 49152(c-64) of sys 1536 (c-16 en plus/4)in.
Als alles goed is gegaan loopt er nu een rij regelnummers over het scherm met getallen erachter. Dezelfde lijst staat ook achter elk door ons geplaatste programma. Wijkt nu een nummer achter een regelnummer af van het nummer dat in het blad staat dan heeft u in die regel iets anders ingetikt dan er in het blad stond. U kunt de stroom getallen d.m.v. de RUN/STOP toets pauzeren en weer vervolgen met de F1 of F7 toets. Het is uitermate belangrijk dat u goed met dit programma overweg kunt en mocht u het niet goed werkend krijgen bel dan gerust even met onze listingservice telefoonlijn.

```
1       rem ******************************
2       rem basic loader "SYNTAX.CHECKSUM"
3       rem runen en new. blijft in ram
        op $c000.
4       rem checksum testen met commando
        : 'sys 49152'
5       rem
6       rem v.840928.64 jan bodzinga
7       rem ******************************
10      i=49152 :rem beginadres
20      reada:ifa<0then50 :rem data ingel
        ezen
30      pokei,a:i=i+1:goto20
50      poke49184,148:poke49185,192
55      i=49300
60      read a: ifa<0then90
70      pokei,a:i=i+1:goto60
90      print"data[SPACE]is[SPACE]weggezet
        "
95      print"checksum[SPACE]testen[SPACE]
        met[SPACE]sys49152"
100     data 165, 43, 166, 44, 133, 163,
        134, 164, 169, 147
110     data 32, 210, 255, 160, 0, 240,
        3, 32, 73, 192
120     data 32, 73, 192, 208, 1, 96,
        32, 225, 255, 208
130     data 3, 76, 116, 164, 32, 81,
        192, 32, 73, 192
140     data 240, 12, 201, 32, 240, 247,
        24, 101, 167, 133
150     data 167, 76, 37, 192, 166, 167,
        169, 0, 132, 168
160     data 32, 205, 189, 169, 13, 32,
        210, 255, 164, 168
170     data 76, 17, 192, 200, 208, 2,
        230,164,177,163
180     data 96, 162, 0, 189, 123, 192,
        240, 6, 32, 210
190     data 255, 232, 208, 245, 32, 73,
        192, 170, 32, 73
200     data192, 132, 168, 32, 205, 189,
        162, 3, 169, 32
210     data 32, 210, 255, 202, 208, 250,
        169, 0, 133, 167
220     data 164, 168, 96, 82, 69, 71,
         69, 76, 32, 0
230     data -1
240     data 165,197,201,3,240,7,201,4,240
250     data 6,76,148,192,76,34,192,169
260     data 147,32,210,255,76,161,192
270     data -1
```

** EINDE LISTING syntax checksum; voor cheksumgetallen van deze listing z.o.z.

REGEL 1	61	REGEL 130	183
REGEL 2	84	REGEL 140	96
REGEL 3	6	REGEL 150	96
REGEL 4	117	REGEL 160	127
REGEL 5	143	REGEL 170	71
REGEL 6	17	REGEL 180	223
REGEL 7	61	REGEL 190	73
REGEL 10	157	REGEL 200	79
REGEL 20	65	REGEL 210	109
REGEL 30	203	REGEL 220	106
REGEL 50	14	REGEL 230	225
REGEL 55	251	REGEL 240	114
REGEL 60	193	REGEL 250	89
REGEL 70	207	REGEL 260	68
REGEL 90	245	REGEL 270	224
REGEL 95	237		
REGEL 100	183		
REGEL 110	158		
REGEL 120	232		

Kleine Solitair

Het volgende programma is er één van Bert Stam uit Zwolle. Hij heeft het programma Kleine Solitair genoemd. Er is een duidelijke uitleg in het programma opgenomen. Laat je echter niet verleiden door de naam, kleine betekent hier zeker niet gemakkelijker. Veel succes bij het spelen van dit verslavende spel.

```
10   print"[SHIFT CLR]":poke53280,11:poke53281,11:poke646,13:gosub 750:goto310
20   ifj<1orj>25thengosub60:goto540
30   fork=1to8:print"[CRSR-RIGHT]";:next:return
40   ifq<1orq>25thenprint"[8xCRSR-RIGHT][CTRL 9][SPACE]kan[SPACE]niet!![SPACE]":yy=80:q=0:gosub60:goto470
50   return
60   forzz=1to2000:next
70   forz=yyto1step-1:printchr$(20);:next:return
80   ifj=5orj=10orj=15orj=20thenx=x+139
90   ifj>5andj<9thenz=y:return
100  ifj>10andj<14thenz=y:return
110  ifj>15andj<19thenz=y:return
120  z=32:return
130  forj=1to25:x=x+4:ifq=jthenreturn
140  ifj=5orj=10orj=15orj=20thenx=x+135
150  next
160  forj=1to25:ifq<>jthennext
170  ifz(j)=32thenreturn
180  q=0:goto40
190  forj=1to25:ifq<>jthennext
200  ifz(j)<>32thenreturn
210  q=0:goto40
220  ifa=6ora=11ora=16ora=21then270
230  ifa=2ora=7ora=12ora=17ora=22then290
240  ifa=10ora=15ora=20then290
250  ifa=4ora=9ora=14ora=19then270
260  return
270  ifb=5orb=10orb=15orb=20thenq=0:goto40
280  return
290  ifb=6orb=11orb=16orb=21thenq=0:goto40
300  return
310  dimz(25):forj=1to5:gosub30:forl=1to5:print"O[4xCOM Y]";:next:print"[COM H]":print
320  form=1to2:print"[CRSR-DOWN]";:next:nextj
330  print"[HOME][CRSR-DOWN]":form=1to5:foro=1to3:gosub30:forn=1to6
340  print"[COM H][4xCRSR-RIGHT]";:next:print:next:print:next
350  print:print"[2xCRSR-UP]";:gosub30:forj=1to5:print"[5xCOM Y]";:next
360  x=1113:y=81:z=32
370  forj=1to25:z(j)=z:uu=x+54272:ifz=81thenpokeuu+j,0
380  pokex+j,z(j):gosub80:ifj=5orj=10orj=15orj=20thennext
390  x=x+4:next
400  print"[HOME]":print"[3xCRSR-DOWN][10xCRSR-RIGHT]";:forj=1to9:poke646,6
410  printj;"[2xCRSR-RIGHT]";:ifj=5thenprint:print"[3xCRSR-DOWN][10xCRSR-RIGHT]";:next
420  next
430  forj=10to25:printj;"[CRSR-RIGHT]";
440  ifj=10orj=15orj=20thenprint:print"[3xCRSR-DOWN][10xCRSR-RIGHT]";:next
450  next
460  print:print:t=0
470  x=1113:y=81:z=32
480  inputa:ifa=0then730
490  q=a:gosub40:gosub190
500  input"[CRSR-UP][5xCRSR-RIGHT]moet[SPACE]over";b:q=b:gosub40:gosub190
510  ifa>bthengoto540
520  ifb>athengoto600
530  q=0:goto40
540  ifa>6andb<6thenq=0:goto40
550  c=a-b:q=b-c:ifc=1orc=4orc=5orc=6thengoto570
560  q=0:goto40
570  gosub220:x=1113:gosub130:q=j:z(j)=y:x=x-4:uu=x+54272:pokeuu+j,0:pokex+j,z(j)
580  q=b:x=1113:gosub130:z(j)=z:x=x-4:pokex+j,z(j)
590  q=a:x=1113:gosub130:z(j)=z:x=x-4:pokex+j,z(j):goto660
600  ifb>20anda<20thenq=0:goto40
610  c=b-a:q=b+c:ifc=1orc=4orc=5orc=6thengoto630
620  q=0:goto40
630  gosub220:x=1113:gosub130:q=j:z(j)=y:x=x-4:uu=x+54272:pokeuu+j,0:pokex+j,z(j)
640  q=a:x=1113:gosub130:z(j)=z:x=x-4:pokex+j,z(j)
650  q=b:x=1113:gosub130:z(j)=32:x=x-4:pokex+j,z(j)
660  yy=40:gosub70:t=t+1:ift=8thengoto680
670  goto470
680  pt=0:p=0:forj=1to25:ifz(j)=32thenp=p+1:next
690  ifz(13)=81thenpt=1
700  ifpt=1andp=24then740
710  ifj=26then730
720  next
730  print"[SHIFT CLR][3xCRSR-DOWN][4xCRSR-RIGHT]jammer!![SPACE]nr.13[SPACE]is[SPACE]in[SPACE]dit[SPACE]spel[SPACE]uw[SPACE]ge-[4xCRSR-RIGHT]luksgetal!":goto1050
740  print"[SHIFT CLR][3xCRSR-DOWN][5xCRSR-RIGHT]gelukt!!":forj=1to100:poke53280,0:poke53280,1:next:goto1050
750  printspc(8)"[4xCRSR-DOWN][SPACE]kl
```

```
eine[2xSPACE]s[SPACE]o[SPACE]l[SPACE]i[SPACE]t[SPACE]a[SPACE]i[SPACE]r[SPACE]e"
760 printspc(18)"[3xCRSR-DOWN]door"
770 printspc(14)"[7xCRSR-DOWN]bert[SPACE]stam"
780 printspc(14)"[CRSR-DOWN]anemoonstraat[SPACE]27"
790 printspc(14)"[CRSR-DOWN]8012[SPACE]xv[SPACE]zwolle"
800 forj=1to3500:next
810 print"[SHIFT CLR]":printspc(10)"een[SPACE]korte[SPACE]uitleg!"
820 print"[CRSR-DOWN][3xCRSR-RIGHT]zowel[SPACE]horizontaal,[SPACE]vertikaal[SPACE]als"
830 print"[3xCRSR-RIGHT]diagonaal[SPACE]moet[SPACE]u[SPACE]met[SPACE]een[SPACE]balletje"
840 print"[3xCRSR-RIGHT]over[SPACE]een[SPACE]andere[SPACE]naar[SPACE]een[SPACE]leeg[SPACE]veld."
850 print"[3xCRSR-RIGHT]het[SPACE]'geslagen'[SPACE]balletje[SPACE]wordt[SPACE]weg-"
860 print"[3xCRSR-RIGHT]genomen.[SPACE]u[SPACE]kunt[SPACE]niet[SPACE]meer[SPACE]dan[SPACE]8"
870 print"[3xCRSR-RIGHT]zetten[SPACE]doen.[SPACE]dan[SPACE]blijft[SPACE]er[SPACE]1[SPACE][CRSR-RIGHT]
880 print"[3xCRSR-RIGHT]balletje[SPACE]over.[SPACE]het[SPACE]is[SPACE]de[SPACE]bedoeling"
890 print"[3xCRSR-RIGHT]dat[SPACE]in[SPACE]het[SPACE]midden[SPACE]een[SPACE]balletje"
900 print"[3xCRSR-RIGHT]overblijft![SPACE]komt[SPACE]u[SPACE]binnen[SPACE]de[SPACE]8"
910 print"[3xCRSR-RIGHT]zetten[SPACE]vast[SPACE]te[SPACE]zitten[SPACE]dan[SPACE]kunt[SPACE]u[SPACE]"
920 print"[3xCRSR-RIGHT]het[SPACE]spel[SPACE]stoppen[SPACE]door[SPACE]'0'[SPACE]te[SPACE]typen"
930 print"[3xCRSR-RIGHT][CTRL 4]een[SPACE]voorbeeld:"
940 print"[3xCRSR-RIGHT]u[SPACE]wilt[SPACE]het[SPACE]balletje[SPACE]in[SPACE]hokje[SPACE]9"
950 print"[3xCRSR-RIGHT]over[SPACE]hokje[SPACE]10[SPACE]naar[SPACE]hokje[SPACE]11.[SPACE]u[SPACE]typt"
960 print"[3xCRSR-RIGHT]eerst[SPACE]9.[SPACE]als[SPACE]het[SPACE]goed[SPACE]is[SPACE]verschijnt"
970 print"[3xCRSR-RIGHT]er[SPACE]'moet[SPACE]over?'.[SPACE]dan[SPACE]typt[SPACE]u[SPACE]10."
980 print"[3xCRSR-RIGHT]de[SPACE]computer[SPACE]doet[SPACE]de[SPACE]rest!"
990 printspc(12)"[CRSR-DOWN][COM 7][CTRL 9][SPACE]s[SPACE]u[SPACE]c[SPACE]c[SPACE]e[SPACE]s[SPACE]"
1000 printspc(10)"[CRSR-DOWN][COM 1][CTRL 9][SPACE]druk[SPACE]op[SPACE]return[SPACE]"
1010 getz$:ifz$=""then1010
1020 ifz$=chr$(13)thengoto1040
1030 goto1010
1040 print"[SHIFT CLR]":poke53280,15:poke53281,15:poke646,2:goto310
1050 print"[2xCRSR-DOWN][4xCRSR-RIGHT]nog[SPACE]een[SPACE]keer?[SPACE](j/n)"
1060 getz$:ifz$=""then1060
1070 ifz$="n"thenend
1080 clr:print"[SHIFT CLR]":poke53280,15:poke53281,15:poke646,2:goto310
```

** EINDE LISTING kleine solitair **

REGEL	10	238	REGEL	300	142	REGEL	590	252	REGEL	880	112
REGEL	20	193	REGEL	310	157	REGEL	600	230	REGEL	890	81
REGEL	30	126	REGEL	320	172	REGEL	610	209	REGEL	900	87
REGEL	40	161	REGEL	330	121	REGEL	620	90	REGEL	910	45
REGEL	50	142	REGEL	340	26	REGEL	630	103	REGEL	920	77
REGEL	60	58	REGEL	350	153	REGEL	640	157	REGEL	930	135
REGEL	70	165	REGEL	360	41	REGEL	650	169	REGEL	940	46
REGEL	80	57	REGEL	370	2	REGEL	660	54	REGEL	950	11
REGEL	90	116	REGEL	380	127	REGEL	670	36	REGEL	960	154
REGEL	100	204	REGEL	390	252	REGEL	680	70	REGEL	970	255
REGEL	110	214	REGEL	400	47	REGEL	690	227	REGEL	980	64
REGEL	120	57	REGEL	410	112	REGEL	700	107	REGEL	990	146
REGEL	130	122	REGEL	420	130	REGEL	710	48	REGEL	1000	102
REGEL	140	53	REGEL	430	221	REGEL	720	130	REGEL	1010	193
REGEL	150	130	REGEL	440	171	REGEL	730	190	REGEL	1020	44
REGEL	160	166	REGEL	450	130	REGEL	740	3	REGEL	1030	75
REGEL	170	204	REGEL	460	220	REGEL	750	140	REGEL	1040	97
REGEL	180	90	REGEL	470	41	REGEL	760	124	REGEL	1050	173
REGEL	190	166	REGEL	480	239	REGEL	770	234	REGEL	1060	198
REGEL	200	126	REGEL	490	208	REGEL	780	103	REGEL	1070	116
REGEL	210	90	REGEL	500	228	REGEL	790	120	REGEL	1080	55
REGEL	220	9	REGEL	510	136	REGEL	800	214			
REGEL	230	228	REGEL	520	133	REGEL	810	255			
REGEL	240	47	REGEL	530	90	REGEL	820	208			
REGEL	250	227	REGEL	540	142	REGEL	830	63			
REGEL	260	142	REGEL	550	213	REGEL	840	103			
REGEL	270	202	REGEL	560	90	REGEL	850	140			
REGEL	280	142	REGEL	570	103	REGEL	860	102			
REGEL	290	206	REGEL	580	158	REGEL	870	179			

Powerboot

Deze 'boot' utility kan alleen in kombinatie met de power cartridge worden gebruikt. Na het runnen van het programma verschijnt de directory op het scherm. Met als bijzonderheid dat er voor de programma namen getallen verschijnen. Het programma van uw keuze wordt geladen door het indrukken van het daarbij behorende getal.

```
1       rem powerboot / commodore 64
2       rem   door r.a. wolswijk
3       rem      uit zeist
4       rem
5       pudef:rem ** boot voor powercart.
        **
6       print"[SHIFT CLR]";:catalog:b=1069
        :print"[HOME]":ifpeek(1024)<>48the
        nb=1029:print"[HOME]";
7       dimd(50):t=40:x=1029:c=b-t
8       a=a+1:b=b+t:printstr$(a);")":ifpee
        k(b)=34then8
9       print"[HOME]";tab(28)"[CTRL 9][SPA
        CE]welk[SPACE]prgnr.[CTRL 0]"
10      printtab(29);:inputp$:ifp$="~"then
        run6
11      p=val(p$):ifp<1orp>athen:pudef:pri
        nt"[SHIFT CLR]":new
12      c=c+p*t:fork=1to17:d(k)=peek(c+k):
        ifpeek(c+k)=34then14
13      next
14      print"[SHIFT CLR]load";chr$(34):fo
        rl=1to17:ifd(l)=0then16
15      pokex,d(l):x=x+1:next
16      pokex,44:pokex+1,56:poke631,19:pok
        e632,13:poke633,13
17      poke634,82:poke635,85:poke636,78:p
        oke637,13:poke198,7:pudef:end
```

** EINDE LISTING powerboot **

REGEL	1	142	REGEL	10	254
REGEL	2	44	REGEL	11	195
REGEL	3	108	REGEL	12	115
REGEL	4	143	REGEL	13	130
REGEL	5	181	REGEL	14	214
REGEL	6	31	REGEL	15	47
REGEL	7	164	REGEL	16	24
REGEL	8	96	REGEL	17	141
REGEL	9	51			

Tekst

Na het opstarten van dit programma van Jeroen Dobbelaere uit Belgie kunt u met eigen ogen zien wat de mogelijkheden van de commodore 64 zijn in het manipuleren met teksten. De tekst zelf staat in de data regels vanaf regel 1000. U kunt hier ook uw eigen tekst inzetten. Een regel wordt steeds vooraf gegaan door een code die aangeeft hoe een regel op het scherm moet verschijnen. Een uitgebreide uitleg wordt er in het demo gegeven.Een voorbeeld van zo een code is: GR03. G is hierin de code (deze kan varieeren van A tot H) R is de richting hier dus rechts en drie is het bepalende cijfer. Laat u niet ontmoedigen, het lijkt allemaal veel moeilijker dan het is. Het programma is erg goed te gebruiken om een eigengemaakt programma te verfraaien.

```
1       rem   tekstverfraaiing (cbm/64)
2       rem
3       rem      dobbelaere jeroen
4       rem
5       rem      9400ninove (belgie)
6       rem
7       rem
10      poke53280,0:poke53281,0:poke646,1:
        print"[SHIFT CLR]"
20      reada$
30      b$=left$(a$,1):a$=right$(a$,len(a$
        )-1)
40      ifb$="?"thenprinta$:goto20
50      ifb$="s"thenend
60      ifb$="a"then100
70      ifb$="b"then200
80      ifb$="c"then300
90      ifb$="d"then400
91      ifb$="e"then500
92      ifb$="f"then600
93      ifb$="g"then700
94      ifb$="p"thenforn=1to500:next:goto2
        0
95      ifb$="h"then800
96      print"error":end
100     forn=1tolen(a$)
110     print"[CRSR-DOWN][CRSR-LEFT][SPACE
        ][COM Y][CRSR-UP][CRSR-LEFT]"mid$(
        a$,n,1);:next
120     forn=1to800:next:print"[CRSR-DOWN]
        [CRSR-LEFT][SPACE][CRSR-UP]":goto2
        0
200     gosub900
210     forn=1to19:printtab(20-n)left$(a$,
        n)right$(a$,n)"[CRSR-UP]":next:pri
        nt
220     forn=1to500:next:goto20
300     gosub900
310     forn=1to38:printright$(a$,n)"[CRSR
        -UP]":next:print:forn=1to800:next:
        goto20
400     gosub900
410     forn=1to38:printtab(39-n)left$(a$,
        n)"[CRSR-UP]":next:print:forn=1to8
        00:next:goto20
500     v=val(a$)
510     forn=1tov
520     form=1to20:print"[SHIFT INST][SPAC
        E]"tab(20)chr$(20)chr$(20)"[CRSR-U
        P]":next:print
530     next:goto20
600     forn=1tolen(a$):b$=mid$(a$,len(a$)
        +1-n,1)
610     print"[HOME]";:form=1to23:print"[S
        PACE]":printb$"[CRSR-UP]":next
620     print"[SHIFT INST]":next:print"[2x
        CRSR-DOWN][2xCRSR-UP]"
630     goto20
700     b$=left$(a$,3):b=val(right$(b$,2))
710     b$=left$(b$,1):a$=mid$(a$,4)
720     c$="[40xSPACE]"
730     a$=c$+a$+c$:s=1:ifb$="r"thens=-1
731     l1=1:l2=len(a$)-39:ifs=-1thenl1=l2
        :l2=1
740     fora=1tob
750     forn=l1tol2steps:foraa=0to9:next
760     printmid$(a$,n,38)"[CRSR-UP]":next
        n,a
770     goto20
800     gosub900
810     forn=1to38:form=1ton:ifmid$(a$,n,1
        )="[SPACE]"then830
820     print"[SPACE]"mid$(a$,n,1)"[CRSR-L
        EFT]";:fora=1to2:nexta,m
830     print"[SPACE]":printtab(n)mid$(a$,
        n,1)"[2xCRSR-UP]":next:print:print
```

```
     :goto20
900  iflen(a$)<37thena$="[SPACE]"+a$+"[
     SPACE]":goto900
905  iflen(a$)<38thena$=a$+"[SPACE]"
910  return
1000 data"?[SHIFT CLR][4xCRSR-DOWN]"
1010 data"adit[SPACE]is[SPACE]een[SPACE
     ]voorbeeld[SPACE]van[SPACE]enkele[
     SPACE]"
1020 data"asoorten[SPACE]van[SPACE]teks
     t[SPACE]opkomen."
1030 data"?[3xCRSR-DOWN]"
1040 data"bje[SPACE]kan[SPACE]bijvoorbe
     eld[SPACE]zo[SPACE]opkomen...","?[
     2xCRSR-UP]"
1050 data"ben[SPACE]er[SPACE]dan[SPACE]
     nog[SPACE]eens[SPACE]tussenkomen"
1060 data"bof[SPACE]er[SPACE]gewoon[SPA
     CE]onder[SPACE]komen","?[CRSR-DOWN
     ]
1070 data"cje[SPACE]kan[SPACE]ook[SPACE
     ]van[SPACE]links[SPACE]komen"
1080 data"den[SPACE]dus[SPACE]ook[SPACE
     ]van[SPACE]rechts..."
1090 data"a[SPACE]en[SPACE]regels[SPACE
     ]wegdoen[SPACE]is[SPACE]niets,[SPA
     CE]hier[SPACE]mee"
1100 data"bkijk[SPACE]maar[SPACE]:","?[
     HOME][4xCRSR-DOWN]"
1110 data"e16","?[SHIFT CLR]"
1130 data"fooit[SPACE]al[SPACE]eens[SPA
     CE]vallende[SPACE]letters[SPACE]ge
     zien"
1140 data"fnog[SPACE]niet[SPACE]?,[SPAC
     E]dan[SPACE]zie[SPACE]je[SPACE]ze[
     SPACE]nu[SPACE]!!!"
1150 data"fdat[SPACE]is[SPACE]eens[SPAC
     E]iets[SPACE]anders,[SPACE]hee..."
1160 data"gl04doorlopende[SPACE]tekst[S
     PACE]gaat[SPACE]hier[SPACE]ook[SPA
     CE]mee,[SPACE]zoals[SPACE]je[SPACE
     ]hier[SPACE]ziet..."
1170 data"gr04en[SPACE]je[SPACE]kan[SPA
     CE]er[SPACE]ook[SPACE]links[SPACE]
     en[SPACE]rechts[SPACE]mee[SPACE]ga
     an...","?[2xCRSR-DOWN][CRSR-UP]"
1180 data"gr01dit[SPACE]gaat[SPACE]dus[
     SPACE]nu[SPACE]naar[SPACE]rechts"
1190 data"gl01en[SPACE]dit[SPACE]dus[SP
     ACE]naar[SPACE]links[SPACE]weer"
1200 data"gr01dit[SPACE]gaat[SPACE]dus[
     SPACE]nu[SPACE]naar[SPACE]rechts"
1210 data"gl01en[SPACE]dit[SPACE]dus[SP
     ACE]naar[SPACE]links[SPACE]weer"
1220 data"p."
1230 data"hdit[SPACE]lijkt[SPACE]op[SPA
     CE]vallende[SPACE]letters,"
1240 data"hmaar[SPACE]het[SPACE]is[SPAC
     E]het[SPACE]niet[SPACE]!!!!!"
1250 data"p.","?[SHIFT CLR]"
1260 data"anu[SPACE]nog[SPACE]eens[SPAC
     E]alles[SPACE]op[SPACE]een[SPACE]r
     ijtje[SPACE]:"
1270 data"ahet[SPACE]werkt[SPACE]met[SP
     ACE]data,[SPACE]en[SPACE]je[SPACE]
     moet[SPACE]voor[SPACE]je"
1280 data"azin[SPACE]telkens[SPACE]een[
     SPACE]code[SPACE]zetten"
1289 data"adit[SPACE]wordt[SPACE]bijvoo
     rbeeld[SPACE]:"
1290 data"aadit[SPACE]wordt[SPACE]bijvo
     orbeeld[SPACE]:"
1300 data"anu[SPACE]de[SPACE]effecten[S
     PACE]met[SPACE]code","aen[SPACE]ui
     tleg[SPACE]als[SPACE]nodig."
1310 data"ap.[SPACE]:[SPACE]pause","p."
1320 data"aa[SPACE]dient[SPACE]hier[SPA
     CE]voor."
1330 data"bb[SPACE]dient[SPACE]hier[SPA
     CE]voor."
1340 data"cc[SPACE]dient[SPACE]hier[SPA
     CE]voor."
1350 data"dd[SPACE]dient[SPACE]hier[SPA
     CE]voor."
1360 data"ae[SPACE]+aantal[SPACE]:[SPAC
     E]regels[SPACE]wegdoen"
1370 data"a[SPACE]voorbeeld[SPACE]:","?
     [HOME]"
1380 data"e18","?[SHIFT CLR]"
1390 data"ff[SPACE]dient[SPACE]hier[SPA
     CE]voor."
1400 data"ag+richting+aantal([SPACE]in[
     SPACE]twee[SPACE]cijfers[SPACE])"
1410 data"a[SPACE]voorbeeld:[SPACE]gl03
     ****[SPACE]commodore[SPACE]info[SP
     ACE]****"
1420 data"gl03****[SPACE]commodore[SPAC
     E]info[SPACE]****"
1430 data"ahetzelfde,[SPACE]maar[SPACE]
     l[SPACE]wordt[SPACE]r"
1440 data"gr03****[SPACE]commodore[SPAC
     E]info[SPACE]****"
1450 data"hh[SPACE]dient[SPACE]hier[SPA
     CE]voor"
1460 data"hverder[SPACE]hebben[SPACE]we
     [SPACE]nog[SPACE]?[SPACE](print)"
1470 data"cen[SPACE]s(top)"
1480 data"s."
```

** EINDE LISTING tekst **

REGEL	1	4	REGEL	530	167
REGEL	2	143	REGEL	600	119
REGEL	3	23	REGEL	610	0
REGEL	4	60	REGEL	620	136
REGEL	5	36	REGEL	630	235
REGEL	6	250	REGEL	700	23
REGEL	7	143	REGEL	710	37
REGEL	10	157	REGEL	720	93
REGEL	20	236	REGEL	730	9
REGEL	30	68	REGEL	731	239
REGEL	40	240	REGEL	740	139
REGEL	50	97	REGEL	750	212
REGEL	60	96	REGEL	760	118
REGEL	70	98	REGEL	770	235
REGEL	80	100	REGEL	800	38
REGEL	90	102	REGEL	810	242
REGEL	91	104	REGEL	820	123
REGEL	92	106	REGEL	830	14
REGEL	93	108	REGEL	900	124
REGEL	94	170	REGEL	905	51
REGEL	95	110	REGEL	910	142
REGEL	96	33	REGEL	1000	221
REGEL	100	207	REGEL	1010	152
REGEL	110	190	REGEL	1020	233
REGEL	120	37	REGEL	1030	57
REGEL	200	38	REGEL	1040	6
REGEL	210	15	REGEL	1050	113
REGEL	220	204	REGEL	1060	148
REGEL	300	38	REGEL	1070	60
REGEL	310	250	REGEL	1080	171
REGEL	400	38	REGEL	1090	176
REGEL	410	42	REGEL	1100	147
REGEL	500	131	REGEL	1110	181
REGEL	510	172	REGEL	1130	48
REGEL	520	232	REGEL	1140	123

```
REGEL  1150   39
REGEL  1160   187
REGEL  1170   247
REGEL  1180   57
REGEL  1190   241
REGEL  1200   57
REGEL  1210   241
REGEL  1220   69
REGEL  1230   167
REGEL  1240   99
REGEL  1250   135
REGEL  1260   164
REGEL  1270   206
REGEL  1280   220
REGEL  1289   42
REGEL  1290   107
REGEL  1300   2
REGEL  1310   44
REGEL  1320   89
REGEL  1330   91
REGEL  1340   93
REGEL  1350   95
REGEL  1360   46
REGEL  1370   166
REGEL  1380   183
REGEL  1390   99
REGEL  1400   209
REGEL  1410   251
REGEL  1420   222
REGEL  1430   30
REGEL  1440   228
REGEL  1450   57
REGEL  1460   24
REGEL  1470   52
REGEL  1480   7
```

Duo-bal

Wim Stadhouders, een van onze regelmatige inzenders van programma's en kenners weten dat dit altijd doordachte programma's zijn, heeft voor ons een spel gemaakt dat hij Duo-bal heeft genoemd. Er bevinden zich, zowel links als rechts op het scherm, vier kolommen met daarin ballen. Deze komen willekeurig naar beneden. Door het verplaatsen van een slaghout moet u de ballen zien tegen te houden. Het spel is verloren als u van een groep vier ballen niet tijdig heeft teruggeslagen.

```
100  rem *** duo-bal
110  rem *** door w.a. stadhouders
120  rem ***
130  rem *** terneuzen
140  goto940
150  rem lus
160  sc=int(ti/60):print"[HOME][COM 4]"sc
170  rem linker blok
180  sa=peek(56321)
190  ifsa=251then220
200  ifsa=247then240
210  goto260
220  ba=ba-hs:ifba<28thenba=28
230  goto250
240  ba=ba+hs:ifba>76thenba=76
250  poke53252,ba
260  rem bal verplaatsen
270  onragoto280,340,370
280  va=va+as:poke53249,va:ifva>dathen300
290  goto400
300  ifba<ha-11then640
310  ifba>ha+3then640
320  ra=2:poke54273,16:poke54272,195:poke54276,17:forp=1to100:next:poke54276,16
330  goto400
340  va=va-as:poke53249,va
350  ifva<75thenra=3:as=as*1.05:poke53249,0
360  goto400
370  rem opnieuw
380  wa=int(4*rnd(1)):ha=32+wa*16:ra=1
390  va=74:poke53248,ha:poke53249,va
400  rem rechter blok
410  sb=peek(56320)
420  ifsb=123then450
430  ifsb=119then470
440  goto490
450  bb=bb-hs:ifbb<18thenbb=18
460  goto480
470  bb=bb+hs:ifbb>66thenbb=66
480  poke53254,bb
490  rem bal 2
500  onrbgoto510,570,600,510
vb=vb+bs:poke53251,vb:ifvb>dbthen530
520  goto630
530  ifbb<hb-11then690
540  ifbb>hb+3then690
550  rb=2:poke54273,21:poke54272,31:poke54276,17:forp=1to100:next:poke54276,16
560  goto630
570  vb=vb-bs:poke53251,vb
580  ifvb<75thenrb=3:bs=bs*1.05:poke53251,0
590  goto630
600  rem opnieuw
610  wb=int(4*rnd(1)):hb=24+wb*16:rb=1
620  vb=74:poke53250,hb:poke53251,vb
630  goto150
640  rem links mist
650  ra=3:fa=fa-1
660  gosub740
670  poke1145+fa*2,32:iffa=0then770
680  poke53249,0:goto150
690  rem rechts mist
700  rb=3:fb=fb-1
710  gosub740
720  poke1176+fb*2,32:iffb=0then770
730  poke53251,0:goto150
740  poke53280,11:poke54273,28:poke54272,49:poke54276,33:forp=1to400:next
750  poke54273,14:poke54272,24:forp=1to800:next:poke54276,32
760  forp=1to800:next:poke53280,5:return
770  rem einde spel
780  poke53281,10:poke54273,16:poke54272,195:poke54276,17
790  print"[HOME][CRSR-DOWN][CTRL 2][CTRL 9]<<<[SPACE]einde[SPACE]spel[SPACE]...[SPACE]>>>"
800  forp=1to800:next:poke54273,18:forp=1to800:next:poke54273,16
810  forp=1to800:next:poke54273,19:forp=1to1600:next:poke54276,16:poke53281,13
820  forp=1to1000:next:print"[SHIFT CLR]":poke53269,0
830  geta$:ifa$=""then850
840  goto830
850  print"[CTRL 6]wilt[SPACE]u:"
860  print"[CRSR-DOWN]1.[SPACE]een[SPACE]spel[SPACE]met[SPACE]andere[SPACE]condities"
870  print"2.[SPACE]nog[SPACE]een[SPACE]spel[SPACE]met[SPACE]dezelfde[SPACE]condities"
880  print"3.[SPACE]stoppen."
890  inputk$
900  ifk$="1"then1150
910  ifk$="2"then1240
920  ifk$="3"thensys65126:end
930  goto890
940  print"[SHIFT CLR]":poke53281,13:poke53280,5
950  forp=832to894:pokep,0:next:poke832,60:poke835,126:poke838,255:poke841,255
```

```
960  poke844,255:poke847,255:poke850,126:poke853,60
970  poke2040,13:poke2041,13:poke53287,6:poke53288,9
980  forp=896to958:pokep,0:next:forp=896to917step3:pokep,255:next
990  poke53277,12:poke53271,0:poke2042,14:poke2043,14:poke53264,10
1000 poke53289,6:poke53290,9
1010 forp=54272to54296:pokep,0:next:poke54278,72:poke54296,15
1020 print"[SHIFT CLR][CRSR-DOWN][COM 4][9xSPACE]<[SPACE]d[SPACE]u[SPACE]o[SPACE]-[SPACE]b[SPACE]a[SPACE]l[SPACE]>"
1030 print"[CRSR-DOWN]zowel[SPACE]links[SPACE]als[2xSPACE]rechts[SPACE]op[SPACE]het[SPACE]scherm"
1040 print"bevinden[SPACE]zich[SPACE]vier[SPACE]kolommen[SPACE]met[SPACE]daarin"
1050 print"ballen."
1060 print"deze[SPACE]komen[SPACE]willekeurig[SPACE]naar[SPACE]beneden."
1070 print"door[SPACE]het[SPACE]verplaatsen[SPACE]van[SPACE]een[SPACE]slaghout"
1080 print"moet[SPACE]u[SPACE]de[SPACE]ballen[SPACE]zien[SPACE]tegen[SPACE]te[SPACE]houden,"
1090 print"zodat[SPACE]ze[SPACE]weer[SPACE]naar[SPACE]boven[SPACE]gaan."
1100 print"u[SPACE]hebt[SPACE]verloren,[SPACE]als[SPACE]u[SPACE]van[SPACE]een[SPACE]groep"
1110 print"vier[SPACE]ballen[SPACE]niet[SPACE]tijdig[SPACE]hebt[SPACE]terug-"
1120 print"geslagen."
1130 print"[CRSR-DOWN]<[SPACE]druk[SPACE]op[SPACE]een[SPACE]toets[SPACE]om[SPACE]verder[SPACE]te[SPACE]gaan[SPACE]>"
1140 geta$:ifa$=""then1140
1150 rem keuzes
1160 print"[SHIFT CLR][CTRL 7][CRSR-DOWN][6xSPACE]<[SPACE]keuze-mogelijkheden[SPACE]>"
1170 print"[CRSR-DOWN]de[SPACE]beginsnelheid,[SPACE]waarmee[SPACE]de[SPACE]ballen[SPACE]naarbeneden[SPACE]komen[SPACE](1-8)"
1180 inputqs:ifqs<1orqs>8then1180
1190 as=qs:bs=qs*1.1
1200 print"[CRSR-DOWN]de[SPACE]snelheid,[SPACE]waarmee[SPACE]u[SPACE]het[SPACE]slaghout[SPACE]ver-plaatst[SPACE](1-4)"
1210 inpuths:ifhs<1orhs>4then1210
1220 print"[CRSR-DOWN]de[SPACE]hoogte,[SPACE]waarover[SPACE]de[SPACE]bal[SPACE]valt[SPACE](5-18)"
1230 inputvh:ifvh<5orvh>18then1230
1240 rem start spel
1250 as=qs:bs=qs*1.1
1260 print"[SHIFT CLR][5xSPACE]score"
1270 print"[CTRL 6][CRSR-DOWN][CTRL 9][40xSPACE]";
1280 print"[COM L][CTRL 0][CTRL 1]W[SHIFT -]W[SHIFT -]W[SHIFT -]W[SHIFT -][22xSPACE][SHIFT -]W[SHIFT -]W[SHIFT -]W[SHIFT -]W[CTRL 9][CTRL 6][COM J]";
1290 forp=1tovh:print"[CTRL 9][COM L][CTRL 0][CTRL 1][SPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][SHIFT -][22xSPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][SHIFT -][SHIFT SPACE][CTRL 9][CTRL 6][COM J]";:next
1300 rem variabelen
1310 ra=3:fa=4:da=76+vh*8:ba=28:poke53252,ba:p=84+vh*8:poke53253,p
1320 rb=3:fb=4:db=da:bb=18:poke53254,bb:poke53255,p
1330 poke53249,0:poke53251,0:poke53269,15:ti$="000000"
1340 goto150
```

** EINDE LISTING duo-bal **

REGEL	100	241	REGEL	360	29	REGEL	620	208	REGEL	880	149
REGEL	110	123	REGEL	370	182	REGEL	630	31	REGEL	890	244
REGEL	120	76	REGEL	380	76	REGEL	640	77	REGEL	900	143
REGEL	130	36	REGEL	390	219	REGEL	650	78	REGEL	910	144
REGEL	140	38	REGEL	400	196	REGEL	660	40	REGEL	920	38
REGEL	150	131	REGEL	410	90	REGEL	670	117	REGEL	930	42
REGEL	160	85	REGEL	420	168	REGEL	680	83	REGEL	940	8
REGEL	170	124	REGEL	430	175	REGEL	690	149	REGEL	950	74
REGEL	180	90	REGEL	440	38	REGEL	700	81	REGEL	960	113
REGEL	190	164	REGEL	450	171	REGEL	710	40	REGEL	970	145
REGEL	200	171	REGEL	460	37	REGEL	720	123	REGEL	980	215
REGEL	210	33	REGEL	470	174	REGEL	730	76	REGEL	990	20
REGEL	220	169	REGEL	480	74	REGEL	740	78			
REGEL	230	32	REGEL	490	144	REGEL	750	228	REGEL	1000	61
REGEL	240	172	REGEL	500	206	REGEL	760	168	REGEL	1010	75
REGEL	250	71	REGEL	510	137	REGEL	770	40	REGEL	1020	118
REGEL	260	163	REGEL	520	34	REGEL	780	157	REGEL	1030	235
REGEL	270	208	REGEL	530	159	REGEL	790	169	REGEL	1040	131
REGEL	280	133	REGEL	540	109	REGEL	800	102	REGEL	1050	185
REGEL	290	29	REGEL	550	250	REGEL	810	253	REGEL	1060	4
REGEL	300	152	REGEL	560	34	REGEL	820	181	REGEL	1070	91
REGEL	310	102	REGEL	570	183	REGEL	830	106	REGEL	1080	207
REGEL	320	56	REGEL	580	21	REGEL	840	36	REGEL	1090	18
REGEL	330	29	REGEL	590	34	REGEL	850	202	REGEL	1100	93
REGEL	340	186	REGEL	600	182	REGEL	860	144	REGEL	1110	131
REGEL	350	24	REGEL	610	81	REGEL	870	248	REGEL	1120	81

REGEL	1130	184	REGEL	1240	81
REGEL	1140	147	REGEL	1250	75
REGEL	1150	102	REGEL	1260	236
REGEL	1160	129	REGEL	1270	89
REGEL	1170	1	REGEL	1280	117
REGEL	1180	36	REGEL	1290	27
REGEL	1190	75	REGEL	1300	104
REGEL	1200	164	REGEL	1310	166
REGEL	1210	255	REGEL	1320	198
REGEL	1220	123	REGEL	1330	164
REGEL	1230	67	REGEL	1340	3

Explosieven

Het spel explosieven, gemaakt door Thom Vreven uit Bennekom, is een aktiespel. Het wordt gespeeld met de joystick in poort twee. Het is de bedoeling zoveel mogelijk tijdbommen onschadelijk te maken voordat ze exploderen. Per bom die ontploft verschijnen er twee nieuwe voor in de plaats en voor elke geruimde bom verschijnt er een nieuwe. Het spel is afgelopen als men te dicht bij een ontploffende bom is. Per bom krijgt men punten, afhankelijk van de tijd die de bom aan geeft. Het programma is in M.C. geschreven en is door een basicloader op z'n plaats gezet.

```
1      rem explosieven / thom vreven
10     forr=0to22:reada$:forb=1tolen(a$)s
       tep2:c$=mid$(a$,b,1):gosub12:c=16*
       g
11     c$=mid$(a$,b+1,1):gosub12:c=c+g:po
       ke49152+t,c:t=t+1:nextb,r:sys49152
12     g=asc(c$)-48:ifg>9theng=g-7
13     return
20     data2044e5a200a90e9d00d89d00d99d00
       da9d00dbe8d0f1a9a09d0004e8e0
21     data78d0f8a2009dc007e8e028d0f8a200
       8e20d08e21d0189da8069d9f049d
22     data78049d90059db7059dcf068a6928b0
       06aaa9a04c33c0a2078e8602a201
23     dataa00d200ce5a0c2a961201eabae00dc
       e06fd0f9a90f8d18d4a9018d00d4
24     data8d06d4a90a8d01d48d05d44cc1c08a
       a204c888f00918692890f8e84c86
25     datac060a6a2bd00c0186911b0034c99c0
       6904a8e6a2bd00c1186922b0034c
26     dataa8c069022083c08dbec08ebfc0a939
       8de90560a20d86f72093c0e6fbc6
27     dataf7d0f7a201a00d200ce5a0c2a97020
       1eaba21486f9a20a86fc86faa200
28     data86f786f8a201a014200ce5a6f7a5f8
       20cdbdc6fba4fbc005d035a200bd
29     data0004c966d005a9209d0004bd0005c9
       66d005a9209d0005bd0006c966d0
30     data05a9209d0006bd0007c966d005a920
       9d0007e8d0cdc000f0034ca5c1a2
31     data0a86fba2048e59c18e4ec1a200bd00
       07c9319007c93ab003de0007c930
32     datad03486fea0008c04d4a0818c04d4ac
       4ec18a18e952b001888c84c18d83
33     datac1a000b97ec2aaa9669d7205c8c011
       d0f22093c02093c0a6fee8d0b7ac
34     data4ec1c007f009ee4ec1ee59c14c4ac1
       a6f9a4faad00dc85fe2901d00188
35     dataa5fe2902d001c8a5fe2904d001caa5
       fe2908d001e8c002d001c8c018d0
36     data0188e000d001e8e027d001ca86fc84
       fda6f9a4fa2082c08df4c18ef5c1
37     data8d00c28e01c2accd05c066d0034c5a
       c2a0208ccd05a6fc86f9a4fd84fa
38     data2082c08d14c28e15c2adcd05c93090
       1bc93ab017e92f65f79002e6f885
39     dataf72093c0a2008e04d4a2118e04d4a6
       fca4fd2082c08d45c28e46c2a956
40     data8dcd05a21fa0e4c8d0fde8d0f84cec
       c0ee20d0ad00dcc96fd0f64c00c0
41     data124452554b20565555524b4e4f5000
       53434f52453a20202020202000
42     data0103052a2b2c51525354557a7b7ca1
       a3a500000000000000000000000
```

** EINDE LISTING explosieven **

REGEL	1	30	REGEL	29	247
REGEL	10	12	REGEL	30	45
REGEL	11	215	REGEL	31	78
REGEL	12	77	REGEL	32	109
REGEL	13	142	REGEL	33	149
REGEL	20	135	REGEL	34	211
REGEL	21	120	REGEL	35	101
REGEL	22	74	REGEL	36	166
REGEL	23	166	REGEL	37	200
REGEL	24	121	REGEL	38	117
REGEL	25	38	REGEL	39	116
REGEL	26	168	REGEL	40	23
REGEL	27	131	REGEL	41	102
REGEL	28	181	REGEL	42	87

Files Uitprinten

Het programma files uitprinten is gebaseerd op een oud thema. De maker E.J. Lubberts uit Deventer ergerde zich aan het vele verspillen van papier bij het uitprinten van directories. Hij heeft daarom een programma geschreven dat de keuze geeft deze directories in een, twee of in drie kolommen uit te printen. Er kan een keuze gemaakt worden door middel van de funktietoetsen.

```
1      rem ***********************
2      rem * files uitprinten in *
3      rem * 1,2 of 3 kolommen   *
4      rem *    e.j.lubberts     *
5      rem *                     *
6      rem *      deventer       *
7      rem ***********************
10     poke53280,1:poke53281,1:printchr$(
       30)chr$(14)chr$(147)
20     print:print
30     print"[CTRL 9][14xSPACE]file[SPACE
       ]printer[14xSPACE]"
40     print:print:print
50     print"Maak[SPACE]Uw[SPACE]keuze."
60     print:print:print:print
70     print"f1[SPACE]=[SPACE]directory[S
       PACE]op[SPACE]het[SPACE]scherm[SPA
       CE]laten[SPACE]zien."
80     print
90     print"f3[SPACE]=[SPACE]directory[S
       PACE]in[SPACE]1[SPACE]kolom[SPACE]
       uitprinten."
100    print:print
110    print"f5[SPACE]=[SPACE]directory[S
       PACE]in[SPACE]2[SPACE]kolommen[SPA
       CE]uitprinten."
120    print
130    print"f7[SPACE]=[SPACE]directory[S
       PACE]in[SPACE]3[SPACE]kolommen[SPA
       CE]uitprinten."
140    poke198,0:wait198,1
150    getc$:ifc$=chr$(133)then200
160    ifc$=chr$(134)thengosub300:gosub60
       0
170    ifc$=chr$(135)thengosub300:gosub80
```

```
     0
180  ifc$=chr$(136)thengosub300:gosub10
     00
185  ifc$<>chr$(133)orc$<>chr$(134)orc$
     <>chr$(135)orc$<>chr$(136)then10
190  goto150
200  rem *********************
210  rem * dj. op het scherm  *
220  rem *********************
230  print"[SHIFT CLR]":open1,8,0,"$":p
     oke781,1:sys65478:geta$,a$
240  geta$,a$:ifst=64thensys65484:close
     1:goto275
250  geta$,b$:print"[CRSR-LEFT]"asc(a$+
     chr$(0))+256*asc(b$+chr$(0));
260  geta$:printa$;:ifa$<>""then260
270  print:goto240
275  print:print"[7xSPACE][CTRL 9][SPAC
     E]Druk[SPACE]op[SPACE]een[SPACE]to
     ets[SPACE][CTRL 0]"
280  poke198,0:wait198,1:goto10
290  :
300  rem ******************************
     **
310  rem * dj.opvragen voor uitprinten
     *
320  rem ******************************
     **
330  dimf$(152)
340  dimg$(152)
350  printchr$(147)chr$(13)chr$(142)
360  open9,8,0,"$"
370  get#9,a$,b$:n0=0
380  get#9,a$,b$:z0=0:x$=""
390  ifst<>0then470
400  get#9,a$,b$
410  n$=chr$(0)
420  g$=right$("[6xSPACE]"+str$(asc(a$+
     n$)+asc(b$+n$)*256),6)
430  get#9,a$:ifa$=chr$(34)thenz0=sgn(z
     0+1)
440  ifa$=""thenn0=n0+1:n1=n0-1:gosub48
     0:goto380
450  ifz0=1theng$=g$+a$
460  goto430
470  close9:goto590
480  ifn0=1then560
490  iflen(g$)=6then580
500  aa$="":fori=8to24:c$=mid$(g$,i,1):
     ifc$=chr$(34)theni=24:goto520
510  aa$=aa$+c$
520  nexti:g$(n1)=left$(aa$+"[19xSPACE]
     ",18)+left$(g$,6)+"[2xSPACE]"+id$
530  h1$=mid$(g$(n1),22,3):h2$=left$(g$
     (n1),16)
540  h$=h1$+"[SPACE]"+h2$+"[SPACE]"+mid
     $(g$,26,3):print"[7xSPACE]"h$:a=a+
     1:f$(a)=h$:printchr$(142)
550  return
560  cc$=right$(g$,24):id$=mid$(cc$,20,
     5):print"[6xSPACE],[CTRL 9]";cc$:r
     eturn
570  print
580  print"[5xSPACE]";g$;"blokken[SPACE
     ]vrij.":cc$=cc$+g$+"[SPACE]blokken
     [SPACE]vrij.[2xSPACE]"+da$:return
590  :return
592  rem *********************
594  rem * 1 kolom uitprinten *
596  rem *********************
600  open1,4
610  print#1:cmd1:printchr$(27)chr$(15)
     ;:printchr$(27)"s"chr$(0);
620  print#1,chr$(27)"a"chr$(5);"[17xSP
     ACE]naam[SPACE]:[SPACE]";mid$(cc$,
     2,13);
630  print#1,"[SPACE]nr.:";id$
640  print#1,"[17xSPACE]==============
     ==============="
650  print#1,"[17xSPACE]"mid$(cc$,28,16
     )
660  print#1,"[17xSPACE]==============
     ==============="
670  a=a+1
690  forx=1toint(a/1)
700  print#1,"[20xSPACE]"f$(x);"[3xSPAC
     E]";
710  print#1,f$(x+int(a/1));"[3xSPACE]"
     ;
720  print#1,f$(+2*int(a/1))
730  next:goto750
740  print#1,mid$(cc$,28,16)
750  close1
760  printchr$(30)chr$(14)chr$(147):run
     10
770  return
780  rem ************************
790  rem * 2 kolommen uitprinten *
800  rem ************************
810  open1,4
820  print#1:cmd1:printchr$(27)chr$(15)
     ;:printchr$(27)"s"chr$(0);
830  print#1:print#1
840  print#1,chr$(27)"a"chr$(5);"[7xSPA
     CE]naam[SPACE]:[SPACE]";mid$(cc$,2
     ,16);
850  print#1,"[SPACE]nr.[SPACE]:[SPACE]
     ";id$;
860  print#1,"[4xSPACE]"mid$(cc$,28,16)
870  print#1,"[7xSPACE]================
     ==================================
     ====="
890  ifa/2<>int(a/2)anda-2*int(a/2)=1th
     ena=a+2:goto900
900  forx=1toint(a/2)
910  print#1,"[8xSPACE]"f$(x);"[3xSPACE
     ]";
920  print#1,f$(x+int(a/2));"[3xSPACE]"
     ;
930  print#1,f$(x+2*int(a/2))
940  next:goto960
950  print#1,mid$(cc$,28,16)
960  close1
970  printchr$(30)chr$(14)chr$(147):run
     10
980  return
990  :
1000 rem ************************
1010 rem * 3 kolommen uitprinten *
1020 rem ************************
1030 open1,4
1040 print#1:cmd1:printchr$(27)chr$(15)
     ;:printchr$(27)"s"chr$(0);
1050 print#1,chr$(27)"a"chr$(5);"[2xSPA
     CE]naam[SPACE]:[SPACE]";mid$(cc$,2
     ,16);
1060 print#1,"[5xSPACE]nr.[SPACE]:[SPAC
     E]";id$;
1070 print#1,"[6xSPACE]"mid$(cc$,28,16)
1080 print#1,"[SPACE]=================
     ==============================";
1090 print#1,"========================
     ====="
1100 ifa/3<>int(a/3)anda-3*int(a/3)=2th
     ena=a+3:goto1120
1110 ifa/3<>int(a/3)anda-3*int(a/3)=1th
     ena=a+3:goto1120
1120 forx=1toint(a/3)
```

```
1130   print#1,"[SPACE]"f$(x);"[3xSPACE]"
       ;
1140   print#1,f$(x+int(a/3));"[3xSPACE]"
       ;
1150   print#1,f$(x+2*int(a/3))
1160   next:goto1180
1170   print#1,mid$(cc$,28,16)
1180   close1
1190   printchr$(30)chr$(14)chr$(147):run
       10
1200   return
```

** EINDE LISTING files uitprinten **

REGEL	1	85
REGEL	2	255
REGEL	3	156
REGEL	4	49
REGEL	5	167
REGEL	6	162
REGEL	7	85
REGEL	10	166
REGEL	20	108
REGEL	30	51
REGEL	40	63
REGEL	50	85
REGEL	60	18
REGEL	70	96
REGEL	80	153
REGEL	90	210
REGEL	100	108
REGEL	110	181
REGEL	120	153
REGEL	130	184
REGEL	140	96
REGEL	150	206
REGEL	160	120
REGEL	170	123
REGEL	180	165
REGEL	185	145
REGEL	190	31
REGEL	200	43
REGEL	210	1
REGEL	220	43
REGEL	230	83
REGEL	240	219
REGEL	250	87
REGEL	260	138
REGEL	270	242
REGEL	275	16
REGEL	280	132
REGEL	290	58
REGEL	300	207
REGEL	310	121
REGEL	320	207
REGEL	330	217
REGEL	340	218
REGEL	350	120
REGEL	360	44
REGEL	370	186
REGEL	380	114
REGEL	390	8
REGEL	400	32
REGEL	410	108
REGEL	420	192
REGEL	430	54
REGEL	440	156
REGEL	450	54
REGEL	460	32
REGEL	470	58
REGEL	480	46
REGEL	490	54
REGEL	500	254
REGEL	510	15
REGEL	520	13
REGEL	530	5
REGEL	540	164
REGEL	550	142
REGEL	560	198
REGEL	570	153
REGEL	580	62
REGEL	590	200
REGEL	592	43
REGEL	594	168
REGEL	596	43
REGEL	600	48
REGEL	610	76
REGEL	620	71
REGEL	630	45
REGEL	640	95
REGEL	650	39
REGEL	660	95
REGEL	670	15
REGEL	690	133
REGEL	700	6
REGEL	710	145
REGEL	720	93
REGEL	730	225
REGEL	740	227
REGEL	750	209
REGEL	760	106
REGEL	770	142
REGEL	780	169
REGEL	790	137
REGEL	800	169
REGEL	810	48
REGEL	820	76
REGEL	830	204
REGEL	840	74
REGEL	850	104
REGEL	860	39
REGEL	870	84
REGEL	890	202
REGEL	900	134
REGEL	910	6
REGEL	920	146
REGEL	930	182
REGEL	940	228
REGEL	950	227
REGEL	960	209
REGEL	970	106
REGEL	980	142
REGEL	990	58
REGEL	1000	169
REGEL	1010	138
REGEL	1020	169
REGEL	1030	48
REGEL	1040	76
REGEL	1050	74
REGEL	1060	104
REGEL	1070	39
REGEL	1080	228
REGEL	1090	95
REGEL	1100	251
REGEL	1110	250
REGEL	1120	135
REGEL	1130	6
REGEL	1140	147
REGEL	1150	183
REGEL	1160	15
REGEL	1170	227
REGEL	1180	209
REGEL	1190	106
REGEL	1200	142

** prijsvraag ** prijsvraag ** prijsvraag **

Doe iets leuks met uw computerhobby en zendt uw zelfgemaakte programma in.

PRIJSVRAAG voorwaarden:

- maximale lengte van het programma 150 regels. Inzendingen voor serieuze toepassingen mogen wat groter van lengte zijn.
- Alleen originele programma's mogen worden ingezonden, de inzender blijft hiervoor verantwoordelijk! Inzending alleen op een magnetisch medium (cassette of diskette).
- Geen inzendingen die u ook naar andere bladen stuurt of heeft gestuurd.

Zo kunt u winnen:

1) Als beste inzender in uw catogorie.

2) Wanneer we uw programma goed genoeg vinden om te publiceren. In dat geval krijgt u daarvoor een vergoeding uitgekeerd.

Wat mag het zijn?

Utilities, spelletjes, doe-programma's en programma's voor serieuze toepassingen.

- Iedere 10e inzender ontvangt een verrassing!!

Wat is er te winnen:

- Een kleuren monitor.
- Een monochrome monitor..
- Een diskdrive
- Een groot aantal prachtige software pakketten.

Als extra hebben we een catagorie voor de *mooiste, beste en voor een groot publiek intressante hardware-aanpassing.* Het moet voor iedereen die geen twee linkerhanden heeft na te maken zijn. Inzendingen moeten naast een goed bouwschema ook een materiaallijst bevatten.
Het ontwerp bijsluiten hoeft niet (mag wel) als het nodig is nemen wij daar kontakt met u over op.

N.B. Door inzending stemt men toe in publicatie, ook inelektronische vorm. De vergoeding bij plaatsing wordt door de redaktie bepaald. Inzenders krijgen na ontvangst van hun inzending van ons een andere cassette of diskette toegestuurd, dus hou zelf een kopie van het programma.
Inzendingen : PB 112, 1260 AC Blaricum o.v.v. **"PRIJSVRAAG Commodore".**

Sluitingsdatum inzendingen: 31 december 1987

Missers

P.J. Bokma uit Heerenveen maakte ons attent op de volgende misser, en verstrekte een tip betreffende het Amiga-programma **Dataspin** in Commodore Info van oktober/november 1987. In de toelichting (dus niet in het programma) staat dat om te eindigen een " _ " moet worden ingetoetst. Dit is niet juist. Het moet zijn: " . " (een punt).
Diegenen die wat in Amiga-Basic thuis zijn zullen direkt gezien hebben dat achter het label "verder4" een dubbele punt geplaatst moet worden: **"verder4:"**
Nog een tip: met behulp van de Absoft A.C. Basic compiler kan het programma als volgt worden aangepast:
Ten eerste moet dan als eerste regel een label worden geplaatst, bv. "start:". Vervolgens kunnen het aantal records dat onder het label "dimensionering:" staat worden aangepast: If vld=2 then a1=2001, If vld=3 then a1=1601 etc. Dit kan omdat de compiler meer geheugen beschikbaar stelt aan het programma. Wanneer men na het compileren vanuit het hoofdmenu "6" kiest (print vrij geheugen) dan blijkt dit meer dan 200 KB te zijn.

POWERBOOT

Dit programma werkt alleen in combinatie met de powercardridge. Na het runnen verschijnt de dyrectory op het scherm met voor de titel een cijfer. Om een programma te willen laten opstarten is het voldoende om het corresponderende cijfer in te toetsen. Het programma is alleen geschikt voor diskettes met niet te veel programma's op de schijf, maar is voor veel schijven goed te gebruiken. Het is een creatie van R.A. Wolswijk uit Zeist.

```
1 rem powerboot / commodore 64
2 rem door r.a. wolswijk
3 rem uit zeist / 03404-23295
4 rem
5 pudef:rem ** boot voor powercart.
  **
6 print"[SHIFT CLR]";:catalog:b=1069
  :print"[HOME]":ifpeek(1024)<>48the
  nb=1029:print"[HOME]";
7 dimd(50):t=40:x=1029:c=b-t
8 a=a+1:b=b+t:printstr$(a);")":ifpee
  k(b)=34then8
9 print"[HOME]";tab(28)"[CTRL 9][SPA
  CE]welk[SPACE]prgnr.[CTRL 0]"
10 printtab(29);:inputp$:ifp$="↑"then
   run6
11 p=val(p$):ifp<1orp>athen:pudef:pri
   nt"[SHIFT CLR]":new
12 c=c+p*t:fork=1to17:d(k)=peek(c+k):
   ifpeek(c+k)=34then14
13 next
14 print"[SHIFT CLR]load";chr$(34):fo
   rl=1to17:ifd(l)=0then16
15 pokex,d(l):x=x+1:next
16 pokex,44:pokex+1,56:poke631,19:pok
   e632,13:poke633,13
17 poke634,82:poke635,85:poke636,78:p
   oke637,13:poke198,7:pudef:end
** EINDE LISTING powerboot
```

REGEL 1	142	REGEL 10	50
REGEL 2	44	REGEL 11	195
REGEL 3	108	REGEL 12	115
REGEL 4	143	REGEL 13	130
REGEL 5	181	REGEL 14	214
REGEL 6	31	REGEL 15	47
REGEL 7	164	REGEL 16	24
REGEL 8	96	REGEL 17	141
REGEL 9	51		

Springbeest

Springbeest is een programma gemaakt door T. Stegman uit Zeist. Je bestuurt een kikker die op het ijs heen en weer springt. Er zijn boven het ijs vliegen die de kikker moet proberen te vangen. Iedere keer dat de kikker na een sprong op het ijs neer valt verschijnt er op die plaats een wak als hij weer op die plaats neer komt is het spel afgelopen. Als alle vliegen zijn opgegeten ga je door naar een volgend level

```
5      ho=0
10     forq=0to62:readj:poke832+q,j:next
20     v=53248:e=6:f=63
30     poke53280,14:poke53281,0
40     pokev+21,1:poke2040,13:pokev+39,5
50     s=54272:pokes+24,15
60     forq=stos+23:pokeq,0:next
70     pokes+2,100:pokes+5,9
80     pokes,37:pokes+6,48
90     pokes+4,17:pokes+1,55
100    print"[SHIFT CLR][22xCRSR-DOWN][SP
       ACE][CTRL 9][38xCOM I][CTRL 0][SPA
       CE]"
110    forj=1toe:q=int(rnd(0)*40)+1904:if
       peek(q)=32thenj=j-1
120    pokeq,32:next
130    forj=1tof:q=1024+int(rnd(0)*480)
140    ifpeek(q)=81thenj=j-1
150    pokeq,81:pokeq+54272,int(rnd(0)*15
       +1):next
160    x=170:y=102:ti$="000000"
170    gosub280:pokes+4,17
180    gosub580:gosub190:goto170
190    j=peek(56320)
200    h=sgn(jand4)-sgn(jand8)
210    x=x+h*8:pokev,xand255
220    ifx<30thenx=30
230    ifx>310thenx=310
240    y=y-10:pokev+16,int(x/256):pokes+1
       ,y
250    pokev+1,y:ifpeek(v+31)=1andy<190th
       engosub490:return
260    ify<>52then190
270    return
280    j=peek(56320)
290    h=sgn(jand4)-sgn(jand8)
300    y=y+10:x=x+h*8:pokev,xand255
310    ifx<30thenx=30
320    ifx>310thenx=310
330    pokev+16,int(x/256):pokes+1,y
340    ifpeek(v+31)=1andy>190theny=222:po
       kev+1,y:return
350    ifpeek(v+31)=1thengosub490
360    pokev+1,y:ify<>232then280
370    forl=xto367step3:pokev+16,int(l/25
       6):pokev,land255:pokes+1,land37+k
380    next:pokes+6,0:o=o+k:t=int(ti/60):
       poke53272,21
390    b$=ti$:print"[SHIFT CLR][3xCRSR-DO
       WN]je[SPACE]hebt[SPACE]net"k"vlieg
       en[SPACE]ingeslikt[SPACE]in:
400    print"[6xSPACE]":print t"seconden"
401    k=0:t=0
410    print"[4xCRSR-DOWN]je[SPACE]score[
       SPACE]is:"o
412    if o>ho then ho=o:o=0
413    print"[3xCRSR-DOWN]de[SPACE]hoogst
       e[SPACE]score[SPACE]van[SPACE]de[S
       PACE]dag[SPACE]is"ho
420    print"[8xCRSR-DOWN]wil[SPACE]je[SP
       ACE]nog[SPACE]een[SPACE]keer[SPACE
       ]spelen";:inputq$
430    if q$="j"then goto100
440    if q$="n"then end
450    ifk<>fthenend
460    e=e+4:k=0:f=f+4:print"press[SPACE]
       any[SPACE]key!"
470    geta$:ifa$=""then470
480    ti$=b$:goto50
490    qq=int(((x-24)/8)+int((y-53)/8)*40
       )+984
500    forj=0to4:forq=0to2
510    d=qq+j+q*40
520    ifpeek(d)=32then550
530    ifpeek(d)=81thenk=k+1
540    pokes+4,129:pokes+4,128:poked,32
550    nextq,j:pokes+4,17
560    cc=0:ify<190thencc=1
570    return
580    qq=int(((x-24)/8)+int((y-53)/8)*40
       )+1064
590    forj=0to3
600    d=qq+j
610    ifpeek(d)=32then630
620    pokes+4,129:pokes+4,128:poked,32
630    nextj:pokes+4,17:return
640    data7,0,112,5,127,80,5
650    data255,208,15,190,248,95,255
660    data253,111,0,123,127,255,255
670    data111,255,251,55,255,246,59
680    data255,238,28,0,28,6,193
690    data176,2,193,160,126,193,191
700    data0,193,128,17,128,196,127
710    data0,127,0,0,0,0,0
720    data0,0,0,0,0,0,0
```

** EINDE LISTING springbeest **

EGEL	5	121	EGEL	380	186
EGEL	10	102	EGEL	390	65
EGEL	20	16	EGEL	400	151
EGEL	30	90	EGEL	401	157
EGEL	40	28	EGEL	410	81
EGEL	50	207	EGEL	412	204
EGEL	60	23	EGEL	413	155
EGEL	70	235	EGEL	420	249
EGEL	80	28	EGEL	430	157
EGEL	90	241	EGEL	440	107
EGEL	100	150	EGEL	450	167
EGEL	110	167	EGEL	460	109
EGEL	120	53	EGEL	470	104
EGEL	130	208	EGEL	480	1
EGEL	140	211	EGEL	490	251
EGEL	150	100	EGEL	500	73
EGEL	160	139	EGEL	510	151
EGEL	170	189	EGEL	520	58
EGEL	180	230	EGEL	530	199
EGEL	190	15	EGEL	540	255
EGEL	200	13	EGEL	550	223
EGEL	210	46	EGEL	560	227
EGEL	220	13	EGEL	570	142
EGEL	230	109	EGEL	580	33
EGEL	240	0	EGEL	590	132
EGEL	250	90	EGEL	600	140
EGEL	260	240	EGEL	610	57
EGEL	270	142	EGEL	620	255
EGEL	280	15	EGEL	630	42
EGEL	290	13	EGEL	640	242
EGEL	300	215	EGEL	650	105
EGEL	310	13	EGEL	660	80
EGEL	320	109	EGEL	670	98
EGEL	330	86	EGEL	680	155
EGEL	340	207	EGEL	690	96
EGEL	350	182	EGEL	700	48
EGEL	360	167	EGEL	710	69
EGEL	370	102	EGEL	720	219

Vaste Hand C128

De Heer Y. Rozijn uit Amsterdam heeft voor ons een programma gemaakt waarbij je je zenuwen goed in bedwang moet hebben om het spel tot een goed einde te brengen. De opdracht is om de ring zo snel mogelijk van links naar rechts te sturen. De toevallige bewegingen van de ring nemen toe naarmate de tijd verstrijkt. Snelheid en een vaste hand zijn dus geboden.

```
1    rem ****************************
2    rem *       vaste hand         *
3    rem *     commodore 128        *
4    rem * door y. rozijn, amsterdam *
5    rem ****************************
10   gosub 900:n=1:t=-1
20   do:color 5,8
30   : movespr 1,0,79:sprite 1,1,2:move
     spr 1,90#1
40   : do:j=joy(2):m=n
50   : : if j=1 then m=n-1:if m<1 then
     m=6
60   : : if j=5 then m=n+1:if m>6 then
     m=1
70   : : if m<>n then char 1,1,18+n,"[2
     xSPACE]":char 1,1,18+m,"->":n=m
80   : : if j=3 or j=7 then begin
90   : : : t=not t:if t then char 1,1,1
     2,"[SPACE]wel":else char 1,1,12,"g
     een"
100  : : bend
110  : : if (jand15)>0 then do:loop unt
     il joy(2)=0
120  : loop until j and 128
130  : gosub 660:s=s/10:color 5,11:char
      1,30,19
140  : print using "####.#";s:char 1,30
     ,21,str$(n)
150  : if x then char 1,25,23,"niet[SPA
     CE]voltooid":else begin
160  : : char 1,25,23,chr$(27)+"q":colo
     r 5,8
170  : : if s<hs(n) then hs(n)=s:char 1
     ,14,18+n:print using "####.#";hs(n
     );
180  : bend
190  loop
200  end
210  rem **** logo ****
220  char 1,6,0,"[COM A][25xSHIFT *][CO
     M S]"
230  char 1,6,1,"[SHIFT -][2xSPACE]v[SP
     ACE]a[SPACE]s[SPACE]t[SPACE]e[5xSP
     ACE]h[SPACE]a[SPACE]n[SPACE]d[2xSP
     ACE][SHIFT -]"
240  char 1,6,2,"[COM Z][25xSHIFT *][CO
     M X]"
250  return
260  rem **** baan 1 ****
270  draw 1,6,110 to 313,110:y=110
280  return
290  rem **** baan 2 ****
300  draw 1,6,170 to 30,170
310  circle 1,160,170,130,120,270,450,,
     45
320  draw 1,290,170 to 313,170:y=170
330  return
340  rem **** baan 3 ****
350  draw 1,6,110 to 30,110
360  circle 1,90,110,60,60,270,450
370  draw 1,150,110 to 170,110
380  circle 1,230,110,60,60,90,270
390  draw 1,290,110 to 313,110
400  y=110
410  return
420  rem **** baan 4 ****
430  draw 1,6,170 to 30,170 to 30,50 to
     82,50 to 82,170 to 132,170
440  drawto 132,50 to 184,50 to 184,170
     to 238,170 to 238,50 to 290,50
450  drawto 290,170 to 313,170:y=170
460  return
470  rem **** baan 5 ****
480  draw 1,6,170 to 140,170 to 140,150
490  circle 1,140,100,110,50,180,360
500  draw 1,140,50 to 180,50
510  circle 1,180,100,110,50,0,180
520  draw 1,180,150 to 180,170 to 313,1
     70
530  y=170
540  return
550  rem **** baan 6 ****
560  draw 1,6,110 to 30,110
570  circle 1,160,110,130,60,270,360
580  circle 1,160,110,100,60,0,90
590  circle 1,210,110,50,30,90,270
600  circle 1,160,110,130,60,90,180
610  circle 1,160,110,100,60,180,270
620  circle 1,110,110,50,30,270,450
630  draw 1,290,110 to 313,110
640  y=110
650  return
660  rem **** spelronde ****
670  if t then def fnr(x)=rnd(1)*(2*x+1
     )-x:else def fnr(x)=0
680  sprite 1,0:movespr 1,0#0:graphic 1
     ,1:color 1,2:gosub 210:color 1,8
690  on n gosub 260,290,340,420,470,550
700  color 1,16:char 1,2,24,"baan"+str$
     (n):char 1,15,24,"tijd[7xSPACE](ti
     ende[SPACE]sec)"
710  movespr 1,24,y+44:sprite 1,1,2:p=0
     :ti$="000000"
720  do
730  : s=int(ti/6):char 1,19,24,str$(s)
740  : j=joy(2)and 15:p=p-.01*(p<2)
750  : y=dy(j)+fnr(p):z=dz(j)+fnr(p)
760  : x=bump(2)=0:if x=0 then movespr
     1,+y,+z
770  loop until x or rsppos(1,0)>329
780  if x then begin
790  : sound 1,10000,120,2,8000,1000,1
800  : c=11:for i=1 to 49:sprite 1,1,c:
     c=13-c:forj=1to15:next:next
810  bend:else begin
820  : sprite 1,1,14
830  : sound 1,6000,52:for i=1 to 200:n
     ext
840  : sound 2,7559,86:for i=1 to 200:n
     ext
850  : sound 3,8989,68:for i=1 to 200:n
     ext
860  : sound 1,12000,50
870  bend
880  sleep 2:sprite 1,0:graphic 0
890  return
900  rem **** init ****
910  color 0,1:color 4,1:color 5,2:grap
     hic 1,1:graphic 0,1
920  gosub 210:print:print:color 5,16
930  print "beweeg[SPACE]de[SPACE]ring[
     SPACE]zo[SPACE]snel[SPACE]mogelijk
     [SPACE]van"
940  print "links[SPACE]naar[SPACE]rech
     ts[SPACE]maar[SPACE]verlaat[SPACE]
     de[SPACE]lijn"
```

```
950   print "niet.":print
960   print "de[SPACE]toevallige[SPACE]b
      ewegingen[SPACE]van[SPACE]de[SPACE
      ]ring"
970   print "nemen[SPACE]toe[SPACE]naarm
      ate[SPACE]de[SPACE]tijd[SPACE]vers
      trijkt."
980   print "een[SPACE]vaste[SPACE]hand[
      SPACE]is[SPACE]dus[SPACE]geboden!"
990   color 5,4:with 2:vol 15
1000  circle 1,6,6,6,6:shape a$,0,0,23,2
      1:sprsave a$,1
1010  sprite 1,0,2,1,0,0,0
1020  for i=1 to 8:read dy(i),dz(i):next
1030  data 0,-3,3,-3,3,0,3,3,0,3,-3,3,-3
      ,0,-3,-3
1040  for i=1 to 6:hs(i)=99999:next
1050  print:print "[6xSPACE]toevallige[S
      PACE]bewegingen[SPACE](joyst[SPACE
      ]l/r)"
1060  print:print "[2xSPACE]selekteer[SP
      ACE]een[SPACE]baan[SPACE]met[SPACE
      ]de[SPACE]joystick"
1070  print "[2xSPACE]druk[SPACE]op[SPAC
      E]de[SPACE]vuurknop[SPACE]om[SPACE
      ]te[SPACE]beginnen"
1080  color 5,8:char 1,2,12,"wel":char 1
      ,6,17,"kortste[SPACE]tijden":char
      1,1,19,"->"
1090  for i=1 to 6:char 1,5,18+i,"baan"+
      str$(i):next
1100  color 5,11:char 1,25,18,"laatste"
1110  char 1,25,19,"tijd:":char 1,25,21,
      "(baan[2xSPACE])"
1120  return
```

** EINDE LISTING vaste hand 128 **

REGEL	1	81	REGEL	260	34	REGEL	560	251	REGEL	860	245
REGEL	2	129	REGEL	270	6	REGEL	570	112	REGEL	870	23
REGEL	3	35	REGEL	280	142	REGEL	580	212	REGEL	880	79
REGEL	4	68	REGEL	290	35	REGEL	590	10	REGEL	890	142
REGEL	5	81	REGEL	300	7	REGEL	600	64	REGEL	900	19
REGEL	10	173	REGEL	310	100	REGEL	610	109	REGEL	910	37
REGEL	20	165	REGEL	320	125	REGEL	620	57	REGEL	920	175
REGEL	30	234	REGEL	330	142	REGEL	630	148	REGEL	930	87
REGEL	40	52	REGEL	340	36	REGEL	640	157	REGEL	940	47
REGEL	50	206	REGEL	350	251	REGEL	650	142	REGEL	950	14
REGEL	60	207	REGEL	360	20	REGEL	660	139	REGEL	960	203
REGEL	70	166	REGEL	370	144	REGEL	670	227	REGEL	970	123
REGEL	80	206	REGEL	380	16	REGEL	680	22	REGEL	980	240
REGEL	90	96	REGEL	390	148	REGEL	690	221	REGEL	990	125
REGEL	100	139	REGEL	400	157	REGEL	700	100	REGEL	1000	6
REGEL	110	120	REGEL	410	142	REGEL	710	6	REGEL	1010	97
REGEL	120	182	REGEL	420	37	REGEL	720	235	REGEL	1020	161
REGEL	130	87	REGEL	430	14	REGEL	730	204	REGEL	1030	73
REGEL	140	117	REGEL	440	46	REGEL	740	149	REGEL	1040	129
REGEL	150	46	REGEL	450	196	REGEL	750	128	REGEL	1050	46
REGEL	160	79	REGEL	460	142	REGEL	760	180	REGEL	1060	29
REGEL	170	45	REGEL	470	38	REGEL	770	240	REGEL	1070	64
REGEL	180	81	REGEL	480	52	REGEL	780	160	REGEL	1080	196
REGEL	190	236	REGEL	490	106	REGEL	790	189	REGEL	1090	1
REGEL	200	128	REGEL	500	54	REGEL	800	176	REGEL	1100	155
REGEL	210	16	REGEL	510	5	REGEL	810	60	REGEL	1110	79
REGEL	220	93	REGEL	520	157	REGEL	820	94	REGEL	1120	142
REGEL	230	152	REGEL	530	163	REGEL	830	163			
REGEL	240	107	REGEL	540	142	REGEL	840	191			
REGEL	250	142	REGEL	550	39	REGEL	850	200			

mastermind C 128

Tijn Kemps uit Schiedam gebruikte het bekende geheugenspel mastermind als uitgangspunt voor een computer versie. Een uitleg is overbodig. De enige opdracht is om in zo min mogelijk beurten de kleurcode, die de computer heeft gekozen te raden.
Het programma is met de checksum te kontroleren maar alleen in de 64 mode.

```
10    rem ******************************
11    rem *                            *
12    rem *   mastermind     cbm-128   *
13    rem *                            *
14    rem *       door tijn kemps      *
15    rem *                            *
22    rem ******************************
23    :
100   printchr$(142):graphic0,1:fast
101   poke53280,0:poke53281,0
102   print"[3xCRSR-DOWN][SHIFT CLR]dit[
      SPACE]programma[SPACE]is[SPACE]ges
      chreven[SPACE]door[SPACE]:"
103   print "[2xCRSR-DOWN][CTRL 9][CTRL
      2]tijn[SPACE]kemps[CTRL 0][SPACE]u
      it[SPACE]schiedam"
104   slow
105   sleep5:print"[SHIFT CLR]":goto206
106   color0,1:fast:graphic1,1:color0,1
107   color1,8
108   char1,13,0,"*[SPACE]master-mind[SP
      ACE]*"
109   color1,11
110   char1,3,2,"UCCCCCCCI"
111   char1,3,3,"B*[SPACE]*[SPACE]*[SPAC
      E]*B"
112   char1,3,4,"JCCCCCCCK"
113   char1,0,6,"01[2xSPACE]W[SPACE]W[SP
      ACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
114   char1,0,8,"02[2xSPACE]W[SPACE]W[SP
      ACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
115   char1,0,10,"03[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
```

```
116   char1,0,12,"04[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
117   char1,0,14,"05[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
118   char1,0,16,"06[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
119   char1,0,18,"07[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
120   char1,0,20,"08[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
121   char1,0,22,"09[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
122   char1,0,24,"10[2xSPACE]W[SPACE]W[S
      PACE]W[SPACE]W[2xSPACE].[SPACE]."
123   color1,2:char1,22,6,"Q":char1,22,8
      ,"1"
124   color1,3:char1,24,6,"Q":char1,24,8
      ,"2"
125   color1,6:char1,26,6,"Q":char1,26,8
      ,"3"
126   color1,7:char1,28,6,"Q":char1,28,8
      ,"4"
127   color1,8:char1,30,6,"Q":char1,30,8
      ,"5"
128   color1,5:char1,32,6,"Q":char1,32,8
      ,"6"
129   slow:cd$=""
130   forcd=1to4
131   c(cd)=int(6*rnd(1)+1)
132   nextcd
133   fora=1to3:forb=a+1to4
134   ifc(a)=c(b)then129
135   nextb,a
136   z$(1)="01":z$(2)="02":z$(3)="03":z
      $(4)="04":z$(5)="05":z$(6)="06":z$
      (7)="07":z$(8)="08":z$(9)="09":z$(
      10)="10"
137   forbe=1to10
138   color1,4:char1,20,10,z$(be)+"[10xS
      PACE]"
139   be$=""
140   forkk=1to4
141   getff$:ifff$<"1"orff$>"6"then141
142   be$=be$+ff$:tb$(kk)=ff$
143   forcc=kk-1to1step-1
144   ifff$=tb$(cc)andcc<>0then138
145   nextcc
146   ifff$="1"thencolor1,2
147   ifff$="2"thencolor1,3
148   ifff$="3"thencolor1,6
149   ifff$="4"thencolor1,7
150   ifff$="5"thencolor1,8
151   ifff$="6"thencolor1,5
152   char1,22+2*kk,10,"Q"
153   nextkk
154   color1,15:char1,20,12,"zeker[SPACE
      ]weten[SPACE]?[SPACE](j/n)"
155   geta$:ifa$<>"j"anda$<>"n"then155
156   char1,20,12,"[19xSPACE]"
157   ifa$="n"then138
158   forcc=1to4
159   iftb$(cc)="1"thencolor1,2
160   iftb$(cc)="2"thencolor1,3
161   iftb$(cc)="3"thencolor1,6
16    iftb$(cc)="4"thencolor1,7
163   iftb$(cc)="5"thencolor1,8
164   iftb$(cc)="6"thencolor1,5
165   char1,2+cc*2,4+be*2,"Q"
166   nextcc
167   g=0:h=0
168   forgg=1to4
169   ifval(tb$(gg))=c(gg)theng=g+1
170   nextgg
171   forgg=1to4:forhg=1to4
172   ifval(tb$(gg))=c(hg)andgg<>hgthenh
      =h+1
173   nexthg,gg
174   color1,14:char1,12,4+be*2,str$(g)
175   color1,11:char1,14,4+be*2,str$(h)
176   ifg=4then190
177   nextbe
178   forcc=1to4
179   ifc(cc)=1thencolor1,2
180   ifc(cc)=2thencolor1,3
181   ifc(cc)=3thencolor1,6
182   ifc(cc)=4thencolor1,7
183   ifc(cc)=5thencolor1,8
184   ifc(cc)=6thencolor1,5
185   char1,2+cc*2,3,"Q"
186   nextcc
187   color1,4:char1,20,6,"helaas[SPACE]
      !![13xSPACE]"
188   char1,20,8,"u[SPACE]heeft[SPACE]ve
      rloren."
189   goto202
190   forcc=1to4
191   iftb$(cc)="1"thencolor1,2
192   iftb$(cc)="2"thencolor1,3
193   iftb$(cc)="3"thencolor1,6
194   iftb$(cc)="4"thencolor1,7
195   iftb$(cc)="5"thencolor1,8
196   iftb$(cc)="6"thencolor1,5
197   char1,2+cc*2,3,"Q"
198   nextcc
199   sleep3
200   color1,4:char1,20,6,"gefeliciteerd
      [SPACE]!!"
201   char1,20,8,"u[SPACE]hebt[SPACE]gew
      onnen[SPACE]!!"
202   char1,20,10,"spatie[SPACE]voor[SPA
      CE]opnieuw."
203   char1,20,12,"return[SPACE]voor[SPA
      CE]uitleg."
204   geta$:ifa$<>"[SPACE]"anda$<>chr$(1
      3)then204
205   ifa$="[SPACE]"then106
206   graphic0,1:print"[SHIFT CLR]u[SPAC
      E]moet[SPACE]de[SPACE]juiste[SPACE
      ]kleurcode[SPACE]raden[SPACE]in[SP
      ACE]zo[2xSPACE]min[SPACE]mogenlijk
      [SPACE]beurten."
207   print"[CRSR-DOWN]het[SPACE]eerste[
      SPACE]getal[SPACE]achter[SPACE]uw[
      SPACE]beurt[SPACE]geeft[2xSPACE]de
      [SPACE]juiste[SPACE]kleuren[SPACE]
      op[SPACE]de[SPACE]juiste[SPACE]pla
      ats[3xSPACE]aan[SPACE]en[SPACE]het
      [SPACE]tweede[SPACE]getal[SPACE]de
      [SPACE]juiste"
208   print"kleuren[SPACE]die[SPACE]niet
      [SPACE]op[SPACE]de[SPACE]juiste[SP
      ACE]plaats[SPACE]zitten."
209   print"[CRSR-DOWN]u[SPACE]moet[SPAC
      E]steeds[SPACE]vier[SPACE]verschil
      lende[SPACE]kleurengebruiken[SPACE
      ]!"
210   print"[CRSR-DOWN]veel[SPACE]plezie
      r[SPACE]!!"
211   print"[CRSR-DOWN]druk[SPACE]spatie
      [SPACE]voor[SPACE]spelen."
212   geta$:ifa$<>"[SPACE]"then212
213   goto106
```

** EINDE LISTING mastermind 128 **

REGEL	10	249
REGEL	11	227
REGEL	12	113
REGEL	13	227
REGEL	14	204
REGEL	15	227
REGEL	22	249
REGEL	23	58
REGEL	100	74
REGEL	101	37
REGEL	102	30
REGEL	103	141
REGEL	104	36
REGEL	105	67
REGEL	106	37
REGEL	107	124
REGEL	108	226
REGEL	109	166
REGEL	110	49
REGEL	111	107
REGEL	112	42
REGEL	113	88
REGEL	114	91
REGEL	115	133
REGEL	116	136
REGEL	117	139
REGEL	118	142
REGEL	119	145
REGEL	120	139
REGEL	121	142
REGEL	122	136
REGEL	123	212
REGEL	124	218
REGEL	125	226
REGEL	126	232
REGEL	127	220
REGEL	128	222
REGEL	129	255
REGEL	130	195
REGEL	131	205
REGEL	132	9
REGEL	133	31
REGEL	134	43
REGEL	135	49
REGEL	136	232
REGEL	137	240
REGEL	138	78
REGEL	139	161
REGEL	140	210
REGEL	141	182
REGEL	142	159
REGEL	143	133
REGEL	144	138
REGEL	145	8
REGEL	146	127
REGEL	147	129
REGEL	148	133
REGEL	149	135
REGEL	150	137
REGEL	151	135
REGEL	152	141
REGEL	153	24
REGEL	154	221
REGEL	155	110
REGEL	156	158
REGEL	157	119
REGEL	158	194
REGEL	159	96
REGEL	160	98
REGEL	161	102
REGEL	162	104
REGEL	163	106
REGEL	164	104
REGEL	165	45
REGEL	166	8
REGEL	167	141
REGEL	168	202
REGEL	169	208
REGEL	170	16
REGEL	171	207
REGEL	172	3
REGEL	173	203
REGEL	174	122
REGEL	175	122
REGEL	176	249
REGEL	177	9
REGEL	178	194
REGEL	179	165
REGEL	180	167
REGEL	181	171
REGEL	182	173
REGEL	183	175
REGEL	184	173
REGEL	185	29
REGEL	186	8
REGEL	187	19
REGEL	188	207
REGEL	189	29
REGEL	190	194
REGEL	191	96
REGEL	192	98
REGEL	193	102
REGEL	194	104
REGEL	195	106
REGEL	196	104
REGEL	197	29
REGEL	198	8
REGEL	199	60
REGEL	200	17
REGEL	201	142
REGEL	202	253
REGEL	203	188
REGEL	204	9
REGEL	205	36
REGEL	206	11
REGEL	207	84
REGEL	208	194
REGEL	209	17
REGEL	210	119
REGEL	211	37
REGEL	212	20
REGEL	213	32

Mt base C16

Peter Boersma maakte een zeer uitgebreide database voor de C16. Het gehele geheugengebied van de c16 wordt hierbij benut. Het programma is geheel menu gestuurd zodat een uitleg overbodig is.

```
10   rem ******************************
20   rem *-------- mt-base c16 -------*
30   rem *          door:             *
40   rem *--p e t e r b o e r s m a---*
50   rem ******************************
60   rem **** mt-base c-16/+4 ****
70   poke806,103
80   color0,1:color1,2:color4,1
90   clr:dim v$(9),g$(100,9)
100  scnclr:printchr$(14)chr$(8)
110  printtab(14)"MT-BASE[SPACE]C-16"
120  print"[SHIFT *]pb86[31xSHIFT *]sss[SHIFT *]"
130  rem g=aantal gegevens
140  rem a=nr gegeven
150  rem k=zoeken op v$(k)
160  rem v=aantal vraag-gegevens
170  rem ****** start ***********
180  print"[3xCRSR-DOWN][SPACE][1][SPACE]bestand[SPACE]laden"
190  print"[CRSR-DOWN][SPACE][2][SPACE]invoer[SPACE]nieuwe[SPACE]vraag-gegevens"
200  print"[CRSR-DOWN][SPACE][3][SPACE]invoer[SPACE]gegevens"
210  print"[CRSR-DOWN][SPACE][4][SPACE]bestand[SPACE]doorzoeken"
220  print"[CRSR-DOWN][SPACE][5][SHIFT SPACE]bestand[SPACE]saven"
230  print"[CRSR-DOWN][SPACE][6][SPACE]einde"
240  print"[2xCRSR-DOWN][SPACE][-][2xCRSR-LEFT]";
250  get i$:if i$="" then 250
260  i=int(val(i$))
270  if i<1 or i>6 then 250
280  printi$
290  for l=1 to 200:next l:l=0
300  on i gosub 840,330,550,960,700,1650
310  goto 100
320  rem ------ invoer nwe vraag-gegevens
330  scnclr:g=0
340  if v=0then 370
350  for a=1 to v
360  v$(v)="":next a
370  print"[2xCRSR-DOWN]Hoeveel[SPACE]vragen?(1-9)
380  getv$:ifv$="" then 380
390  if v$=chr$(27) then return
400  v=val(v$):if v<1 or v>9 then 380
410  for a=1 to v
420  print"Vraag[SPACE]nr.";a
430  inputv$(a)
440  next a
450  print"[CRSR-DOWN]Nog[SPACE]wijzigen?(j/n)"
460  getw$:ifw$=""then460
470  if w$=chr$(27) then goto 500
480  if w$="j" or w$="J"then 330
490  if w$<>"n" and w$<>"N" then 460
500  x=0:for f=1 to v
510  h=len(v$(f)):if h>x then x=h
520  next f
530  return
540  rem ----- invoer gegevens ---------
550  scnclr:if fre(0)<150org>99thenreturn
560  print"[SHIFT CLR][2xCRSR-DOWN]":g=g+1:rem aantal gegevens
570  for a=1 to v
580  printv$(a)":";:inputg$(g,a)
590  next a
```

```
600   print"[2xCRSR-DOWN][2xSPACE][1][SP
      ACE]meer[SPACE]gegevens[SPACE]invo
      eren
610   print"[CRSR-DOWN][2xSPACE][2][SPAC
      E]MENU"
620   print"[2xCRSR-DOWN][2xSPACE][-][2x
      CRSR-LEFT]";
630   getk$:ifk$=""then630
640   if k$=chr$(27) then return
650   k=int(val(k$))
660   if k=1 then 550
670   if k<>2 then 630
680   return
690   rem ----- saven bestand ----------
700   scnclr
710   print"[3xCRSR-DOWN]SAVEN[SPACE]BES
      TAND:zeker[SPACE]weten(j/n)"
720   getj$:ifj$="" then 720
730   if j$=chr$(27) then return
740   if j$="n" or j$="N" then return
750   if j$<>"j" and j$<>"J" then 720
760   input"Bestands-naam";b$
770   if b$="" then b$="BZN"
780   b=b+1:open b,1,1
790   print#b,b$:print#b,v:for a=1 to v:
      print#b,v$(a):next:print#b,g:ifg=0
      then goto 810
800   for a=1 to g:forc=1tov:print#b,g$(
      a,c):next:next
810   closeb
820   return
830   rem ----- bestand laden ----------
840   scnclr:print"[CRSR-DOWN][SPACE]BES
      TAND[SPACE]LADEN:zeker[SPACE]weten
      ?(j/n)"
850   getkeya$:ifa$<>"j"anda$<>"J"thenre
      turn
860   for a=1 to g
870   for c=1 to v
880   g$(a,v)="":v$(c)=""
890   next:next
900   b=b+1:open b,1,0
910   input#b,b$:input#b,v:for a=1 to v:
      input#b,v$(a):next:input#b,g:ifg=0
      then goto 930
920   for a=1 to g:forc=1tov:input#b,g$(
      a,c):next:next
930   closeb
940   return
950   rem ----- doorzoeken bestand -----
960   scnclr
970   print"[2xCRSR-DOWN][SPACE][0][SPAC
      E]MENU
980   print"[3xCRSR-DOWN][3xSPACE]Zoeken
      [SPACE]op:"
990   for i=1 to v
1000  print"[CRSR-DOWN][SPACE]["i"][2xSP
      ACE]";v$(i)
1010  next i
1020  print"[2xCRSR-DOWN][SPACE][-][2xCR
      SR-LEFT]";
1030  getk$:ifk$="" then 1030
1040  if k$=chr$(27) then return
1050  if k$="0" then return
1060  k=int(val(k$))
1070  if k<1 or k>v then 1030
1080  printright$(str$(k),1)
1090  for l=1 to 200:next l
1100  scnclr
1110  print"[4xCRSR-DOWN]";v$(k);:input
      k$
1120  q=0:if k$="" then 1100
1130  for a=1 to g
1140  if g$(a,k)=k$ then gosub 1220
1150  if q=1 then return
1160  next a
1170  if q=1 then return
1180  print"[SHIFT CLR][2xCRSR-DOWN]Van[
      SPACE]"v$(k)":"k$
1190  print"niets[SPACE](meer)[SPACE]aan
      wezig"
1200  for l=1 to 2000:next:return
1210  rem --- printen gekozen gegevens --
      -
1220  scnclr:gosub 500
1230  for n=1 to v
1240  if len(g$(a,n))<39-x then 1260
1250  print v$(n)":":printtab(5)g$(a,n):
      goto 1270
1260  printv$(n);":";tab(x+1)g$(a,n)
1270  next n
1280  print"[CRSR-DOWN][SPACE]-s-[SPACE]
      schrappen"
1290  print"[SPACE]-w-[SPACE]wijzigen"
1300  print"[SPACE]-v-[SPACE]volgende"
1310  print"[SPACE]-m-[SPACE]MENU"
1320  print"[CRSR-DOWN][SPACE]-?-[SPAC
      E]keuze"
1330  geti$:ifi$="" then 1330
1340  if i$=chr$(27) then q=1:return
1350  w=0:forl=1to4:ifi$=mid$("swvm",l,1
      )then l=4:w=1
1360  next l
1370  if w<>1 then 1330
1380  q=0:print"[CRSR-UP][2xCRSR-RIGHT]"
      ;i$:forl=1to300:nextl
1390  if i$="s" then gosub 1460
1400  if i$="w" then gosub 1520
1410  if i$="v" then return
1420  if i$="m" then q=1:return
1430  if q=1 then return
1440  goto1330
1450  rem ----- schrappen -------------
1460  e=a:for m=e to g
1470  for r=1 to v
1480  g$(m,r)=g$(m+1,r)
1490  next r:next m
1500  g=g-1:q=1:return
1510  rem ----- wijzigen --------------
1520  scnclr
1530  print"[6xCRSR-DOWN]";
1540  for y=1 to v
1550  printv$(y);":";tab(10)g$(a,y)
1560  next y
1570  print"[2xCRSR-DOWN][SPACE]wijzigen
      [SPACE]of[SPACE]op[SPACE][return][
      SPACE]drukken":print"[13xCRSR-UP]"
      ;
1580  poke 19,64
1590  for u=1 to v
1600  print"[HOME]"g$(a,u):input"[HOME]"
      ;g$(a,u)
1610  print"[HOME][38xSPACE]"
1620  next u:q=1
1630  poke 19,0:return
1640  rem ----- einde ----------------
1650  print"[SHIFT CLR][5xCRSR-DOWN][2xS
      PACE]EINDE:zeker[SPACE]weten?(j/n)
      "
1660  getf$:iff$="" then 1660
1670  if f$=chr$(27) then return
1680  if f$="n" or f$="N" then return
1690  if f$<>"j" and f$<>"J" then 1660
1700  print"[3xCRSR-DOWN][SPACE]Wilt[SPA
      CE]U[SPACE]niet[SPACE]eerst[SPACE]
      SAVEN?(j/n)
1710  gets$:ifs$="" then 1710
1720  if s$=chr$(27) then return
```

```
1730  if s$="j" or s$="J" then return
1740  if s$<>"n" and s$<>"N"then 1710
1750  scnclr:clr:end
1760  rem ******************************
1770  rem ******************************
```

** EINDE LISTING mt base c16 **

REGEL	10	249
REGEL	20	160
REGEL	30	81
REGEL	40	122
REGEL	50	116
REGEL	60	45
REGEL	70	245
REGEL	80	214
REGEL	90	62
REGEL	100	136
REGEL	110	78
REGEL	120	150
REGEL	130	24
REGEL	140	174
REGEL	150	152
REGEL	160	197
REGEL	170	231
REGEL	180	94
REGEL	190	106
REGEL	200	0
REGEL	210	219
REGEL	220	249
REGEL	230	65
REGEL	240	89
REGEL	250	116
REGEL	260	132
REGEL	270	214
REGEL	280	6
REGEL	290	86
REGEL	300	17
REGEL	310	26
REGEL	320	76
REGEL	330	75
REGEL	340	4
REGEL	350	159
REGEL	360	20
REGEL	370	79
REGEL	380	146
REGEL	390	109
REGEL	400	201
REGEL	410	159
REGEL	420	24
REGEL	430	145
REGEL	440	195
REGEL	450	16
REGEL	460	147
REGEL	470	254
REGEL	480	110
REGEL	490	221
REGEL	500	24
REGEL	510	46
REGEL	520	200
REGEL	530	142
REGEL	540	44
REGEL	550	126
REGEL	560	181
REGEL	570	159
REGEL	580	141
REGEL	590	195
REGEL	600	169
REGEL	610	13
REGEL	620	89
REGEL	630	122
REGEL	640	98
REGEL	650	136
REGEL	660	250
REGEL	670	172
REGEL	680	142
REGEL	690	176
REGEL	700	232
REGEL	710	228
REGEL	720	120
REGEL	730	97
REGEL	740	84
REGEL	750	186
REGEL	760	136
REGEL	770	84
REGEL	780	230
REGEL	790	33
REGEL	800	143
REGEL	810	226
REGEL	820	142
REGEL	830	151
REGEL	840	10
REGEL	850	214
REGEL	860	144
REGEL	870	161
REGEL	880	179
REGEL	890	62
REGEL	900	229
REGEL	910	212
REGEL	920	123
REGEL	930	226
REGEL	940	142
REGEL	950	82
REGEL	960	232
REGEL	970	250
REGEL	980	53
REGEL	990	167
REGEL	1000	130
REGEL	1010	203
REGEL	1020	89
REGEL	1030	165
REGEL	1040	98
REGEL	1050	85
REGEL	1060	136
REGEL	1070	39
REGEL	1080	112
REGEL	1090	238
REGEL	1100	232
REGEL	1110	219
REGEL	1120	198
REGEL	1130	144
REGEL	1140	25
REGEL	1150	244
REGEL	1160	195
REGEL	1170	244
REGEL	1180	250
REGEL	1190	48
REGEL	1200	154
REGEL	1210	223
REGEL	1220	68
REGEL	1230	172
REGEL	1240	168
REGEL	1250	8
REGEL	1260	28
REGEL	1270	208
REGEL	1280	63
REGEL	1290	245
REGEL	1300	225
REGEL	1310	185
REGEL	1320	17
REGEL	1330	164
REGEL	1340	206
REGEL	1350	173
REGEL	1360	206
REGEL	1370	229
REGEL	1380	230
REGEL	1390	64
REGEL	1400	65
REGEL	1410	121
REGEL	1420	222
REGEL	1430	244
REGEL	1440	80
REGEL	1450	93
REGEL	1460	34
REGEL	1470	176
REGEL	1480	155
REGEL	1490	221
REGEL	1500	82
REGEL	1510	77
REGEL	1520	232
REGEL	1530	126
REGEL	1540	183
REGEL	1550	96
REGEL	1560	219
REGEL	1570	245
REGEL	1580	151
REGEL	1590	179
REGEL	1600	61
REGEL	1610	240
REGEL	1620	69
REGEL	1630	37
REGEL	1640	120
REGEL	1650	63
REGEL	1660	164
REGEL	1670	93
REGEL	1680	76
REGEL	1690	230
REGEL	1700	138
REGEL	1710	186
REGEL	1720	106
REGEL	1730	94
REGEL	1740	4
REGEL	1750	120
REGEL	1760	165
REGEL	1770	164

Adresbestand C16

Het volgende programma is ook voor de C16. Het is een menugestuurd adressenbestand. Het is verbazend hoe programmeurs het voor elkaar krijgen om meer met de geheugenruimte van de C16 te doen.

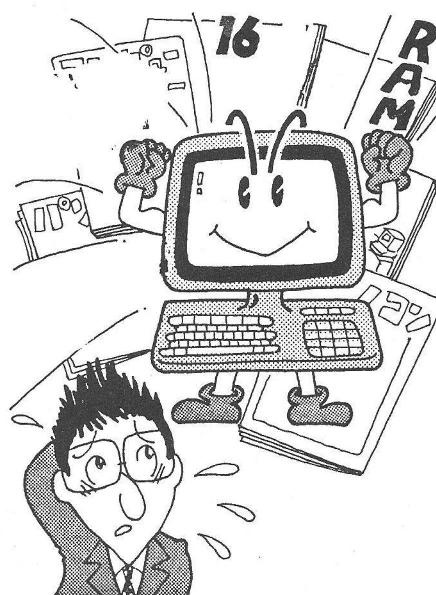
```
1     .adressen laden
2     .adressen saven
10    poke53280,0:poke53281,0:poke646,1
15    dimx$(100,4):poke808,225
20    printchr$(147):zx=1
30    printspc(2)"[CTRL 9][CTRL 2]sequentieel[SPACE]adressenbestand[SPACE]voor[SPACE]disk"
35    printspc(15)"[CRSR-DOWN][CTRL 9][CTRL 2]programmed"
40    printspc(19)"[CRSR-DOWN][CTRL 9][CTRL 2]by"
50    printspc(14)"[CRSR-DOWN][CTRL 9][CTRL 2]tolsoft[SPACE]inc."
60    printspc(3)"[2xCRSR-DOWN]1.adressen[SPACE]laden"
70    printspc(3)"[CRSR-DOWN]2.adressen[SPACE]saven"
80    printspc(3)"[CRSR-DOWN]3.uitvoer[SPACE]scherm/printer"
90    printspc(3)"[CRSR-DOWN]4.gegevens[SPACE]invoeren"
91    printspc(3)"[CRSR-DOWN]5.gegevens[SPACE]zoeken"
100   printspc(3)"[CRSR-DOWN]6.gegevens[SPACE]wijzigen"
105   printspc(3)"[CRSR-DOWN]7.gegevens[SPACE]wissen"
110   printspc(14)"[CRSR-DOWN][CTRL 9][CTRL 2]maak[SPACE]uw[SPACE]keuze"
120   getc$:ifc$<"0" or c$>"7" then120
130   on val(c$)gosub140,270,430,890,1070,1550,1810
135   goto20
140   rem*****************
150   rem* gegevens laden *
160   rem*****************
```

```
170   printchr$(147)
175   ifk=2 then i=i+1
176   k=0
180   input"[2xCRSR-DOWN][SPACE]naam[SPA
      CE]van[SPACE]bestand";m$
185   open15,8,15
190   open1,8,2,m$+",r"
200   input#15,fe
210   iffe<>0then print"[CRSR-DOWN][3xC
      RSR-RIGHT]file[SPACE]bestaat[SPACE
      ]niet":fora=1to999:next:goto245
220   ifi=0then i=1
230   input#1,x$(i,1)
231   input#1,x$(i,2)
232   input#1,x$(i,3)
233   input#1,x$(i,4)
240   ifst<>64 theni=i+1:goto230
245   close1:close15:return
270   rem*****************
280   rem* gegevens saven *
290   rem*****************
295   if i=0then 2070
300   printchr$(147)
310   input"[2xCRSR-DOWN][SPACE]saven[SP
      ACE]onder[SPACE]filenaam";m$
320   print"[2xCRSR-DOWN][SPACE]zeker[SP
      ACE]weten[SPACE](j/n)"
330   getc$:ifc$="j" then350
340   ifc$="n" then return
345   goto330
350   open1,8,2,"0:"+m$+",w"
360   fory=1toi
370   print#1,x$(y,1)
371   print#1,x$(y,2)
372   print#1,x$(y,3)
373   print#1,x$(y,4)
380   next
390   close1
420   return
430   rem*******************
440   rem* gegevens uitvoer *
450   rem*******************
455   if i=0then 2070
460   printchr$(147)
470   printspc(16)"[2xCRSR-DOWN]uitvoer"
480   print"[4xCRSR-DOWN][9xSPACE]1.naar
      [SPACE]scherm"
490   print"[CRSR-DOWN][9xSPACE]2.naar[S
      PACE]printer"
500   getc$:ifc$<"1" or c$>"2"then 500
510   onval(c$)goto520,640
520   x=1
530   printchr$(147)
540   print"[CRSR-DOWN]"spc(16)"adres";x
550   print"[3xCRSR-DOWN][SPACE]naam";ta
      b(12);x$(x,1)
560   print"[CRSR-DOWN][SPACE]straat";ta
      b(12);x$(x,2)
570   print"[CRSR-DOWN][SPACE]postcode";
      tab(12);x$(x,3)
580   print"[CRSR-DOWN][SPACE]woonplaats
      ";tab(12);x$(x,4)
590   print"[3xCRSR-DOWN][2xSPACE]verder
      gaan[SPACE](j/n)"
600   getc$:ifc$="" then600
610   ifc$="j" then x=x+1:goto530
620   ifc$="n" then return
630   goto600
640   rem*******************
650   rem* gegevens printen *
660   rem*******************
665   if i=0then 2070
670   printchr$(147)
680   print"[CRSR-DOWN][12xSPACE]****pri
      nten****"
690   print"[2xCRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]1.a
      lle[SPACE]adressen[SPACE]in[SPACE]
      geheugen"
700   print"[CRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]2.een
      [SPACE]adres[SPACE]naar[SPACE]keuz
      e"
710   getc$:ifc$<"1" or c$>"2" then710
720   on val(c$)goto730,820
730   open4,4
735   gh$=""
740   print#4,chr$(14);tab(13)"adressenl
      ijst"
745   print#4,chr$(15)
750   form=1toi step2
755   j=len(x$(m,1)):s=25-j
760   print#4,x$(m,1);tab(s)x$(m+1,1)
765   j=len(x$(m,2)):s=25-j
770   print#4,x$(m,2);tab(s)x$(m+1,2)
775   j=len(x$(m,3)):s=25-j
780   print#4,x$(m,3);tab(s)x$(m+1,3)
785   j=len(x$(m,4)):s=25-j
790   print#4,x$(m,4);tab(s)x$(m+1,4)
795   print#4,gh$
800   next
810   close4:goto20
820   input"[2xCRSR-DOWN][2xCRSR-RIGHT]w
      elk[SPACE]adres[SPACE]1,2...";p
830   open4,4
840   print#4,x$(p,1)
850   print#4,x$(p,2)
860   print#4,x$(p,3)
870   print#4,x$(p,4)
880   close4:goto20
890   rem*********************
900   rem* gegevens invoeren *
910   rem*********************
914   print"[SHIFT CLR][10xCRSR-DOWN][SP
      ACE]wilt[SPACE]u[SPACE]adressen[SP
      ACE]invoeren[SPACE]druk[SPACE]dan[
      SPACE]f-1"
915   getc$:ifc$="" then 915
916   ifc$=chr$(133) then 925
917   goto20
925   i=i+1
930   print"[SHIFT CLR][7xSPACE]****gege
      vens[SPACE]invoeren****"
970   print"[CRSR-DOWN][15xSPACE]adres";
      i
980   input"[2xCRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]naa
      m";x$(i,1)
990   input"[CRSR-RIGHT]straat";x$(i,2)
1000  input"[CRSR-RIGHT]postcode";x$(i,3
      )
1010  input"[CRSR-RIGHT]woonplaats";x$(i
      ,4)
1020  print"[3xCRSR-DOWN][2xCRSR-RIGHT]g
      oed[SPACE]ingevoerd[SPACE](j/n)
1030  getc$:ifc$="" then1030
1040  ifc$="j" then1061
1050  ifc$="n" then930
1060  goto1030
1061  print"[7xSPACE]verder[SPACE](j/n)"
1062  getc$:ifc$="j" then i=i+1:goto930
1063  ifc$="n" then k=2:goto20
1064  goto1062
1070  rem*******************
1080  rem* adressen zoeken *
1090  rem*******************
1095  if i=0then 2070
1100  printchr$(147)
1105  zx=1
1110  print"[12xSPACE]adressen[SPACE]zoe
      ken"
```

```
1120  print"[3xCRSR-DOWN][17xSPACE]zoeke
      n[SPACE]op:"
1130  print"[CRSR-DOWN][16xSPACE][CTRL 9
      ]n[CTRL 0]aam"
1140  print"[CRSR-DOWN][16xSPACE][CTRL 9
      ]s[CTRL 0]traat"
1150  print"[CRSR-DOWN][16xSPACE][CTRL 9
      ]p[CTRL 0]ostcode"
1160  print"[CRSR-DOWN][16xSPACE][CTRL 9
      ]w[CTRL 0]oonplaats"
1170  input"[3xCRSR-DOWN]maak[SPACE]uw[S
      PACE]keuze";z$
1180  ifz$="n" then te=1:goto1310
1190  ifz$="s" then te=2:goto1310
1200  ifz$="p" then te=3:goto1310
1300  ifz$="w" then te=4:goto1310
1305  goto1100
1320  print"[CRSR-DOWN]welke[SPACE]naam,
      straat,plaats[SPACE]of[SPACE]postc
      ode"
1330  inputz$
1340  print"[SHIFT CLR][11xCRSR-DOWN][7x
      CRSR-RIGHT]ik[SPACE]ben[SPACE]even
      [SPACE]aan[SPACE]het[SPACE]zoeken"
1350  forc=zxtoi
1360  poke56,207:ifz$=x$(c,te) then 1380
1370  next
1375  iffl=5 then1540:print"[CRSR-DOWN][
      10xSPACE]adres[SPACE]niet[SPACE]ge
      vonden":goto1450
1380  printchr$(147)
1390  print"het[SPACE]adres[SPACE]dat[SP
      ACE]door[SPACE]u[SPACE]gezocht[SPA
      CE]werd[SPACE]is:"
1400  print"[2xCRSR-DOWN][15xSPACE]adres
      ";c
1410  print"[3xCRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]naa
      m";tab(12)x$(c,1)
1420  print"[CRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]straa
      t";tab(12)x$(c,2)
1430  print"[CRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]postc
      ode";tab(12)x$(c,3)
1440  print"[CRSR-DOWN][CRSR-RIGHT]woonp
      laats";tab(12)x$(c,4)
1445  ifc<>i then gosub1500
1450  print"[2xCRSR-DOWN][10xSPACE]verde
      r[SPACE]zoeken[SPACE](j/n)"
1460  getc$:ifc$="j" then 1070
1470  ifc$="n" then 20
1480  goto1460
1500  print"[2xCRSR-DOWN][10xSPACE]verde
      r[SPACE]zoeken[SPACE](j/n)":fl=5
1510  getc$:ifc$="j" then zx=c+1:goto135
      0
1520  ifc$="n" then 20
1530  goto1510
1540  print"[SHIFT CLR][8xCRSR-DOWN][3xS
      PACE]geen[SPACE]adressen[SPACE]mee
      r[SPACE]met[SPACE]dit[SPACE]gegeve
      n":goto1450
1550  rem*********************
1560  rem* gegevens wijzigen *
1570  rem*********************
1571  if i=0then 2070
1575  print"[SHIFT CLR][3xSPACE]wilt[SPA
      CE]u[SPACE]werkelijk[SPACE]wijzige
      n[SPACE](j/n)
1576  get c$:if c$="j" then 1580
1577  if c$="n" then 20
1578  goto 1576
1580  printchr$(147)
1590  print"[11xSPACE][CTRL 9][CTRL 2]ad
      ressen[SPACE]wijzigen[CTRL 0]"
1600  input"[3xCRSR-DOWN][SPACE]welk[SPA
      CE]nummer";na
1610  print"naam[SPACE]is[SPACE]";x$(na,
      1)
1620  print"adres[SPACE]is[SPACE]";x$(na
      ,2)
1630  print"postcode[SPACE]is[SPACE]";x$
      (na,3)
1640  print"woonplaats[SPACE]is[SPACE]";
      x$(na,4)
1650  print:input"nieuwe[SPACE]naam[SPAC
      E]";x$(na,1)
1660  input"nieuw[SPACE]adres[SPACE]";x$
      (na,2)
1670  input"nieuwe[SPACE]postcode";x$(na
      ,3)
1680  input"nieuwe[SPACE]woonplaats";x$(
      na,4)
1690  print"[2xCRSR-DOWN][9xSPACE]gegeve
      ns[SPACE]goed[SPACE](j/n)"
1700  get c$:if c$="j" then 1730
1710  if c$="n" then 1650
1720  goto 1700
1730  print"[CRSR-DOWN]nog[SPACE]meer[SP
      ACE]adressen
1740  get c$:if c$="j" then print"[SHIFT
       CLR]":goto 1580
1750  if c$="n" then 1770
1760  goto 1740
1770  open1,8,15,"s:"+m$
1780  close1
1790  gosub 350
1800  goto 20
1810  rem******************
1820  rem* gegevens wissen *
1830  rem******************
1835  if i=0then 2070
1840  printchr$(147);"[CRSR-DOWN][SPACE]
      u[SPACE]wilt[SPACE]echt[SPACE]wiss
      en[SPACE](j/n)"
1850  get c$:if c$="j" then 1880
1860  if c$="n" then return
1870  goto 1850
1880  printchr$(147)
1890  print"[3xCRSR-DOWN][SPACE]geef[SPA
      CE]nummer[SPACE]te[SPACE]wissen[SP
      ACE]adres"
1900  input nr
1910  print"[3xCRSR-DOWN][SPACE]naam[SPA
      CE]";x$(nr,1)
1920  print"[SPACE]adres[SPACE]";x$(nr,2
      )
1930  print"[SPACE]postcode[SPACE]";x$(n
      r,3)
1940  print"[SPACE]woonplaats[SPACE]";x$
      (nr,4)
1950  print"[2xCRSR-DOWN][2xSPACE]goede[
      SPACE]adres"
1960  get c$:if c$="n" then 1840
1970  ifc$="j" then 1990
1980  goto 19601990for a=nr+1 to i
2000  x$(a-1,1)=x$(a,1)
2010  x$(a-1,2)=x$(a,2)
2020  x$(a-1,3)=x$(a,3)
2030  x$(a-1,4)=x$(a,4)
2040  next
2050  for a=1 to 4:x$(i,a)="":next:i=i-1
2060  goto 1770
2070  printchr$(147)
2080  print"[11xCRSR-DOWN]";spc(3)"er[SP
      ACE]is[SPACE]geen[SPACE]bestand[SP
      ACE]in[SPACE]de[SPACE]computer"
2090  for c=1 to 500:next:goto 20
```

** EINDE LISTING adressenbestand C16**

REGEL	1	231
REGEL	2	101
REGEL	10	243
REGEL	15	122
REGEL	20	28
REGE	30	0
REGEL	35	40
REGEL	40	217
REGEL	50	108
REGEL	60	25
REGEL	70	34
REGEL	80	148
REGEL	90	12
REGEL	91	115
REGEL	100	15
REGEL	105	130
REGEL	110	131
REGEL	120	216
REGEL	130	102
REGEL	135	235
REGEL	140	131
REGEL	150	155
REGEL	160	131
REGEL	170	77
REGEL	175	128
REGEL	176	45
REGEL	180	154
REGEL	185	251
REGEL	190	155
REGEL	200	161
REGEL	210	50
REGEL	220	137
REGEL	230	84
REGEL	231	85
REGEL	232	86
REGEL	233	87
REGEL	240	30
REGEL	245	217
REGEL	270	131
REGEL	280	180
REGEL	290	131
REGEL	295	38
REGEL	300	77
REGEL	310	201
REGEL	320	27
REGEL	330	179
REGEL	340	107
REGEL	345	31
REGEL	350	248
REGEL	360	170
REGEL	370	120
REGEL	371	121
REGEL	372	122
REGEL	373	123
REGEL	380	130
REGEL	390	209
REGEL	420	142
REGEL	430	215
REGEL	440	101
REGEL	450	215
REGEL	455	38
REGEL	460	77
REGEL	470	99
REGEL	480	100
REGEL	490	148
REGEL	500	214
REGEL	510	244
REGEL	520	59
REGEL	530	77
REGEL	540	106
REGEL	550	84
REGEL	560	229
REGEL	570	120
REGEL	580	32
REGEL	590	7
REGEL	600	103
REGEL	610	113
REGEL	620	107
REGEL	630	31
REGEL	640	215
REGEL	650	87
REGEL	660	215
REGEL	665	38
REGEL	670	77
REGEL	680	94
REGEL	690	205
REGEL	700	88
REGEL	710	217
REGEL	720	247
REGEL	730	51
REGEL	735	169
REGEL	740	255
REGEL	745	118
REGEL	750	121
REGEL	755	34
REGEL	760	27
REGEL	765	35
REGEL	770	29
REGEL	775	36
REGEL	780	31
REGEL	785	37
REGEL	790	33
REGEL	795	171
REGEL	800	130
REGEL	810	249
REGEL	820	107
REGEL	830	51
REGEL	840	114
REGEL	850	115
REGEL	860	116
REGEL	870	117
REGEL	880	249
REGEL	890	1
REGEL	900	157
REGEL	910	1
REGEL	914	23
REGEL	915	112
REGEL	916	154
REGEL	917	235
REGEL	925	31
REGEL	930	122
REGEL	970	225
REGEL	980	211
REGEL	990	100
REGEL	1000	247
REGEL	1010	159
REGEL	1020	2
REGEL	1030	149
REGEL	1040	161
REGEL	1050	121
REGEL	1060	77
REGEL	1061	189
REGEL	1062	153
REGEL	1063	49
REGEL	1064	82
REGEL	1070	173
REGEL	1080	4
REGEL	1090	173
REGEL	1095	38
REGEL	1100	77
REGEL	1105	149
REGEL	1110	254
REGEL	1120	181
REGEL	1130	175
REGEL	1140	97
REGEL	1150	243
REGEL	1160	154
REGEL	1170	255
REGEL	1180	248
REGEL	1190	254
REGEL	1200	252
REGEL	1300	4
REGEL	1305	75
REGEL	1320	101
REGEL	1330	3
REGEL	1340	10
REGEL	1350	21
REGEL	1360	4
REGEL	1370	130
REGEL	1375	31
REGEL	1380	77
REGEL	1390	171
REGEL	1400	236
REGEL	1410	33
REGEL	1420	178
REGEL	1430	69
REGEL	1440	237
REGEL	1445	117
REGEL	1450	171
REGEL	1460	227
REGEL	1470	63
REGEL	1480	84
REGEL	1500	94
REGEL	1510	41
REGEL	1520	63
REGEL	1530	80
REGEL	1540	234
REGEL	1550	1
REGEL	1560	158
REGEL	1570	1
REGEL	1571	38
REGEL	1575	10
REGEL	1576	233
REGEL	1577	63
REGEL	1578	92
REGEL	1580	77
REGEL	1590	66
REGEL	1600	205
REGEL	1610	138
REGEL	1620	221
REGEL	1630	208
REGEL	1640	120
REGEL	1650	122
REGEL	1660	181
REGEL	1670	237
REGEL	1680	149
REGEL	1690	138
REGEL	1700	230
REGEL	1710	169
REGEL	1720	81
REGEL	1730	46
REGEL	1740	28
REGEL	1750	172
REGEL	1760	85
REGEL	1770	222
REGEL	1780	209
REGEL	1790	37
REGEL	1800	235
REGEL	1810	173
REGEL	1820	16
REGEL	1830	173
REGEL	1835	38
REGEL	1840	135
REGEL	1850	236
REGEL	1860	107
REGEL	1870	87
REGEL	1880	77
REGEL	1890	220
REGEL	1900	37
REGEL	1910	50
REGEL	1920	82
REGEL	1930	69
REGEL	1940	237
REGEL	1950	210
REGEL	1960	236
REGEL	1970	172
REGEL	1980	89
REGEL	1990	220
REGEL	2000	100
REGEL	2010	102
REGEL	2020	104
REGEL	2030	106
REGEL	2040	130
REGEL	2050	70
REGEL	2060	88
REGEL	2070	77
REGEL	2080	251
REGEL	2090	193

Desktopvideo is het zonder een uitgebreide studio vervaardigen van videoproducties. Gewoon op het bureau dus. Vroeger kwam dat neer op wat ruw montagewerk met twee videorecorders. Tegenwoordig gaat alles echter snel, comfortabel en (semi)-professioneel met behulp van videocomputers zoals de Amiga, video-software, titel- en Special Effect Generatoren, digitizers, genlockers en videoprocessors/correctors.

Desktop Video

Complete videoproducties met de Amiga, video- processor/corrector en SEG

Desktop en video zijn voor menige zakelijke gebruiker van video-presentaties en video-professional een bedenkelijke combinatie. Voor het maken van videoproducties die klinken als een klok is immers een goed uitgeruste studio nodig? En wat "klungelen" achter bureau kan toch nooit meer opleveren dan slordig gemonteerde familiefilms? Beide vooroordelen zijn inmiddels door de techniek achterhaald. Voor relatief weinig geld staat nu een volledig uitgeruste video-studio in de huis- of hobbykamer. Iedere video-enthousiast kan daarmee in korte tijd (semi)-professionele montages en trukages mee maken.

Video-producties zijn momenteel erg gewild bij bedrijfspresentaties. Geanimeerde beelden zeggen immers veel meer dan saaie jaarcijfers, marktontwikkelingen en produkt-folders. Toch zagen vele kleinere bedrijven van videoproducties af, omdat uitbesteden en in house-producties gewoon te duur waren. Met name in de begindagen van de video waren professionele montage en trucage voor de kleine videogebruiker gewoon onbetaalbaar. Vakstudio's die vele tientallen, en dikwijls enige honderd-, duizenden guldens geinvesteerd hadden maakten de dienst uit. Degenen met een krap budget moesten zelf maar wat aanfrutselen met een slaaf- en moederrecorder.
De laatste jaren is deze situatie gelukkig flink veranderd. Video werd snel populair en de vraag naar presentaties voor zakelijk, onderwijs, reklame en hobby-gebruik nam dienovereenkomstig eenkomstigeenkomstigeenkomstigeenkomstigtoe. Nieuwe electronische technieken deden hun intrede en de apparatuurprijzen kwamen binnen het bereik van de kleine gebruiker. Er zijn nu twee mogelijkheden:
1.Het gebruik van een grote videostudio voor het maken van topproducties. Hiermee zijn uiteraard grote bedragen van vaak meer dan 100.000 gulden gemoeid.
2.Kleinschalige video-producties, **desktopvideo**, met een uitrusting naar budget. De kwaliteit is mischien iets minder, maar wel heel bruikbaar en zeker acceptabel voor de beoogde doelgroepen.

Desktopvideo-configuraties

Welke uitrusting het beste bij u past hangt uiteraard van de gestelde eisen en het beschikbare budget af. Arbitrair zijn er vier verschillende niveaus te onderscheiden:

- De **eenvoudige beginnersconfiguratie** bestaande uit een videocassetterecorder (VCR) en een daaraan gekoppelde huis- of personal computer. De computer wordt hierbij gebruikt als titelgenerator, animator, en muziekstudio.
- De **intermediate-configuratie** breidt de beginnersset uit met een videocamera. De met de videocamera gemaakt beelden kunnen samen met de door de computer gemaakte graphics (tekeningen, animaties en titels) op een VCR gemonteerd worden. Dit intermediate desktopvideo systeem is heel geschikt voor het maken van vakantie-, familie- of educatieve video's.
- Het **kleine zaken-systeem** omvat naast de VCR, videocamera en computer een genlocker voor het maken van superposities (twee videobeelden over elkaar heen leggen), een digitizer voor het overnemen van grafische afbeeldingen of foto's en een kopieerstandaard. Een aantal producenten zal in dit systeem ook een Special Effect Generator (SEG) en een tweede VCR willen opnemen. Met behulp van deze videoconfiguratie zijn bescheiden, maar professioneel ogende videoproducties in betrekkelijk korte tijd te maken. Het kleine zaken systeem is geschikt voor

de zakelijke gebruiker, onderwijsman/vrouw, serieuze hobbyist en ook voor kleine reklame-producties.

- De **complete desktop-studio** omvat naast de bij het kleine zakensysteem omschreven uitrusting een video-editor, meer dan twee VCR's (een moeder- en enkele slaafrecorders) en een SEG. Kortom de complete uitrusting voor commercials, demonstratie-, onderwijs- en zakelijke presentatie-video's. Ook de veel eisende hobbyist waant zich met een dergelijke configuratie in het video- Mekka. Helaas staat er wel meer dan *f* 10.000 gulden onder aan het budget.

Ondanks alle mogelijkheden die de genoemde configuraties bieden kunnen zij nooit de eigen visie en de creativiteit van de videomaker vervangen!

De hardware slecht alleen de grenzen der mogelijkheden. De maker blijft bepalend voor het eindprodukt en professionele resultaten zijn ook met een heel eenvoudige opzet mogelijk.

De videocomputer

Een videocomputer behoeft in wezen geen peperduur en specialistisch apparaat te zijn. Met de juiste software aan boord valt van een Amiga 500, 1000 of 2000 computer met een kleuren-monitor een handige en creatieve videohulp te maken. De flitsende animaties, meer dan 4.000 schermkleuren, speciale TV- titelmogelijkheden, muziekstudio-mogelijkheden,hedenhedenhedenheden HIRES-beelden en 3D-tekenpakketten zijn inmiddels we-reldberoemd geworden. Als bezwaren voor de Amiga gelden de relatief dure randapparatuur en de echte professional vindt de videokwaliteit nog net niet goed genoeg. NB.: Commodore is inmiddels drukdoende de **PAL-videokwaliteit** van de Amiga 2000 op te vijzelen. In het najaar worden een speciale genlocker- en Composiet videokaart verwacht. Tot dan zit de videohobbyist nog aardig in het kwaliteitsschip. De in de 1000 gebouwde PAL-encoder en de TV/composietmodulator voor de 500 bieden onvoldoende PAL-kwaliteit voor (semi)-professionele doeleinden. De speciale PAL-kaart voor de 2000 brengt het er in deze iets beter van af.
In RGB of op een PAL-composiet-video lockende monitor ziet het er allemaal gedetailleerd en kleurrijk uit. Bij opname op standaard VHS-formaat wordt het de door de huiskamer TV verwendende gebruiker echter streperig en groen en geel voor de ogen. Een kopie is al helemaal niet meer om aan te zien. Kortom het composietvideosignaal van computer-PAL-encoders is niet voldoende voor professionele VHS-kwaliteit. Wie normale broadcasting quality wil zal diep in de beurs voor een locked PAL-encoder of professionele genlocker moeten tasten.
Voor de amiga is inmiddels voldoende videosoftware verkrijgbaar. Wij noemen hier: de Deluxe Video 1.2, Deluxe Paint II en Aegis Animator.

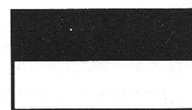
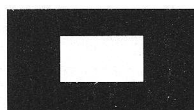
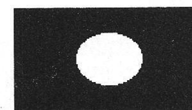
Processors en correctors

Bij de opname, het overspelen of kopiëren, het maken van trucages en het monteren ontstaan onvermijdelijk beeldfouten, kleurverschuivingen en/-of ruis. Zoals bekend loopt bij het **kopiëren** de scherpte terug en ontstaat ruis. Bij de opname worden nogal eens de **witbalans** of de **tegenlichtcorrectie** vergeten. En bij het monteren met slaaf- en moeder-VCR ontstaan nogal eens storende strepen.
Een **goede videoband** in de recorder stoppen helpt wel enigzins bij het kopiëren, maar na drie maal overschrijven wordt het resultaat bij consumenten-video al gauw bedroe-vend. De electronische vervuiling wint het van de tape- en recordertechniek. Hulp komt er in de vorm van de microprocessor gestuurde **video-processor** en **videocorrector**. Net als bij uw stereo-installaties is het via electronische foefjes, digitale correctie en filteringen mogelijk om stoor- en ruissignalen te elimineren.

Een processor of corrector doet hetzelfde met de video-signalen: elimineert de ruis en bevoordeelt de beeldkwa-liteit bepalende frequenties.

Het verschil tussen een corrector en een processor is tegenwoordig niet zo duidelijk meer. Vroeger richtte de processor of enhancer zich voornamelijk op de overspeel- en de corrector zich op de opnamefouten. Bij de nieuwste modellen ziet men steeds meer functies van de een in de ander geintegreerd worden.
Videoprocessoren en correctors bieden in het algemeen de volgende mogelijkheden:

- **Verbetering van de kopieer-kwaliteit**. Verlies aan beeldscherpte, kontrast en de toename van ruis worden zoveel mogelijk tegengegaan. Enkele apparaten bieden de mogelijkheid om meerdere kopieen tegelijk te maken.
- **Correcties van het inputsignaal**. Bijvoorbeeld het traploos bijstellen van de kleurbalans met een joystick, het oppeppen van kontrastarme beelden, het verhogen/verlagen van de kleurverzadiging, verbeteren van de scherpte (lukt niet bij echt onscherpe opnamen!) en het corrigeren van onder/overbelichting (voor zover het signaal nog te bewerken valt).
- **Verbetering van de geluidskwaliteit** en **geluidsmixages**. De meeste apparaten beperken zich tot de mixages. Een enkeling beschikt ook over audiofilteringen.
- Enkele apparaten beschikken ook over beperkte trukage- mogelijkheden zoals fade ins en -outs, wipes, valse kleuren en sound on sound.

voorbeelden van wipes

- **Screen splitting**. De monitor wordt als het ware in tweeën gedeeld waarbij de linker helft het beeld voor en de rechter helft het beeld na bewerking laat zien.
- **Bypass-optie** om signalen die geen bewerking behoeven ongehinderd te laten passeren. U kunt de processor of corrector dan standaard in uw videosysteem opnemen.

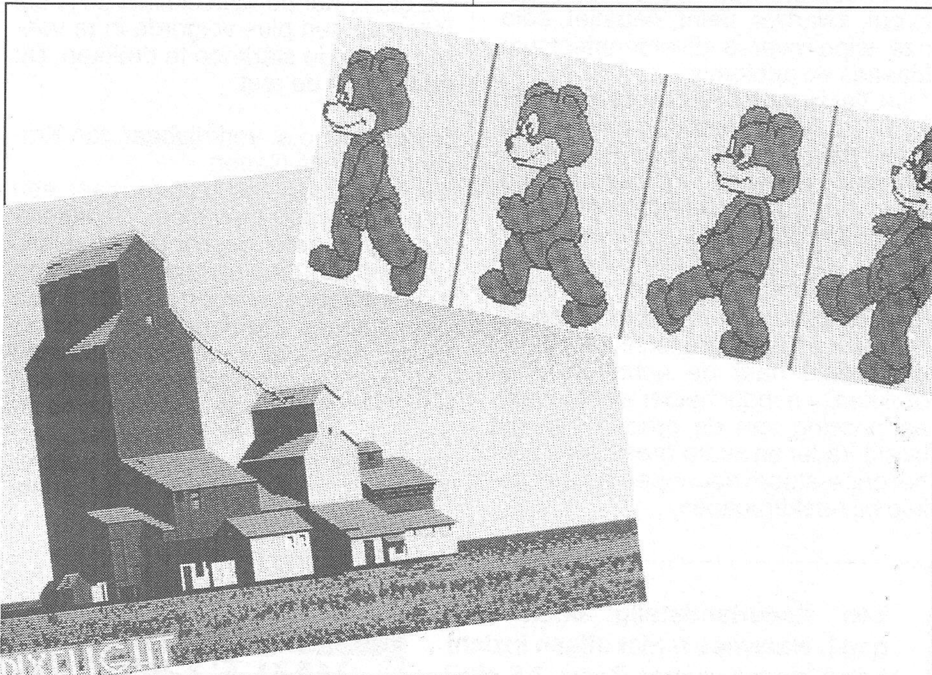
Enkele voorbeelden van videoprocessors -correctors zijn:
* De **Elac VHP-185** video-processor regelt de helderheid, de kleurbalans (niet de fase!) en de scherpte bij. Verder beschikt deze processor over een fadermogelijkheid en een regelaar voor de geluidssterkte. De prijs ligt rond de *ƒ* 600,-.
* De **Bauer VED-200** biedt dezelfde mogelijkheden als de Elac met als extra's gemakkelijk werkende schuifregelaars i.p.v. draaiknoppen en screen splitting voor de monitor. De VED-200 kost circa *ƒ* 1.100,-.
* De **JVC JX-E3** Video-processor werd speciaal ontworpen om de kopieer-kwaliteit te verbeteren. Detailverbetering, verbetering van de totaalscherpte via de techniek van de dubbele vertragingslijn en een continu instelbaar ruisfilter zijn de grote troeven van deze processor.
* De **JVC JX-C7 videocorrector** beschikt over een praktische kleurstelling (rood, groen en blauw) via een traploos verplaatsbare joystick, regelbare kleurverzadiging, beeldverbetering bij het kopiëren via de techniek van de dubbele vertragingslijn, ruisfilter, stabilisatie-circuit voor schone video-overgangen, audio/videofaders en de mogelijkheid tot geluidmixen. Voor prijzen van de JVC-produkten uw dealer.
* De **Kramer VS 11 E MK 2 videoprocessor** biedt o.a. video gainregeling, contrastregeling, kleurregeling, faseregeling, scherptecorrectie, screen splitter, een 3-voudige ingangsschakeling, ruisfiltering, 3 gebufferde AV-stereoingangen, on-line videoprocessing en een 10-polige camera-aansluiting.

SEG's

Special Effect Generators zijn, zoals de naam al aangeeft, bedoeld, voor het maken van videotrukages. De trucages worden dus **achteraf** aangebracht. Dat werkt meestal handiger dan tijdens de opname (fade ins/outs en het gebruik van kleurenfilters). Vooral als er nog gemonteerd moet worden.

SEG's worden net als filtersystemen nogal eens sceptisch bekeken. Een veel gehoord vooroordeel verkondigt dat al die trukages slechts gebruikt worden om het gebrek aan talent en creativiteit van de maker te verhullen.

Men vergeet daarbij echter twee belangrijke zaken:
1. Een SEG wordt niet uitsluitend effectmatig gebruikt, maar ook ingezet voor het maken van nette beeldovergangen zoals wipes, fade in en fade out.

2. Mits doeltreffend gebruikt kunnen de Special Effects de video ook professioneel aankleden of de boodschap van de film accentueren.
Overdaad schaadt, maar bij het geheel weglaten van trukages mist de videomaker heel wat creatieve mogelijkheden en montageplezier!
Het zou te ver voeren om hier alle mogelijkhe-den van de SEG's te bespreken. Wij beperken ons daarom tot de meest gebruikte trukages:

- **Fade in/out**. Overgangen van donker naar licht (fade in) en van licht naar donker (fade out) zijn een geliefde montage-methode. Met een SEG zijn zij dikwijls doeltreffender aan te brengen dan bij de opname. Een opname kan bijvoorbeeld te lang blijken en met de SEG kunt u een flink stuk voor het einde beginnen met faden.
- **Wipe-effecten**. Bij een wipe wordt het life videobeeld geleidelijk aan vervangen door een effen (gekleurd) vlak. Daarbij zijn vele varianten zoals vierkanten, circels, rechthoeken en diagonalen mogelijk. Soms kunnen meerdere wipetypen met elkaar of fades gecombineerd worden en bestaat de mogelijkheid tot een reverse wipe. Het wipen kan doorgaans zowel automatisch (voor ingestelde tijd) *als met de hand (meer mogelijk*heden, maar niet zo vloeiend).
- **Colorize**. Dit effect lijkt wel wat op het gebruik van een gekleurd filter. Het beeld krijgt een eigen sterk overheersende kleur. Bijvoorbeeld blauw als suggestie van koude. Er is meestal keuze uit meerdere kleuren en een traploos instelbare intensiteit.
- **Paint** geeft het effect van gedigitaliseerde computerbeelden of een speudo-solarisatie.
- **Negatief-schakeling** voor het omkeren van het positive videobeeld tot science fiction achtige creaties.
- **Beeld in beeld-** en **superimpose-technieken**. Hierbij wordt het beeld van een videobron over dat van een ander heen gelegd. Het eenvoudigste geval is een titel die later over de eigenlijke video-opname wordt aangebracht. Bij geavanceerde SEG's zijn zelfs met de joystick verplaatsbare beeldkaders en **overvloei-ers** mogelijk.
- **Auto cross input**. Een wipevariant tussen twee videorecorders. Zodra het beeld van recorder 1 door de wipe verdwenen is komt dat van VCR2 op.
- **Audio mixages** en **sound on sound** met input van de huiskamerstereo.

- **Zwart-wit-optie**.
- **Defocus** of softeffect voor een dromerige onscherpte.

SEG's krijgen steeds meer mogelijkheden. Veelzijdige modellen zijn jammer genoeg nog altijd flink aan de prijs. Als voorbeeld worden hier een wat beperkter en een uitgebreider model kort besproken:
* De **JVC JX-W9** is een SEG van rond de ƒ 1500,- met verrassend veel mogelijkheden. O.a. wipes in 16 patronen en 6 kleuren, auto cross input, fade in/out, zwartwit, paint, negatief, colorize, wipe reverse, diverse effectcombinaties en audiomix.
* De **Technofilm SEG** kost rond de ƒ 3000,-, maar biedt dan ook wel wat meer dan de JVC SEG. Vier videobronnen i.p.v. twee, een pattern generator voor 60 verschillende wipes, fade in/out, polarisation (zachte kleurtinten) en posterisation (negatieve beelden) met instelbare intensiteit, joystick bestuurbare beeld in beeldtechniek en spotlight techniek om het basisbeeld naar de achtergrond te drukken (= minder helder weergeven), aanpassing van de grootte van het beeld-kader en audio-breakaway voor het onge-stoord doorlopen van het geluid bij beeldtrucages.

Overige randapparatuur

Het naadloos, dat wil zeggen zonder storende beeldlijnen en ruis, monteren van video-opnamen is geen sinecure. Een **editor** kan daarbij goede diensten bewijzen. Editors zijn geavanceerde montage-apparaten. Zij plaatsen de VCRs on line, starten de recorders, controleren de bandsnelheid, synchro-niseren de beelden en kunnen de start en eindposities van de verschillende scenes tot op 1 beeld nauwkeurig in hun geheugen opslaan. De gebruiker behoeft slechts de juiste tellerstanden plus volgorde in te voeren en op de starknop te drukken. De editor doet de rest.

Editors zijn o.a. verkrijgbaar van Kramer, Sony en Canon.
Een computer kan niet zo maar een foto of illustratie bewerken. De afbeelding moet eerst gescand (in beeldlijnen ontleed) en vervolgens in bits en bytes omgezet worden. Dat doet een zogenaamde **digitizer** voor u. Is het beeld eenmaal gedigitaliseerd dan kan de videoproducent(e) dit met een geschikt teken- of paintprogramma inkleuren, dingen erbij tekenen, vervreemden, roteren, dupliceren vergroten en verkleinen. Kortom de gehele grafische trukendoos op het gedigitaliseerde beeld loslasten.

Bij video gaat het meestal om met camera's opgenomen beelden. Het beeld wordt door de hardware, bijvoorbeeld DigiView voor de Amiga, gedigitaliseerd en vervolgens met paintsoftware (in ons voorbeeld DigiPaint) bewerkt.
Voor het goed overnemen van te digitaliseren beelden is een copystand met bijbehorende egale verlichting onmisbaar. Deze copystand is tevens bruikbaar voor het filmen van tabletps. Professionele videproducties liggen tegenwoordig binnen ieders bereik. Voor relatief weinig geldt koopt men bij de eigen PC of 68.000- machine al een complete studio voor het maken van familiefilms, reklameproducties, zakelijke presentaties en educatieve of promotievideo's. De laatste grenzen worden nog technisch geslecht en dan houdt niets de eigen creativiteit meer tegen. Alleen zij die topkwaliteit nastreven zullen nog naar de grote professionele studio's moeten uitwijken. •

In twee eerdere afleveringen heeft Peter Heinckiens verteld over de mogelijkheden tot het maken van een 80-kolomsscherm op de C 64. Hij heeft daarvoor ook een programma geschreven, Minigraph, dat helaas vorige maal niet volledig kon worden geplaatst. Hieronder volgt daarvan het staartje in de vorm van listing 3 en 4.

Minigraph (slot)

Listing 3 & 4.

```
10 REM ==================================================
11 REM
12 REM              MINIGRAPH     -     DEMO 2
13 REM
14 REM                          DOOR
15 REM
16 REM                   PETER HEINCKIENS
17 REM
18 REM                        (C) 1986
19 REM
20 REM ==================================================
21 :
22 FAST
23 :
24 REM   PARAMETERS
25 A% = 255 : B% = 256
26 X% = 62  : Y% = 100
27 P% = DEC ("BB3")
28 U% = DEC("BBB")
29 YA% = DEC("0D9B")
30 XA% = DEC("0CCD")
31 :
32 REM   BITMAP AAN
33 SYS DEC("0B18")
34 :
35 GOTO 48
36 :
37 REM   TEKEN HORIZONTALE AS
38 POKE DEC ("1153"), X2 AND A%
39 POKE DEC ("1154"), X2 / B%
40 SYS XA%, X1 AND A%, X1 / B%,Y
41 RETURN
42 :
43 REM   TEKEN VERTIKALE AS
44 POKE DEC("1153"),Y2
45 SYS YA%, X AND A%, X / B%, Y1
46 RETURN
47 :
48 REM   HOOFDPROGRAMMA
49 :
50 Y=30  : X1=100 : X2=400 : GOSUB 37
51 Y=150 : X1=100 : X2=400 : GOSUB 37
52 X=100 : Y1=30  : Y2=150 : GOSUB 43
53 X=400 : Y1=30  : Y2=150 : GOSUB 43
54 :
55 FOR Y=31 TO 149
56 X1=101 : X2=399
57 GOSUB 37
58 NEXT
59 :
60 FOR X=50 TO 450
61 Y = 150 - (X/20 - 12.5)↑2
62 IF X>99 AND X<401 THEN SYS U%, X AND A%, X / B%, Y
63 IF X<=99 OR X>=401 THEN SYS P%, X AND A%, X / B%, Y
64 NEXT
65 :
66 REM   KLEUR
67 FOR A=1 TO 15
68 FOR V=1 TO 15
69 SYS DEC("DC4"), V, A
70 FOR T=1 TO 20 : NEXT
71 NEXT
72 NEXT
73 :
74 REM   BITMAP UIT
75 GETKEYA$
76 SYS DEC ("0B3A")
77 PRINT"J"
```

LISTING 3

```
MONITOR
    PC  SR AC XR YR SP
; FB000 00 00 00 00 F8

>00B00 8C 00 D6 2C 00 D6 10 FB 8D 01 D6 60 8C 00 D6 2C:
>00B10 00 D6 10 FB AD 01 D6 60 A0 19 A9 87 20 00 0B 20:
>00B20 22 0B A2 40 A0 12 8A 20 00 0B A0 1F A9 00 20 00:
>00B30 0B A0 1E 20 00 0B CA 10 EB 60 A0 19 A9 40 20 00:
>00B40 0B 20 0C CE A2 3B 4C DC E1 85 FA 86 FB 84 FC 48:
>00B50 20 7D 0B 68 38 29 07 85 FA A9 07 E5 FA A8 A9 01:
>00B60 C0 00 F0 04 0A 88 D0 FC 85 FA A0 12 A5 FD 20 00:
>00B70 0B C8 A5 FC 20 00 0B A0 1F 20 0C 0B 60 46 FB 66:
>00B80 FA 46 FB 66 FA 46 FB 66 FA 18 A9 00 85 FD A5 FC:
>00B90 A0 04 65 FC 90 03 E6 FD 18 88 D0 F6 0A 26 FD 0A:
>00BA0 26 FD 0A 26 FD 0A 26 FD 65 FA 85 FC A5 FB 65 FD:
>00BB0 85 FD 60 20 49 0B 05 FA 4C C6 0B 20 49 0B 85 FB:
>00BC0 A5 FA 49 FF 25 FB 48 A0 12 A5 FD 20 00 0B C8 A5:
>00BD0 FC 20 00 0B 68 A0 1F 20 00 0B 60 AD 50 11 8D 52:
>00BE0 11 AD 51 11 8D 53 11 A0 00 84 FE A0 12 AD 53 11:
>00BF0 20 00 0B C8 AD 52 11 20 00 0B A0 1F 20 0C 0B A4:
>00C00 FE 91 FA 18 AD 52 11 69 50 8D 52 11 90 03 EE 53:
>00C10 11 C8 C0 C8 D0 D3 A6 FC D0 04 A2 07 10 63 CA D0:
>00C20 12 A0 00 B1 FA 4A 91 FA C8 C0 C8 D0 F6 CE 50 11:
>00C30 4C 81 0C CE 50 11 AD 50 11 8D 52 11 AD 51 11 8D:
>00C40 53 11 A0 00 84 FE A0 12 AD 53 11 20 00 0B C8 AD:
>00C50 52 11 20 00 0B A0 1F 20 0C 0B 85 FD A4 FE 46 FD:
>00C60 B1 FA 6A 91 FA CA D0 F6 4A 91 FA 18 AD 52 11 69:
>00C70 50 8D 52 11 90 03 EE 53 11 A6 FC CA C8 C0 C8 D0:
>00C80 C3 86 FC 60 EA A0 00 B1 FA 09 80 20 D2 FF 20 D2:
>00C90 FF C8 C0 C8 D0 F1 60 EA A9 5C 8D 54 11 A9 4F 8D:
>00CA0 50 11 A9 00 8D 51 11 A9 00 85 FC A9 00 85 FA A9:
>00CB0 04 85 FB 20 DB 0B A9 00 85 FA A9 04 85 FB 20 85:
>00CC0 0C A9 0D 20 D2 FF CE 54 11 D0 E0 60 EA 8D 50 11:
>00CD0 8E 51 11 8C 52 11 29 07 F0 36 85 28 A9 07 38 E5:
>00CE0 28 85 28 AD 50 11 AE 51 11 AC 52 11 20 B3 0B AD:
>00CF0 50 11 69 01 8D 50 11 90 03 EE 51 11 AD 51 11 CD:
>00D00 54 11 D0 08 AD 50 11 CD 53 11 F0 BF C6 28 10 D3:
>00D10 38 AD 53 11 ED 50 11 85 28 AD 54 11 ED 51 11 AA:
>00D20 A5 28 69 01 85 28 90 01 E8 8A 4A 66 28 4A 66 28:
>00D30 4A 66 28 C6 28 F0 35 AD 50 11 85 FA AE 51 11 86:
>00D40 FB AC 52 11 84 FC 20 7D 0B A0 12 A5 FD 20 00 0B:
>00D50 C8 A5 FC 20 00 0B A9 FF A0 1F 20 00 0B 18 A5 FC:
>00D60 69 01 85 FC 90 02 E6 FD C6 28 10 DD AD 53 11 29:
>00D70 07 AA C9 07 F0 23 A9 00 38 6A CA 10 FB 85 28 AD:
>00D80 53 11 85 FA AD 54 11 85 FB AC 52 11 84 FC 20 7D:
>00D90 0B 20 6A 0B 05 28 20 C6 0B 60 EA 8D 50 11 8E 51:
>00DA0 11 8C 52 11 AD 53 11 38 ED 52 11 85 28 E6 28 AD:
>00DB0 50 11 AE 51 11 AC 52 11 20 B3 0B EE 52 11 C6 28:
>00DC0 D0 ED 60 EA 0A 0A 0A 0A 86 FB 05 FB A0 1A 20 00:
>00DD0 0B 60 EA EA 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00:
LISTING 4
```

Het wissen van Basicprogramma's uit het Basicgeheugen kan op zeer eenvoudige wijze met het Reset-commando. Het is veel sneller en prettiger dan het telkens uitzetten van de computer. S. Hol behandelt hieronder de verschillende mogelijkheden om bij de Commodore 64 met dit commando te kunnen werken.

Wissen van het Basicgeheugen

Reset

De reset, of wel het resetten is een (snelle) manier om in het basicgeheugen de basicprogramma's te wissen. Ook stopt een machinetaalroutine door een reset. Het bewijs vinden we in de praktijk. Laad maar eens een in machine-code geschreven programma, en list dit na het laden. Onthoud het begin-adres (de verschenen SYS met een decimale waarde). Run het programma en reset het. Tik dan de SYS in met het beginadres, het programma zal in 90% van de gevallen weer lopen.

Waarom Reset

Vaak is de enige mogelijkheid om weer ruimte in het geheugen te krijgen, naast resetten de computer uitzetten, (soms kan het ook met RUN/STOP + RESTORE, maar dat is maar een enkele keer). Maar ook wanneer storende programma's verwijderd moeten worden zit er vaak niets anders op, dan de machine uit en aan te zetten.
Dat uitzetten van de computer is niet goed voor het apparaat, vandaar het nut van een reset-commando. Reset heeft nog een groot voordeel: reset werkt namelijk toch nog als we een programma niet d.m.v RUN/STOP + RESTORE kunnen stoppen, wat vaak het geval is.

Terughalen na een reset

Als men eenmaal een programma heeft ge-reset, is het basicgedeelte van het programma verdwenen. Dit is makkelijk terug te halen door de volgende opdracht:

POKE 2050,8:SYS42291:
POKE 46,
PEEK(35)-(PEEK)???253):
POKE 45,
PEEK(781)+2AND255

Dus als u een (basic)programma na een 'onbedoelde' reset wilt her-listen, -saven, en runnen, type dan de bovenstaande regel in.

Hoe werkt Reset

Het resetten van de computer kan op verschillende manieren. We onderscheiden naast het uitzetten vier manieren:

- d.m.v. de serial I/O-poort
- d.m.v. de user I/O-poort
- d.m.v. een eventuele cartridge in de cartridgepoort (iets wat we hier niet behandelen)
- d.m.v. een basic commando (het straten van een machinetaalroutine)

Serial I/O

Als we de seriële poort (aan de achterkant de derde ingang van rechts) bekijken ontdekken we zes connectoren. Om nu te resetten gebruiken we 'ingang' twee en zes2 en 6. De twee staat voor ground (GND), en de zes voor reset (RST).
Door deze twee te verbinden reset men de computer. De schakeling gaat als volgt:
Benodigdheden:

- 1x passende plug
- 1x drukschakelaar, die na het drukken geen contact meer maakt.
- 1x 30 cm lange geïsoleerde koperdraad.

User I/O

De userport (achterkant: de meest rechtse) heeft 24 ingangen en is als reset-functie de enige oplossing naast de cartridge-reset als u een drive heeft, want deze moet op de seriele poort worden aangesloten. Van achter gezien ziet de userport er zo uit:

Reset is nu mogelijk door 'ingang' een (ground:GND) en drie (reset:RST) te verbinden. De schakeling ziet er voor de userport zo uit:
Benodigdheden:

- 1x passende plug op userport
- 1x zelfde schakelaar als bij serial port'
- 1x 30cm lange geïsoleerde koperdraad.

SYS-commando

Er is nog een vierde manier en dat is een SYS-commando, maar daar hebben we niets aan als we een programma draaiend hebben (we kunnen dan namelijk geen opdrachten geven). Toch is het commando handig dus hier is het:

SYS 64738 ($FCE2)

Tot zover de mogelijkheden om uw Commodore 64 te resetten.
veel succes!

S. Hol

Luc Sala's Datakolom

Terminologie

Het zijn in de computerwereld niet alleen de machines en de software die veranderen, ook het computer-jargon ontwikkeld zich. In het nederlands hebben we daar niet zo'n last van, het zijn vooral de engelse termen, die steeds fraaier worden. Dat komt voor een deel omdat bedrijven nieuwe termen moeten verzinnen voor functies of onderdelen.

Een goed voorbeeld daarvan is Microsoft, dat het begrip Treads (draden?) invoerde met OS/2. Maar dat is nog te vergeven. Het zoeken naar woorden om iets heel nieuws duidelijk te maken is nodig en soms komen er ook best aardige vondsten uit. Maar wanneer IBM niet meer zegt, dat de oudere modellen niet meer leverbaar zijn, maar spreekt over "functionally stabilized", dan wordt het lachwekkend. Want de oude AT en XT modellen zijn gewoon niet meer te koop en men ontwikkeld er dus geen nieuwe dingen meer voor. Waarom is het dan nodig om dat allemaal schitterend te verhullen in onbegrijpelijke en misleidende termen.

Apple doet weer op een andere manier aan taalvervuiling. Daar heeft men enerzijds de neiging om gewild creatief te willen zijn, met bommetjes op het scherm in plaats van een ook begrijpelijk "error" boodschap. Maar men gaat nog een stapje verder. In de pogingen de Macintosh te verheffen tot een soort half-goddelijke status, past men ook het vocabulaire aan. In plaats van gewoon termen als **get** of **open** te gebruiken, spreekt men nu over "*invoke*", en dat heeft een soort mystieke klank, helemaal passend bij de paternalistisch neerbuigendheid naar de computer-gebruiker, door het bedrijf uit Cupertino. De echte Macgelovigen vinden dat prachtig, zij willen namelijk geen werktuig, maar een afgodsbeeld hebben, dat bovendien nog doet wat zij willen. Zich onderwerpen aan de beeldtirannie der ikonen, en ademloos luisteren naar wat de Apple hogepriesters verkondigen, hoort daar helemaal bij.

Apple, een bedrijf dat mede groot geworden is door de "Hype", de opwinding in de media rond nieuwe produkten, heeft zich daar nu ook publiekelijk toe bekeerd, alleen hebben ze een R achter het woord gezet en nu is het nieuwe buzz-woord Hyper geworden. Een laatste voorbeeld van verwrongen taalgebruik is "platform". Op allerlei conferenties en tentoonstellingen praat men niet meer over een bepaalde computer of een operating systeem, maar over een platform. Er is een Unix platform, een Mac-platform, een 386 platform, het klinkt allemaal veel interessanter dan dat je op een micro werkt. Maar we zullen er wel weer aan wennen, zolang we ons gezond verstand-platform maar geregeld "invoken".

Luc Sala.

In HiFi-winkels en demonstratieruimten wordt vaak zeer veel geschakeld om de verschillende apparaten in diverse kombinaties te laten horen. De bronnen kunnen gekozen worden: CD-spelers, kassettedecks, platenspelers, tuners; de versterkers kunnen geschakeld worden: merk A, merk B enz. Kees van der Vlies belicht een marktsegment waarin de computer goede diensten kan bewijzen.

computersturing en hifi

HIFI-SCHAKEL-UNITS

Het is voor de klant in de meeste HiFi-zaken scherp opletten en goed onthouden wat er nu precies gedemonstreerd wordt: Was die versterker nr.1 nu een ONKYO of een LUXMAN ? Kostte die BOSE-luidspreker nu *f* 395 of *f* 595 ? Luister ik nu naar het cassettedeck of de radio ?

De verkoper moet met een liefst eindeloos geduld talloze malen schakelen van de ene kombinatie naar de andere. De klant kan zich na verloop van tijd wat ongemakkelijk gaan voelen als hij erg lang beslag legt op de bereidwilligheid van de verkoper.

Hier lijkt een taak voor de computer weggelegd. Het geduld van de computer is eindeloos, de schakelmogelijkheden zijn zeer talrijk en de bijbehorende informatie kan via een beeldscherm zichtbaar gemaakt worden. Toch heeft het tot nu toe ontbroken aan gebruikersvriendelijke schakeleenheden. Dit heeft ermee te maken dat het schakelen van hifi-komponenten iets anders is dan het schakelen van de huiskamerverlichting of het koffiezetapparaat. Het gaat namelijk om zeer komplexe en vrij zwakke signalen, die gevoelig zijn voor storingen: schakelklikken, brom, ruis, vervorming, niveauverschillen, aantasting van het frekwentiebereik etc.

Een Nederlands produkt

De Nederlandse firma Lumibel Software Enterprises in Arnhem heeft een komplete set op de markt gebracht, waarmee hifi-apparatuur op alle mogelijke manieren automatisch geschakeld kan worden. De kastjes heten: Robot 101, Robot 202 en Robot 303. Alleen de computer en de vereiste kabels behoeven eraan gekoppeld te worden en de installatie draait. De meegeleverde software is bestemd voor de Commodore-64 of 128, maar ook een MSX-versie is al beschikbaar en andere versies (PC ?) zijn of worden ontwikkeld.

Tal van zaken zijn hiermee te programmeren:

° 1) de met elkaar te verbinden komponenten

° 2) de volgorde waarin de onderscheiden kombinaties 'automatisch' klinken

° 3) de speelduur van iedere kombinatie

° 4) de op het beeldscherm weer te geven informatie

° 5) overslaan van minder gewaardeerde kombinaties

° 6) lichtsignalering van de ingeschakelde komponenten

° 7) beveiliging van de aangesloten apparatuur tegen diefstal

De ingevoerde gegevens kunnen te allen tijde door de gebruiker gewijzigd of aangepast worden. Men heeft zich dus qua veelzijdigheid geen beperkingen willen opleggen.

De apparatuur

De kasten zijn in de bekende 19-inch racks te monteren, maar kunnen ook los staan.
De Robot 101 is bestemd voor het schakelen van maximaal 15 luidsprekerparen (waarvan eventueel 5 stel aktieve boxen).
De Robot 202 kan verschillende versterkers (maximaal 15) schakelen en heeft, zoals de andere Robots, een uitgang voor direkte LED-aansturing, welke m.b.v. relais ook voor aansturing van spots te gebruiken is.
De Robot 303 schakelt (maximaal 15) bronnen en bewaakt de aangesloten apparaten. Daarvoor is zelfs een accu ingebouwd. Geen der aangesloten apparaten kan ongemerkt weggehaald worden. Het uitgangssignaal kan ook voor opname op een recorder gebruikt worden (3 uitgangen).

In (lijn)niveau-aanpassingen is voorzien, zodat niet telkens de volumeregelaar hoeft te worden bijgesteld. Voor handbediening zonder computer is een los toetsenbord leverbaar. Uiteraard vervalt dan de programmeermogelijkheid.
Alle 'Robots' kunnen dubbel worden uitgevoerd, zodat de capaciteit vergroot wordt; ook samenvoegen van verschillende units is mogelijk. In dergelijke gevallen zal de programmatuur aangepast worden.

De software

De verschillende schakelfunkties kunnen gemakkelijk ingevoerd worden; ook de bij elke funktie behorende tekst, die op het scherm moet verschijnen. De gebruiker kan deze zelf wijzigen. Overigens is de toegang tot het programma wel via een codewoord beveiligd, zodat de klant of een andere onbevoegde niet in het programma kan gaan pionieren.
Via een vraag- en antwoordprocedure geeft de gebruiker aan wèlke funkties en welke schermteksten (bv. menu's) geprogrammeerd worden. In eerste instantie zullen dat de aangesloten komponenten zijn, waaruit gekozen zal worden, dan de volgorde waarin ze te horen moeten zijn, automatisch overschakelen met tijdsduur per kombinatie of handmatig overschakelen, invoer van ongewenste komponenten (die dan overgeslagen zullen worden), namen, prijzen en gegevens van de afzonderlijke komponenten of kombinaties en eventuele andere vermeldenswaardige zaken. Uiteraard kunnen alle ingevoerde gegevens op diskette worden opgeslagen.
Kortom allemaal aan de praktijk ontleende toepassingen.

Hardware

De kasten zijn duidelijk voor professionele toepassingen ontworpen. De behuizing is degelijk, de connectoren zijn 'gold plated' en - dit is wel het belangrijkste - de relais zijn degelijk uitgevoerd met goudkontakten. Pure Hi-Fi-fanaten kunnen namelijk subtiele klankveranderingen waarnemen, die veroorzaakt worden door (mechanische) schakelaars in de signaalweg. Dit is vaak ook een kwestie van overtuiging bij de betreffende audiofielen; die door de solide uitvoering van de schakelkasten wel niet aan het wankelen gebracht zal worden. Wij hebben geen hoorbare klankaantasting kunnen waarnemen. Opvallend was het ontbreken van schakelklikken en de naadloze overgangen, een bewijs van vakkundige uitvoering. De computer wordt met een vlakbandkabel aan de Robots gekoppeld. Bij de luidsprekeraansluitingen kunnen de dikke speciale speakerkabels worden toegepast, zodat men niet beperkt is tot het schemerlampsnoer. Het beeldscherm moet natuurlijk op een plaats opgesteld worden waar de klant er een goed zicht op heeft. Zonodig kan een beeldsignaal-versterker tussengeschakeld worden.
De Robot 101 en 202 kosten ieder *f* 1.970,-. Het programma gaat *f* 640,- kosten, de flatcable (10 m) *f* 125,- en het losse toetsenbord (alleen nodig bij gebruik zonder computer) *f* 100,-. Dit zijn prijzen ex. BTW.
Inlichtingen: tel. 085 - 432446

Nieuws uit de Demowereld

deel 3

Naast de gebruikelijke demo's die uit hobby-overwegingen worden geproduceerd staan de computerkrakers ook garant voor een aantal gebruikersprogramma's. Vaak worden deze programma's gemaakt ter ondersteuning van het vele programmeerwerk.

Zo bestaan er demo-editors die qua gebruikersvriendelijkheid niet onderdoen voor de commerciele softwarepakket ten. Met deze editors kunnen complete demo's worden gemaakt zonder dat men iets af hoeft te weten van programmeren.

Crunchers

Een ander veelgebruikt programma is de zogenaamde 'cruncher'. Deze 'crunchers' verkleinen programma's zodat ze minder ruimte innemen op diskette of cassette. Het principe van deze 'crunchers' lijkt op het vacuum trekken van een plastic zakje. De 'cruncher' verwijdert alle nullen uit het programma en zet de overgebleven getallen zo dicht mogelijk bijelkaar. De bekendste 'crunchers' zijn: the Timecruncher van **The Mercenary Cracker** en de 1001 Cardcruncher die zelfs op eprom(!) geleverd wordt.

Verder wordt de commerciele software ook aangepast door krakers en demomakers. Zo is er door the **New Generation Crew** een 'super-versie' gemaakt van het pakket Super-Script. Een groep die ook een programma aanpaste is the **Dutch Usa-team**. Zij veranderden het programma 'Sound monitor' in een '*Rockmonitor*'. De 'sound-monitor' waarmee eerst alleen 3-stemmige muziek gemaakt kon worden kreeg een vierde stem en wel in de vorm van gedigitaliseerde drumgeluiden. Als de gebruiker de beschikking heeft over een digitizer kunnen zelfs eigengemaakte geluiden in de muziek verwerkt worden.

Dansende sprites

Een groep die vooral gebruik maakt van 'rock-monitor' is **The Fashion Crew**. Van hun hand kwam de bekende demo '*Mighty Sprites*'. Hierin laten zij op zelfgemaakte muziek een aantal sprites op het beeldscherm 'dansen'. De bewe gingen van deze sprites kunnen door de gebruiker zelf veranderd worden door het indrukken van een aantal toet sen. Het aantal mogelijke bewegingen betreft hier 255 x 255 = 65535 (!)

Ook een prachtige serie van demo's hebben **The Judges** gemaakt. Zij zijn de bedenkers van een zeer opmerkelijke routine, die zij *Flexible Line Distance* genoemd hebben. Hiermee kunnen wonderlijke effecten bereikt worden, door bijvoorbeeld delen van een high-resolution tekening onafhankelijk van elkaar te laten schuiven.

Maar ondanks al deze nieuwe routines die in 1987 zijn gemaakt is duidelijk merkbaar dat de Amiga de C64 gaat vervangen. Deze overgang zal natuurlijk nog wel wat tijd vergen dus hoop ik jullie in 1988 nog veel nieuws uit de fascinerende wereld der demo's te brengen.

Darius Heydarpour

Regelmatig sturen lezers van Commodore Info ons vragen over allerlei computer-onderwerpen. Jan Bodzinga inventariseert en beantwoordt deze vragen.

Vragen van gebruikers

Printerbersturing

De heer L. Vandenbosch in Diepenbeek vraagt naar de mogelijkheden om de kop van de printer via software te kunnen besturen. Hij heeft zelf het één en ander zonder succes geprobeerd.

De oplossing van dit probleem kun je al vinden in ieder Commodore Basic boek, maar de ervaring leert, dat het betreffende commando meestal wordt genegeerd. De opdracht in kwestie is de SPC()-functie.
We kennen allemaal inmiddels wel de manier om tekst op het scherm te zetten, ook met hulp van de Basic-functie TAB(). Welnu, SPC() is bijna identiek aan TAB(), met dit verschil, dat de parameter van SPC() gebruikt wordt om te tellen vanaf de huidige positie van printkop, cursor of lees/schrijfkop, terwijl TAB() als functie telt vanaf de meest linkse positie op het scherm.
Als voorbeeld de volgende listing:

```
10  REM Verschil SPC en TAB
    functie
20  FOR I = 1 TO 20
30  PRINT TAB(I);"Commodore";
40  NEXT I
50  PRINT:PRINT:
60  FOR I = 1 TO 20
70  PRINT SPC(I);"COMMODORE";
80  NEXT I
```

De functie SPC() wijkt duidelijk af van de TAB() en wordt, wegens onbekendheid, daarom ook tamelijk weinig toegepast. In feite is dat jammer, want TAB() is alleen te gebruiken voor schermoutput, terwijl SPC() ook kan worden aangewend voor andere devices, niet alleen printers, maar ook modems, taperecorders en diskdrives.

Voor de volledigheid nog even wat meer over SPC(). De parameter die aan deze functie kan worden meegegeven moet liggen tussen 0 en 255. Diskfiles kunnen slecht tot 254 gebruiken, omdat de offset in één diskblock al twee bytes nodig heeft voor interne pointeropslag.

Programma algoritmes

Het gebeurt nogal eens, dat we op de redactie vragen krijgen, die er op neer komen dat we met man en macht aan het programmeren moeten slaan, om één van de lezers uit z'n software-problemen te helpen. Zo ligt hier een vraag op m'n bureau om maar eventjes een complete Hi-Res softscroll routine voor de C-128 te gaan maken en te publiceren. Natuurlijk zouden we dit allemaal graag willen doen, maar we hebben er helaas de tijd niet voor en ook deze rubriek is niet in eerste instantie opgezet om voor iedere gebruiker de moeilijke klussen te gaan zitten programmeren. Aan de andere kant willen we iedereen, zover mogelijk graag helpen. Daarom hierbij een interessant verzoek, waar we in de loop de jaren gelijkluidende vragen over hebben gekregen:

Hoe kun je, in Basic, een (recursieve) routine maken, waardoor van een string alle mogelijke lettercombinaties worden uitgeprint. Dus van de string A$= "ABCD" moeten er op het scherm, of printer, alle mogelijke string-combinaties worden geprint. Dus ABCD, ABDC, ACDB, ACBD, ADBC, ADCB, BCDA, BCAD, en zo verder.

Geloof me, hoewel het uiteindelijke programma niet erg lang zal zijn, zul je er toch de nodige moeite mee hebben om een dergelijke opgave tot een goed eind te brengen. We vragen hierbij iedereen die denkt een oplossing te hebben, z'n listing naar de redactie te sturen, dan zullen we hem publiceren. Het programma moet natuurlijk strings kunnen verwerken van iedere lengte en inhoud. Recursief betekent, dat een routine vanuit dezelfde routine weer opnieuw wordt aangeroepen.

Status-bits

Het fenomeen status ofwel de variabele ST in Basic zorgt vaak voor problemen. Zo schrijft Wim Bos uit Amsterdam, dat hij graag iets meer wil weten over ST, maar eigenlijk nergens de volledige informatie over

Beste Wim, de STatus-variabele is in feite een integer-functie in Basic, die wordt gebruikt om bij het werken met alle I/O (input/output) aan de computer door te geven, hoe het is gesteld met het bepaalde device (printer, cassettedeck of drive) waarop een open file aanwezig is. Aan de hand van de waarde van ST kan de computer bepaalde acties nemen die door de gebruiker kunnen worden geprogrammeerd.
De STatus bestaat uit één BYTE, dus 8 bits, waarvan ieder bit zowel aan als uit kan staan. Dat betekent dus, dat we infeite slechts 8 verschillende Status-mogelijkheden hebben, of in heel bijzondere gevallen een combinatie van diverse bits, maar dit komt in de praktijk nooit voor. De waarde van de status-bit is altijd 0 (NUL) als er geen bijzonderheden zijn opgetreden tijdens de I/O van het betreffende file. Ook voor de output naar printers praten we over 'file-transfer'. Zodra de waarde van ST anders is dan NUL, betekent dit dat er iets aan de hand is. de printer kan niet aan staan of de disk is tijdens het lezen bij het EOF (end of

file) aangekomen. Door de status te testen, op een waarde van 0 of ongelijk 0 kunnen we daardoor snel bekijken of alles in orde is. We zullen daar een voorbeeld van geven, door file "TEST" van de disk te lezen:

```
10   REM LEZEN VAN DISK
100  OPEN 2,8,2,"TEST,SEQ,READ"
110  GOSUB 1000 :REM TEST
     STATUS
120  GET #2,A$
130  GOSUB 1000
140  PRINT A$;
150  GOTO 120
999  :
1000 REM STATUS TEST
1010 IF ST=0 THEN RETURN
1020 PRINT "Er is iets fout"
1030 PRINT "STATUS = ";ST
1040 CLOSE 2
1050 END
```

Tijdens het lezen van "TEST" zal alles wel goed gaan, maar probeer de disk maar eens te verwijderen, of zorg dat er geen bestand "TEST" op de disk aanwezig is. De ST zal dit onmiddelijk signaleren. Ook het EOF teken wordt door de ST-vlag gevangen, vandaar dat aan het einde van "TEST" ook de foutmelding wordt gegeven met STATUS = 64.

Enkele veel voorkomende ST waarden zijn:

-128 Device not present
64 END of FILE
1 Time out schrijven
2 Idem lezen
16 Mismatch of leesfout
32 Checksum fout (voor tape)

Het is leuk om aan ieder eigen programma een routine te koppelen, die voor iedere statusfout onmiddelijk terugkomt met één van bovenstaande meldingen.

Koppelen van Basic-listings

De familie Koffeman in Urk bezit sinds enkele weken een 128. Er wordt op een geheel eigen wijzie tekst mee verwerkt, waarbij de geschreven data in feite als programma-bestand wordt behandeld, zodat op de 128 de ingebouwde helpfuncties zoals FIND kunnen worden gebruikt. Het probleem is nu, om ver-

Er zijn, zoals bij alle problemen, diverse oplossingen voor dit fenomeen. Hoewel ik persoonlijk van mening ben, dat het werken met tekstbestanden bij voorkeur niet op deze wijze moet worden aangepakt, geef ik hierbij wel een manier om verschillende bestanden te kunnen MERGEN, omdat deze routine ook gebruikt kan worden voor 'echte' Basic-programma's.
De meeste MERGE-routines moeten met hulp van een klein machinetaalprogramma in het computergeheugen worden gezet, waarna er pas mee kan worden gewerkt.
De 'Commodore-Info' oplossing is echter veel simpeler, en berust op het wisselen van de start- en eind-pointers van de twee Basic-programma's.

We zullen het voorbeeld vergezellen van een beetje uitleg over het reilen en zeilen binnen in de Commodore 128. Als er een programma wordt ingeladen in een 'schone' computer, dan staat zowel de pointer van begin als eind programma naar RAM adres $0801. Zodra het programma is ingelezen, staat de eindpointer op het adres waar de laatste byte van de Basic-listing in het geheugen te vinden is. Als we nu, om het koppelen van twee programma's tot stand te brengen, de computer wijsmaken, dat het startadres niet $801 moet zijn, maar het eind-adres van de vorige listing in RAM, dan zal de commodore 128 zich daaraan houden, en het tweede programma netjes achter de eerste in RAM inlezen.
Vervolgens zetten we de start-pointer weer terug naar $801, zodat er nu van twee listings één programma is gemaakt, wat daarna in z'n geheel weer kan worden weggeschreven. Nu de manier waarop we dit tot stand brengen.
Eerst moet het eerste programma op de normale manier worden geladen. Dus bijvoorbeeld :

LOAD "TEST1",8,1

Daarna typen we in direct-mode de volgende regel op het toetsenbord:

M = PEEK(47): N= PEEK(48) :
POKE 45,M : POKE 46, N

Nu laden we het tweede programma, **LOAD "TEST2",8,1**, en geven daarna de opdracht om het startadres van het complete programma weer terug te zetten:
POKE 45,1: POKE 46,8

Bij de opdracht LIST, zxal nu blijken of het koppelen geslaagd is. Zorg wel, dat de twee programma's regelnummers hebben, die overeenstemmen met hun positie in RAM. Desnoods moet voor ieder programma afzonderlijk eerst een RENUMBER-utility worden gebruikt, zodat er geen dubbele regelnummers meer voorkomen, want daardoor kan het gebeuren, dat de computer fouten gaat maken.
Bovenstaande opdrachten zijn voor de C-128 bestemd. Wil men dezelfde bewerkingen uitvoeren op een standaard C-64, dan moeten de volgende twee regels worden ingetoetst:

6M = PEEK(45): N= PEEK(46) : POKE 43,M : POKE 44, N

en : **POKE 43,1: POKE 44,8**

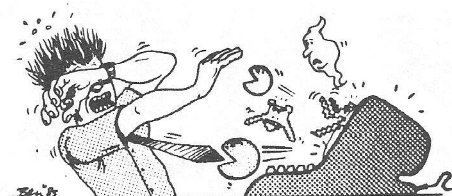
Kortom, een snelle en eenvoudige manier om meerdere kleine Basic-listing, of afzonderlijke subroutines te koppelen tot één groot programma.

Jan Bodzinga.

Het was weer moeilijk kiezen uit de vele ingezonden programma's. Er zaten dit keer veel mooie bij, die je dan ook allemaal hier aantreft. We proberen de programma's nu zodanig af te drukken, dat ze exact hetzelfde op papier staan, als op het scherm van je computer.
Blijf ze overigens insturen, die vondsten en ontdekkingen van jullie, naar: Postbus 112, 1260 AC, Blaricum, ten name van ondergetekende.

Basic Micro's

We zullen gelijk maar los branden met een programma dat zeker een tien met een griffel verdient. Het is afkomstig van Sam Ratajczak uit Houthalen (België).

Het tekent een prachtige drie-dimensionale grafiek op een C-64 met Simons Basic. Het programma is echter gemakkelijk geschikt te maken voor allerlei andere computers door de grafische opdrachten en eventueel wat getallen aan te passen. Door verandering van de formule voor Z=... in regel 30 en 40 kun je andere figuren te zien krijgen.

```
10 HIRES1,0:FORX=-πTOπSTEP.2:Y=-π:GOSUB3
0:FORY=-2.94TOπSTEP.2:GOSUB40:NEXTY,X
20 FORY=-πTOπSTEP.2:X=-π:GOSUB30:FORX=-2
.94TOπSTEP.2:GOSUB40:NEXTX,Y:WAITO,0
30 Z=COS(4*SQR(X*X+Y*Y))/6:AA=139+28*(Y-
X/2):BB=95-54*(Z-X/2):RETURN
40 Z=COS(4*SQR(X*X+Y*Y))/6:A=139+28*(Y-X
/2):B=95-54*(Z-X/2)
50 LINEAA,BB,A,B,1:AA=A:BB=B:RETURN
```

Versleten toets

Een handige utility voor mensen met een versleten C-64 levert T. Bressers uit Bergeyk. Je kunt namelijk een niet (goed) meer werkende toets "vervangen" door een andere. De gebruiksaanwijzing is als volgt: je typt de volgende Micro in, en je RUNt hem. Laad nu een ander programma of typ het in, waarbij je op de "POND"- toets drukt, in plaats van op de versleten toets. Als je dan **POKE 49168,ASCIIcode:SYS49152** tikt, en dan **LIST**, dan zal het "POND"-teken vervangen worden door het karakter met de betreffende ASCII-code. Bedenk wel dat het zo nog niet in het geheugen zit, dus daarna ga je de betreffende regels opnieuw met RETURN in het geheugen stoppen. We hebben het programma aangepast voor de Power Cartridge, dus dat is ook in orde. Pas op dat je het programma niet RUNt nadat je de SYS al hebt ingetikt, want dan zorgen de eerste twee POKE-opdrachten in regel 10 ervoor, dat elke volgende LIST-opdracht meteen blokkeert. De **NEW** zit er dan ook in om dat te voorkomen.

```
10 POKE49178,PEEK(774):POKE49179,PEEK(77
5):FORI=49152TO49177:READQ:A=A+Q
20 POKEI,Q:NEXT:IFA<>2550THENPRINT"FOUT
IN DATA!":END:DATA169,11,141,6,3,169
30 NEW:DATA192,141,7,3,96,201,92,208,8,1
69,45,32,71,171,76,0,167,41,255,76
```

Cirkelstraal

Voor de C-128 is de volgende Micro. Hij is ingestuurd door Pierre Desmet uit Wervik (België). Dit programma tekent vanuit een punt een aantal lijnen van willekeurige lengte in de richting van een denkbeeldige cirkel.

```
10 PRINTCHR$(147):COLOR4,1:COLOR0,1:GRAP
HIC1,1:COLOR1,5:FORA=0TO2*PSTEP.03
20 X=INT(RND(0)*90+10):DRAW1,160,100TO16
0+X*COS(A),100+X*SIN(A):NEXT
```

En daar kun je ook nog het volgende aan toevoegen, voor een leuk effect op het eind:

```
30 SLEEP5:GRAPHIC3,0
```

'Screen Effect'

Lucien Hiens (12 jaar) uit Wassenaar stuurde een Micro in, en hij zorgt daarmee voor een kleurig 'Screen Effect' op de C-64:

```
10 FORI=49152TO49194:READA:POKEI,A:X=X+A
:NEXT:IFX=4633THENSYS49152:DATA140,32
20 PRINT"FOUT!":DATA208,140,33,208,162,0
,232,224,110,240,3,76,8,192,192,2,240
30 DATA8,192,1,240,9,192,6,240,10,160,1,
76,0,192,160,6,76,0,192,160,2,76,0,192
```

Spiraal

Alweer uit België is de volgende Micro. De auteur is Ronny Vandevenne uit Berchem (Antwerpen). Het is de bedoeling dat deze Micro draait op de C-64 met Simons Basic, maar het kan weer gemakkelijk aangepast worden voor andere computers.
Het programma tekent een soort melkwegstelsel of spiraalnevel op het scherm. Door de stapgrootte in regel 10 te variëren, ontstaat een grote verscheidenheid aan figuren.

```
10 R=5:COLOUR0,0:HIRES1,0:FORA=1TO560STE
P.5:X=R*COS(A)+160:Y=R*SIN(A)+100
20 PLOTX,Y,1:R=R+.5:NEXT:TEXT40,4,"MILKY
WAY",1,4,30:POKE198,0:WAIT198,1
```

Lichtkrant

Obbe Vermey uit Cappelle aan de IJssel stuurde weer enkele programma's in voor de Commodore 64. De nu volgende is eigenlijk meer een Basic MACRO dan een Micro, maar toch plaatsen we hem. Het programma verzorgt een mini-lichtkrant in een sprite, met drie karakters naast elkaar, en bijna drie boven elkaar, waarbij de letters nu eens naar boven wegschuiven.
Helaas werkt dit programma niet goed met de Power Cartridge, dus als je die hebt, moet je eerst **QUIT** intikken. Voor dit probleem is overigens wel een oplossing te vinden, maar dan moet bijna het hele programma in machinetaal omgezet worden.

```
10 FORV=0TO46:READA:POKE49152+V,A:Q=Q+A:
NEXT:K(1)=15:K(2)=22:K(3)=5
20 IFQ7111THENPRINT"FOUT IN DATA":END
30 V=53248:POKEV+21,1:POKEV,148:POKEV+1,
60:POKEV+32,0:POKEV+33,0:POKEV+39,1
40 POKEV+29,1:POKE2040,128:POKEV+21,1:FO
RT=8192TO8257:POKET,0:NEXT
50 FORT=0TO7:SYS49152:POKE808,225:POKE56
334,PEEK(56334)AND254
60 POKE1,PEEK(1)AND251:FORG=1TO3:POKE825
4+G,PEEK(K(G)*8+V+T):NEXT
70 POKE1,PEEK(1)OR4:POKE56334,PEEK(56334
)OR1:POKE808,237:NEXT
80 READK(1),K(2),K(3):ON-(K(1)-1)GOTO50
:RESTORE:FORG=0TO46:READA:NEXT:GOTO80
90 DATA169,32,133,254,169,63,133,253,160
,0,177,253,133,2,198,253,198,253,198
100 DATA253,177,253,170,165,2,145,253,13
4,2,166,253,16,237,232,240,10,24,165
110 DATA253,105,67,133,253,76,8,192,96
120 DATA32,32,32,4,9,20,9,19,32,8,5,20,4
,1,14,32,32,32,32,32,32,32,32,32,-1,,
```

In regel 120 en eventueel verder moet je de tekst in DATA-regels zetten, met de schermcodes zoals die te vinden zijn in appendix B van de Reference Guide en in appendix E van de Engelstalige handleiding.

Vermoeiend

Van dezelfde auteur komt ook nog een snelheids-spelletje: geef een flinke roffel op de spatiebalk, en deze Micro vertelt je hoe vaak je de schakelaar hebt ingedrukt. Het record staat op 881, wie verbetert dit?

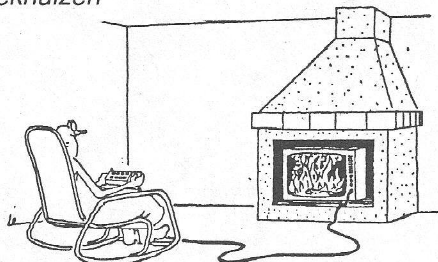
```
10 PRINTCHR$(147):POKE650,64:A=0:FORT=0T
O450:GETA$:IFA$=CHR$(32)THENA=A+10
20 A=ABS(A-1):PRINTACHR$(145):NEXT:POKE6
50,0
```

Grotere letters op het scherm

Als klap op de vuurpijl volgt hier nu nog een MACRO die - net als de mini-lichtkrant overigens - zorgt voor dubbelhoge letters op het scherm, maar ditmaal zonder sprites. Het is afkomstig van Ron en Kim Brobbel uit Vlaardingen. De grotere karakters worden verkregen door de helft van de bestaande karakterset dubbel te kopieren naar het geheugen, en daarna twee karakters te gebruiken voor elk nieuw teken, namelijk het karakter zelf, en het inverse karakter (dat dan niet invers is, maar de onderste helft). Klinkt ingewikkeld, maar probeer het maar eens, een demo is ingebouwd. Je kunt ook de laatste A en B in regel 30 veranderen in nullen, dan krijg je letters die uit strepen zijn opgebouwd.
Helaas geldt ook hier dat je bij een Power Cartridge eerst **QUIT** moet intikken, tenzij je de eerste regels omzet in machinetaal.

```
10 PRINTCHR$(147):V=53248:POKEV+32,0:POK
EV+33,0:POKEV+24,31:POKE56334,0
20 POKE1,51:FORT=0TO1023STEP8:FORG=0TO7S
TEP2:A=PEEK(V+T+G/2):POKE14336+T+G,A
30 B=PEEK(V+4+T+G/2):POKE15360+T+G,B:POK
E14337+T+G,A:POKE15361+T+G,B:NEXTG,T
40 POKE1,55:POKE56334,1:FORK=0TO5:READA$
,V:L=LEN(A$):IFLAND1THENA$=A$+" ":L=L+1
50 FORA=1TOL/2:B$=LEFT$(A$,A)+RIGHT$(A$,
A):H=20-LEN(B$)/2:POKE214,V:SYS58640
60 PRINTTAB(H)CHR$(158)B$:PRINTTAB(H)CHR
$(129)CHR$(18)B$:FORR=0TO30:NEXTR,A,K
70 S=54272:FORT=0TO23:POKES+T,0:NEXT
80 POKES+24,15:POKES+5,10:POKES+6,254:PO
KES,21:POKES+2,20:POKES+3,1:POKES+4,65
90 POKES+1,1+10*RND(1):FORT=0TO100:NEXT:
POKES+1,10:GOTO90
100 DATA*** DIT IS EEN PROGRAMMA INTRO *
**,3,GEMAAKT VOOR COMMODORE INFO 1987,5
110 DATABELANGRIJK,9,DE STRING MAG NIET
LANGER ZIJN,11
120 DATADAN 38 KARAKTERS,13,** RAK SOFTW
ARE 1987 **,20
```

Peter Broekhuizen

De negende aflevering van onze cursus 65XX machinetaal wordt voor het overgrote deel in beslag genomen door de allang beloofde listing van een eigen, echte mini-assembler. Dit programma zal in de komende afleveringen zijn nut gaan bewijzen, omdat de toekomstige programma-voorbeelden in machinetaal met hulp van mnemonics zullen worden gegeven. Daarom nu een aflevering specifiek over de assembler.

Cursus Machinetaal

door Tjipke van der Land

Deel 9 : De Mini-Assembler

In aansluiting op al eerder gedane beloftes zullen we deze keer de listing van ons eigen assembler/disassembler programma plaatsen. In het vervolg zullen we dit programma bijna dagelijks nodig hebben. We kunnen ons voorstellen, dat velen een zucht van verlichting slaken, bij het zien van deze listing, want we hebben er allemaal lang op moeten wachten, maar hier is hij dan.

De gepubliceerde listing werkt in principe net als alle andere (mini) assemblers die bestemd zijn voor de Commodore 65XX processor. Beschik je inmiddels reeds over een eigen assembler, dan adviseer ik, om de opdrachten van deze kleine, maar veelomvattende assembler eens te bekijken, en als de mogelijkheden min of meer overeen komen, kun je bij het volgen van de lessen je eigen assembler gebruiken, zodat je het intypen van dit programma besparen kunt.
Overigens zal deze assembler ook verschijnen als Infolist-diskette, die via de gangbare kanalene in je bezit kan komen.

Zure appel

Vanwege het gebrek aan ruimte kunnen we in deze aflevering niet de volledige beschrijving van alle mogelijkheden plaatsen, maar buiten dat om heb je uren van intoetswerk voor de boeg, en zul je daarna wellicht niet meer de lust hebben om eens flink in machinetaal te gaan programmeren. We geven natuurlijk wel wat voorbeelden waarmee de assembler aan het werk kan worden gezet.
Hieronder staat de complete listing van de assembler, in de vorm van een Basic programma met nogal wat DATA-regels, die zo onder de hand wel bekend zijn.
Even door de zure appel heenbijten en het hele programma voor later netjes wegschijven op tape of disk, waardoor je in het vervolg altijd een assembler voor je Commodore bij de hand hebt.
Het grootste probleem waar je mee te maken zult krijgen, is dat je verkeerde data intypt. Dit wordt tijdens het runnen wel gekontroleerd door een zgn. checksum algoritme, die je verteld of je data wel of niet goed ingevoerd hebt. Is het niet goed, dan is het jammer, want dan moet je de hele listing gaan controleren. Krijg je echter de melding 'Data goed ingevoerd', dan kun je met de assembler aan de slag.

Werking

Om je even iets op gang te helpen met het werken met de assembler,gebruiken we een oud voorbeeld om even te kijken wat je allemaal kunt doen met dit programma. We gebruiken daarvoor het onderstaande Basicprogrammaatje om een naam in het RAM-geheugen te zetten.

```
Naam: J AN  K LAASSEN
ASCII: 4A 41 4E 20 4B 4C 41 41 53
       53 45 4E
Decimaal: 74 65 78 32 75 76 65 65
       83 83 69 78
10   REM poke programma voor
     machinetaal
15   REM zie MT aflevering 8
20   S = 8192 : REM START ADRES
     NAAM
30   READ A
40   IF A = -1 THEN END
50   POKE S,A
60   S = S + 1
70   GOTO 30
100  DATA
     74,65,78,32,75,76,65,65,83,83,6
     9,78,-1
```

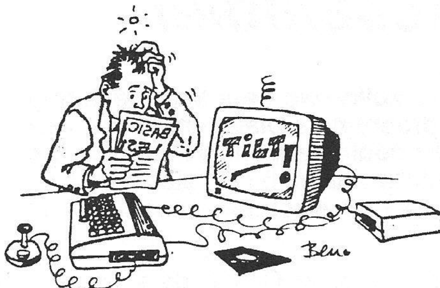
Als je dit programma één keer gerund hebt staat de naam 'JAN KLAASSEN' al in het RAM-geheugen.
Voor het invoeren van het onderstaande programma, moet je eerst de assembler hebben geladen en gerund, waarna je alleen maar hoeft in te typen (na het starten van de assembler):

. A 1000 LDA #$17

denk daarbij om de eerste PUNT (.)
Je zult zien dat de assembler automatisch terug komt met het volgende adres ($1002) waardoor je alleen maar de instructies hoeft in te toetsen zoals ze hierna staan afgedrukt:

Voorbeeldprogramma:

MNEMONIC	HEX	COMMENTAAR
LDA #$17	A9 17	;Getal laden ASCII laag
STA $D018	8D 18 D0	;Parameter plaatsen
LDA $2000	AD 00 20	;Ophalen letter 1
STA $0578	8D 78 05	;Plaats letter in videogeh.
LDA $2001	AD 01 20	;Ophalen letter 2
STA $0579	8D 79 05	;Plaats letter in videogeh.
LDA $2002	AD 02 20	;Enz.
STA $057A	8D 7A 05	
LDA $2003	AD 03 20	;Ophalen van spatie
STA $057B	8D 7B 05	;Plaats spatie in videogeh.
LDA $2004	AD 04 20	,Enz.
STA $057C	8D 7C 05	
LDA $2005	AD 05 20	
STA $057D	8D 7D 05	
LDA $2006	AD 06 20	
STA $057E	8D 7E 05	
LDA $2007	AD 07 20	
STA $057F	8D 7F 05	
LDA $2008	AD 08 20	
STA $0580	8D 80 05	
LDA $2009	AD 09 20	
STA $0581	8D 81 05	
LDA $200A	AD 0A 20	
STA $0582	8D 82 05	
LDA $200B	AD 0B 20	
STA $0583	8D 83 05	
NOP	EA	
BNE #$FC	D0 FC	;LOOP VIA NOP (NO OPERATION)

Na het invoeren van dit programma kun je het resultaat nog eens overzien door in te tikken: **. d 1000 .**
Hier zie je dan het **gedisassembleerde** programma wat je zelf hebt ingevoerd. Om het te runnen moet je invoeren **. g 1000 .**
Nu zie je de naam op het scherm verschijnen, net als de vorige keer in Basic, alleen heb je er meer moeite voor moeten doen. Je kunt het programma afbreken door te drukken op de run/stop restore. Wat problemen kan geven is de instructie **BNE #$FC**. Deze kun je vervangen door **JMP $ 1000**, en dan zal het allemaal zeker werken.
Met de assembler kunnen we ook programma's opslaan en weer laden, printen enz. Al dit soort zaken zullen we de volgende keren wat uitvoeriger behandelen, om optimaal met de assembler te kunnen werken. Waar het nu om gaat is dat je de assembler werkend krijgt, zodat we er de volgende keer probleemloos mee aan de slag kunnen. Vind je het invoeren te veel werk, dan kan je, zoals gezegd,de assembler bij ons bestellen via Infolist, Huizen. Als je echter zelf aan de slag gaat - een nuttige typeoefening overigens- dan wens ik je erg veel sterkte en succes bij het opsporen van de fouten.

Assembler listing Commodore 64

```
10   REM ********************************
20   REM *    COMMODORE INFO          *
30   REM *    MINI ASSEMBLER          *
40   REM *                            *
50   REM * PROGRAMMA INVOEREN, EN TYP *
60   REM * DAARNA RUN (RETURN).       *
70   REM * TYP NA HET RUNNEN SYS 49152 *
80   REM *                            *
90   REM * (c) 1987                   *
100  REM********************************
1000 S=49152:T=0
1010 READ A:IF A=-1 THEN 1030
1020 POKE S,A:S=S+1:T=T+A:GOTO 1010
1030 IF T=283010 THEN 1060
1040 PRINT "FOUTE INVOER VAN DATA"
1050 PRINT "TUSSEN REGEL 5000 EN 6480":END
1060 PRINT "DATA IS GOED VERWERKT"
1070 PRINT "TYPE SYS 49152 VOOR HET STARTEN"
1080 END
5000 DATA 76,233,192,255,0,0,255,255,0,
     0,255,255,0,0,255,255,0
5010 DATA
     0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0
     ,255
5020 DATA
     255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,2
     55,0
5030 DATA
     0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,
5040 DATA
     255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,2
     55
5050 DATA
     255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,2
     55
5060 DATA
     0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0
     ,0
5070 DATA
     255,255,0,0,255,255,128,0,255,255,0,0,255,255,0,0
     ,255
5080 DATA
     255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,2
     55
5090 DATA
     0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0
     ,0
5100 DATA
     255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,2
     55
5110 DATA
     255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,2
     55
5120 DATA
     0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0,0,255,255,0
     ,0
5130 DATA
     255,255,0,0,255,255,0,169,160,133,56,173,230,200
     ,141
5140 DATA
     22,3,173,231,200,141,23,3,169,128,32,144,255,0,2
     16
```

```
5150 DATA
     104,141,62,2,104,141,61,2,104
     ,141,60,2,104,141,59,2
5160 DATA
     104,170,104,168,56,138,233,2,
     141,58,2,152,233,0,141
5170 DATA
     57,2,186,142,63,2,32,87,198,16
     2,66,169,42,32,87,195
5180 DATA
     169,82,208,52,230,193,208,6,2
     30,194,208,2,230,38,96
5190 DATA
     32,207,255,201,13,208,248,104
     ,104,169,154,32,210,255
5200 DATA
     169,0,133,38,162,13,169,46,32
     ,87,195,169,159,32,210
5210 DATA
     255,32,62,193,201,46,240,249,
     201,32,240,245,162,14
5220 DATA
     221,183,200,208,12,138,10,170
     ,189,199,200,72,189,198
5230 DATA
     200,72,96,202,16,236,76,237,1
     95,165,193,141,58,2,165
5240 DATA
     194,141,57,2,96,169,8,133,29,1
     60,0,32,84,198,177,193
5250 DATA
     32,72,195,32,51,193,198,29,20
     8,241,96,32,136,195,144
5260 DATA
     11,162,0,129,193,193,193,240,
     3,76,237,195,32,51,193
5270 DATA
     198,29,96,169,59,133,193,169,
     2,133,194,169,5,96,152
5280 DATA
     72,32,87,198,104,162,46,76,87
     ,195,169,154,32,210,255
5290 DATA
     162,0,189,234,200,32,210,255,
     232,224,22,208,245,160
5300 DATA
     59,32,194,193,173,57,2,32,72,1
     95,173,58,2,32,72,195
5310 DATA
     32,183,193,32,141,193,240,92,
     32,62,193,32,121,195,144
5320 DATA
     51,32,105,195,32,62,193,32,12
     1,195,144,40,32,105,195
5330 DATA
     169,154,32,210,255,32,225,255
     ,240,60,166,38,208,56,165
5340 DATA
     195,197,193,165,196,229,194,1
     44,46,160,58,32,194,193
5350 DATA
     32,65,195,32,139,193,240,224,
     76,237,195,32,121,195,144
5360 DATA
     3,32,128,193,32,183,193,208,7
     ,32,121,195,144,235,169
5370 DATA
     8,133,29,32,62,193,32,161,193
     ,208,248,76,71,193,32,207
5380 DATA
     255,201,13,240,12,201,32,208,
     209,32,121,195,144,3,32
5390 DATA
     128,193,169,154,32,210,255,17
     4,63,2,154,120,173,57,2
5400 DATA
     72,173,58,2,72,173,59,2,72,173
     ,60,2,174,61,2,172,62,2
5410 DATA
     64,169,154,32,210,255,174,63,
     2,154,108,2,160,160,1,132
5420 DATA
     186,132,185,136,132,183,132,1
     44,132,147,169,64,133,187
5430 DATA
     169,2,133,188,32,207,255,201,
     32,240,249,201,13,240,56
5435 DATA
     201,34,208,20,32,207,255
5440 DATA
     201,34,240,16,201,13,240,41,1
     45,187,230,183,200,192,16
5450 DATA
     208,236,76,237,195,32,207,255
     ,201,13,240,22,201,44,208
5460 DATA
     220,32,136,195,41,15,240,233,
     201,3,240,229,133,186,32
5470 DATA
     207,255,201,13,96,108,48,3,10
     8,50,3,32,150,194,208,212
5480 DATA
     169,154,32,210,255,169,0,32,2
     39,194,165,144,41,16,208
5490 DATA
     196,76,71,193,32,150,194,201,
     44,208,186,32,121,195,32
5500 DATA
     105,195,32,207,255,201,44,208
     ,173,32,121,195,165,193
5510 DATA
     133,174,165,194,133,175,32,10
     5,195,32,207,255,201,13
5520 DATA
     208,152,169,154,32,210,255,32
     ,242,194,76,71,193,165,194
5530 DATA
     32,72,195,165,193,72,74,74,74
     ,74,32,96,195,170,104,41
5540 DATA
     15,32,96,195,72,138,32,210,25
     5,104,76,210,255,9,48,201
5550 DATA
     58,144,2,105,6,96,162,2,181,19
     2,72,181,194,149,192,104
5560 DATA
     149,194,202,208,243,96,32,136
     ,195,144,2,133,194,32,136
5570 DATA
     195,144,2,133,193,96,169,0,13
     3,42,32,62,193,201,32,208
5580 DATA
     9,32,62,193,201,32,208,14,24,9
     6,32,175,195,10,10,10,10
5590 DATA
     133,42,32,62,193,32,175,195,5
     ,42,56,96,201,58,144,2
5600 DATA
     105,8,41,15,96,162,2,44,162,0,
     180,193,208,8,180,194,208,2
5610 DATA
     230,38,214,194,214,193,96,32,
     62,193,201,32,240,249,96
5620 DATA
     169,0,141,0,1,32,204,195,32,14
     3,195,32,124,195,144,9,96
5630 DATA
     32,62,193,32,121,195,176,222,
     174,63,2,154,169,154,32
5640 DATA
     210,255,169,63,32,210,255,76,
     71,193,32,84,198,202,208
5650 DATA
     250,96,230,195,208,2,230,196,
     96,162,2,181,192,72,181,39
5660 DATA
     149,192,104,149,39,202,208,24
     3,96,165,195,164,196,56
5670 DATA
     233,2,176,14,136,144,11,165,4
     0,164,41,76,51,196,165,195
5680 DATA
     164,196,56,229,193,133,30,152
     ,229,194,168,5,30,96,32
5690 DATA
     212,195,32,105,195,32,229,195
     ,32,12,196,32,229,195,32
5700 DATA
     47,196,32,105,195,144,21,166,
     38,208,100,32,40,196,144
5710 DATA
     95,161,193,129,195,32,5,196,3
     2,51,193,208,235,32,40
5720 DATA
     196,24,165,30,101,195,133,195
     ,152,101,196,133,196,32,12
5730 DATA
     196,166,38,208,61,161,193,129
     ,195,32,40,196,176,52,32
5740 DATA
     184,195,32,187,195,76,125,196
     ,32,212,195,32,105,195
5745 DATA 32,229,195,32,105,195
5750 DATA
     32,62,193,32,136,195,144,20,1
     33,29,166,38,208,17,32
5760 DATA
     47,196,144,12,165,29,129,193,
     32,51,193,208,238,76,237
5770 DATA
     195,76,71,193,32,212,195,32,1
     05,195,32,229,195,32,105
5780 DATA
     195,32,62,193,162,0,32,62,193
     ,201,39,208,20,32,62,193
5790 DATA
     157,16,2,232,32,207,255,201,1
     3,240,34,224,32,208,241
5800 DATA
     240,28,142,0,1,32,143,195,144
     ,198,157,16,2,232,32,207
5810 DATA 255,201,13,240,9,32
     ,136,195,144,182,224,32,208,2
     36
```

```
5820 DATA 134,28,169,154,32,210,255,32,87,198,162,0,160,0,177
5830 DATA 193,221,16,2,208,12,200,232,228,28,208,243,32,65,195
5840 DATA 32,84,198,32,51,193,166,38,208,141,32,47,196,176,221
5850 DATA 76,71,193,32,212,195,133,32,165,194,133,33,162,0,134
5860 DATA 40,169,147,32,210,255,169,154,32,210,255,169,22,133
5870 DATA 29,32,106,197,32,202,197,133,193,132,194,198,29,208
5880 DATA 242,169,145,32,210,255,76,71,193,160,44,32,194,193,32
5890 DATA 84,198,32,65,195,32,84,198,162,0,161,193,32,217,197
5900 DATA 72,32,31,198,104,32,53,198,162,6,224,3,208,18,164,31
5910 DATA 240,14,165,42,201,232,177,193,176,28,32,194,197,136
5920 DATA 208,242,6,42,144,14,189,42,200,32,165,198,189,48,200
5930 DATA 240,3,32,165,198,202,208,213,96,32,205,197,170,232
5940 DATA 208,1,200,152,32,194,197,138,134,28,32,72,195,166,28
5950 DATA 96,165,31,56,164,194,170,16,1,136,101,193,144,1,200,96
5960 DATA 168,74,144,11,74,176,23,201,34,240,19,41,7,9,128,74
5970 DATA 170,189,217,199,176,4,74,74,74,74,41,15,208,4,160,128
5980 DATA 169,0,170,189,29,200,133,42,41,3,133,31,152,41,143
5990 DATA 170,152,160,3,224,138,240,11,74,144,8,74,74,9,32,136
6000 DATA 208,250,200,136,208,242,96,177,193,32,194,197,162,1
6010 DATA 32,254,195,196,31,200,144,241,162,3,192,4,144,242,96
6020 DATA 168,185,55,200,133,40,185,119,200,133,41,169,0,160
6030 DATA 5,6,41,38,40,42,136,208,248,105,63,32,210,255,202,208
6040 DATA 236,169,32,44,169,13,76,210,255,32,212,195,32,105,195
6050 DATA 32,229,195,32,105,195,162,0,134,40,169,154,32,210,255
6060 DATA 32,87,198,32,114,197,32,202,197,133,193,132,194,32
6070 DATA 225,255,240,5,32,47,196,176,233,76,71,193,32,212,195
6080 DATA 169,3,133,29,32,62,193,32,161,193,208,248,165,32,133
6090 DATA 193,165,33,133,194,76,70,197,197,40,240,3,32,210,255
6100 DATA 96,32,212,195,32,105,195,142,17,2,162,3,32,204,195
6110 DATA 72,202,208,249,162,3,104,56,233,63,160,5,74,110,17,2
6120 DATA 110,16,2,136,208,246,202,208,237,162,2,32,207,255,201
6130 DATA 13,240,30,201,32,240,245,32,208,199,176,15,32,156,195
6140 DATA 164,193,132,194,133,193,169,48,157,16,2,232,157,16,2
6150 DATA 232,208,219,134,40,162,0,134,38,240,4,230,38,240,117
6160 DATA 162,0,134,29,165,38,32,217,197,166,42,134,41,170,188
6170 DATA 55,200,189,119,200,32,185,199,208,227,162,6,224,3,208
6180 DATA 25,164,31,240,21,165,42,201,232,169,48,176,33,32,191
6190 DATA 199,208,204,32,193,199,208,199,136,208,235,6,42,144
6200 DATA 11,188,48,200,189,42,200,32,185,199,208,181,202,208,209
6210 DATA 240,10,32,184,199,208,171,32,184,199,208,166,165,40
6220 DATA 197,29,208,160,32,105,195,164,31,240,40,165,41,201,157
6230 DATA 208,26,32,28,196,144,10,152,208,4,165,30,16,10,76,237
6240 DATA 195,200,208,250,165,30,16,246,164,31,208,3,185,194,0
6250 DATA 145,193,136,208,248,165,38,145,193,32,202,197,133,193
6260 DATA 132,194,169,154,32,210,255,160,65,32,194,193,32,84,198
6270 DATA 32,65,195,32,84,198,169,159,32,210,255,76,176,198,168
6280 DATA 32,191,199,208,17,152,240,14,134,28,166,29,221,16,2,8
6290 DATA 232,134,29,166,28,40,96,201,48,144,3,201,71,96,56,96
6300 DATA 64,2,69,3,208,8,64,9,48,34,69,51,208,8,64,9,64,2,69
6310 DATA 51,208,8,64,9,64,2,69,179,208,8,64,9,0,34,68,51,208
6320 DATA 140,68,0,17,34,68,51,208,140,68,154,16,34,68,51,208
6330 DATA 8,64,9,16,34,68,51,208,8,64,9,98,19,120,169,0,33,129
6340 DATA 130,0,0,89,77,145,146,134,74,133,157,44,41,44,35,40
6350 DATA 36,89,0,88,36,36,0,28,138,28,35,93,139,27,161,157,138
6360 DATA 29,35,157,139,29,161,0,41,25,174,105,168,25,35,36,83
6370 DATA 27,35,36,83,25,161,0,26,91,91,165,105,36,36,174,174
6380 DATA 168,173,41,0,124,0,21,156,109,156,165,105,41,83,132,19
6390 DATA 52,17,165,105,35,160,216,98,90,72,38,98,148,136,84,68
6400 DATA 200,84,104,68,232,148,0,180,8,132,116,180,40,110,116
6410 DATA 244,204,74,114,242,164,138,0,170,162,162,116,116,116
6420 DATA 114,68,104,178,50,178,0,34,0,26,26,38,38,114,114,136
6430 DATA 200,196,202,38,72,68,68,162,200,58,59,82,77,71,88,76
6440 DATA 83,84,70,72,68,80,44,65,66,194,53,194,204,193,247,193
6450 DATA 86,194,137,194,244,194,12,195,62,196,146,196,192,196
6460 DATA 56,197,91,198,138,198,172,198,70,193,255,192,237,192
6470 DATA 13,32,32,32,80,67,32,32,83,82,32,65,67,32,88,82,32,89
6480 DATA 82,32,83,80,108,239,255,254,221,222,-1
```

Op het eerste gezicht lijkt het een vreemd idee om de Amiga als een MS-DOS machine te emuleren. De kracht van de Motorola 68000 CPU komt dan immers niet tot haar recht onder MicroSoft's disk-besturingssysteem? Voor wie echter toch MS-DOS programmatuur wil draaien is emulatie een must. Ook kan het gebruik van de Amiga als IBM PC enkele voordelen bij multitasking- en netwerktoepassingen bieden. In onderstaand artikel wordt nader ingegaan op het gebruik van de softwarematige Transformer en de hardware-emulator Sidecar voor de Amiga 500 en 1000 en de PC-kaarten voor de 2000.

Verspilling van kracht en mogelijkheden of een aanvaardbare PC- emulatie?

MS-DOS op de Amiga

Qua ontwerp zijn Commodores Amiga's geavanceerdere machines dan een eenvoudige PC XT. De oorspronkelijke IBM gaat al zijn zevende levensjaar in en de mogelijkheden van de 8-bits (bus) Intel 8088 microprocessor zijn eigenlijk al tot op de naad uitgekleed. Daarentegen kan de 16-bits Motorola 68000 chip net als de Intel 80286 voor de AT nog wel enkele jaren mee, ondanks het feit dat de 32-bits-telgen van dezelfde families al voor de lopende band staan te dringen.

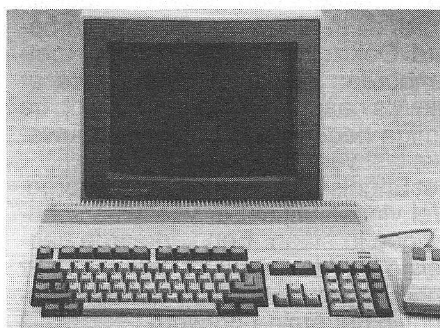
Een ander belangrijk punt is dat de geluids-, animatie- en grafische mogelijkheden van de Amiga-chips nog altijd superieur zijn aan de PC-machines in dezelfde prijsklasse. De enige argumenten om de Amiga toch als een MS-DOS computer te emuleren zijn de overvloed aan compatibele programmatuur, het gebruik van MS-DOS-netwerken en het gebruik van IBM PC hardware- uitbreidingen.

Dure randapparatuur

Ondanks het feit dat het aanbod aan Amiga software de laatste tijd sterk is toegenomen kan de hoeveelheid beschikbare programmatuur nog niet in de schaduw van de weelde der PC-pakketten staan. De keuze en variëteit aan opties is zo groot dat er voor elk wat wils te krijgen is. Bij de Amiga is er wat dezelfde branche betreft hoogstens keuze uit twee of drie programma's. Wie het gezochte niet bij de Amiga-pakketten kan vinden zal dus de beoogde software zelf moeten schrijven of de machine als een XT moeten emuleren.

Randapparatuur voor de **Amiga 500** en **1000** is momenteel nog extreem duur. Dit in tegenstelling tot harde schijven, diskettestations, modemkaarten en geheugenuitbreidingen voor de IBM-PC. Daar komt nog bij dat deze beide Amiga's niet over uitbreidingsslots beschikken.

Wie een goedkope harddisk of een PC-modem wil is dan met de **Sidecar** redelijk goedkoop uit. Ook zijn de expansion-boxes en harde schijven voor Amiga-DOS aanzienlijk duurder dan de PC-analoge machines.

Geheel anders is de situatie bij de IBM compatibele **Amiga 2000**.
Voor deze 68000-8088/80286 MS-DOS-hybride zijn tal van redelijk geprijsde PC-uitbreidingen te koop en meerdere vrije slots beschikbaar. De kopers van de Amiga 2000 hebben ongetwijfeld bij de aankoop al enige MS-DOS-toepassingen in het achterhoofd. Bezitters van het oudere 1000-model en de 500-hobbycomputer zijn in deze aan duurdere speciale hardware-uitbreidingen gebonden.

De Amiga Transformer

Voor de softwarematige emulatie van de Intel 8088 4.77 MHz processor levert Commodore de Amiga **Transformer** van Simile Research. Het complete pakket bestaat uit een 3.5 inch diskette, het manual en wat plakkertjes voor het aanpassen van de toetsenbord-layout. Mocht u als Amigabezitter dit pakket niet standaard meegeleverd hebben gekregen dan is het voor rond de *f* 230,- los of in combinatie met een Amiga 5.25 inch floppy drive te koop.

De Amiga Transformer biedt de gebruiker de volgende faciliteiten:

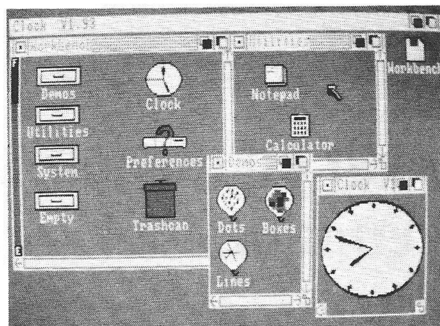
- Compatibiliteit met de bestaande MS-DOS software
- 640 K aan vrij RAM
- Een seriële (COM1) en parallelle poort
- Het gebruik van 3.5 en 5.25 inch in het 40-sporen (360 K) formaat.
- Alle DOS- en BIOS-interrupts
- 80-koloms monochrome video-display
- Direkt lezen en wegschrijven van/naar het videogeheugen
- Het gebruik van MS-DOS compatibele randapparatuur
- Een IBM PC XT toetsenbord-layout

Het installeren van de Transformer is tamelijk bewerkelijk. Eerst dient de gebruiker een extra 256 K (dus in totaal 512 K) RAM-uitbreidingskaart in een poort te drukken. Vervolgens een extra driskdrive aan te sluiten. Bij voorkeur een 5.25 inch type daar 3.5 inch MS-DOS programmatuur slechts mondjesmaat verkrijgbaar is. Het manual geeft de schema's voor het aansluiten van de verschillende floppy drive combinaties.
Maximaal kunnen drie externe diskdrives als een soort *daisy chain* worden aangesloten.

Menu's

Na (!) het aansluiten van de drives wordt de Amiga met randapparatuur normaal aangeschakeld (NB. de 5.25 inch drives voor de 3.5 inch modellen!) en opgestart. Na het laden van Workbench gaat een kopie van de Transformer in de drive en kan het ikoon met de muis geactiveerd worden. Het activeren van de Transformer resulteert in het verwijderen van alle Amiga-DOS files uit het RAM en het installeren van de software-emulator. Daarna vraagt het programma om substitutie door een MS-DOS schijf (versie 2.0 of hoger). Al met al heel wat bewerkelijker en tijdrovender dan het opstarten van een PC op de eigen besturingsschijf.

De Tranformer disk kent een aantal **preference-menu's**. Deze zijn via het *Set ATP refs.-tool* toegangkelijk voor wijzigingen. Het **Disk Menu** installeert de floppy drives onder elk een eigen letter. Op het **Video Menu** kan de gebruiker de cursorvorm en de display modificeren (highlighted, onderstrepen, reverse e.d.). Het **Color Menu** doet bij de 1.0 versie nog niets. De monitor blijft groen. Bij toekomstige Transformer-versies komt daar verandering in. Het **Mono Menu** staat wel toe om behalve groen-zwart een andere kleuren combinaties in te stellen, bijvoorbeeld zwart-wit of amber-zwart.

De geheugen configuratie verloopt via het Memory Menu. Daarbij staan de volledige MS-DOS 640 K aan vrij RAM ter beschikking. Overigens biedt de Amiga zelf maximaal 8.5 MB aan vrij RAM. Via de functietoesen wordt de gewenste hoeveelheid K-RAM ingesteld.
Tot slot is er nog een **Attachment Menu** dat het aanpassen van de keyboard layout en het gebruik van muis, digitizer, lichtpen of joystick regelt. Verder kan de gebruiker met dit menu de hoogte en hardheid van de geluidssignalen instellen.

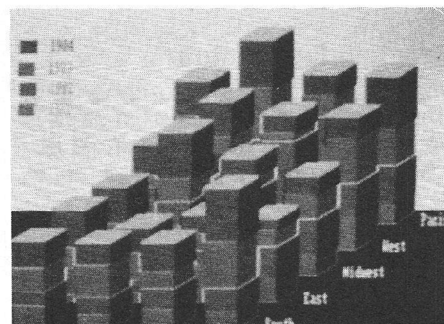
Problemen

De meeste door ons geprobeerde MS-DOS pakketten draaiden met Transfomer zonder mankeren op de Amiga. Problemen ontstonden door de traagheid van de emulator, circa de helft van de normale XT- snelheid, en de afwijkende keyboard layout. Met name memory residente en met hotkeys werkende software zorgde af en toe voor ongewenste effecten. Het werkte soms helemaal niet, slechts half of anders dan gepland. Mogelijk wordt dit in nieuwere releases verbeterd. Ook zullen de aan echte PC-toetsenborden gewende gebruikers er dikwijls naast slaan. Iemand die op de Amiga begint zal hier echter nauwelijks last van ondervinden.
Het Engelse manual is goed verzorgd. Wel vinden wij dat er veel waarschuwingen in staan. Een verkeerde handeling kan de gebruiker blijkbaar zuur opbreken en dat is toch wel een minpunt in het Amiga-ontwerp.
De nieuwe Amiga 1020 5.25 inch floppy drive werkt snel en vlekkeloos met de bestaande MS-DOS diskettes. Vermoedelijk zal de winkelprijs van deze drive rond de ƒ800,- komen te liggen.

Een probleem vormt nog het minder ganbare 3.5 inch floppy format. Overspelen via een 5.25 inch drive of seriële uitgang is noodzakelijk om de MS-DOS programmatuur in de Amiga 500 of 1000 te laden.
Het werken met de Transformer heeft uiteraard alleen zin op de nieuwe 500- en oudere 1000-modellen. Het snelheidsverlies wordt daar voor lief genomen. Bij de 2000 is het draaien onder een tranformer behalve een goedkope oplossing, pure verspilling van de geboden mogelijkheden.

Sidecar

Amiga's zijspan is een wat vormloze doos die op de rechter uitbreidingspoort van de Amiga wordt aangesloten. Qua stijl past de Sidecar niet zo bij de Amiga 500 en 1000 terwijl het geheel behoorlijk veel bureauruimte in beslag neemt. Bovendien vereist de gedraaide expansiepoort van de 500 ook nog een apart ontsierend aansluitkabeltje. Andere ontwerpers van Amiga-randapparatuur hebben dat wel beter opgelost. Die werken de hoogte in en dan past de combinatie systeemkast-expansionbox beter bij de monitor.
Ook geeft de constructie van de expansiepoort bij de Amiga 1000 te denken. Deze uitbreidingsbus vormt namelijk de enige connectie tussen de hoofdkaart en de Sidecar. De kans op beschadiging door geforceerd aandrukken of stoten lijkt ons allerminst denkbeeldig. Wat listige verborgen schroefverbindingen tussen de systeemkast en Sidecar hadden meer soliditeit gegeven.

Met het aansluiten van de Sidecar is de gebruiker meteen de expansiebus kwijt. Die heeft men maar op de zijspan weggelaten. Gelukkig zitten er wel twee spelpoorten op de Sidecar. Als PC-kloon stelt de Sidecar niet veel

voor. Er zijn slechts een 360 K floppy drive, 256 KRAM, een 8088 4.77 MHz CPU, IBM-PC compatibele BIOS-ROMs en drie uitbreidingsslots (waarvan een voor de hard disk controller) aan boord. Het toetsenbord blijf het eigen Amiga keyboard. In combinatie met de Amiga, extra RAM en een harde schijf nemen de MS-DOS mogelijkheden echter sterk toe.
De harde schijf kan zowel door MS- als AmigaDos benut worden en de Amiga biedt zelf multitasking via een apart MS-DOS venster.
Het on-board RAM van de Sidecar is toegankelijk voor de Amiga zelf. Dat is voorlopig weer 512 K extra Amiga-RAM en binnenkort gaat Commodore zelfs een 2MB RAM Expansion kaart voor de Sidecar op de markt brengen. Liefhebbers van grote spreadsheets, gedetailleerde graphics en animaties kunnen dan hun hart ophalen.

Het systeem kan dus, in tegenstelling tot de Tranformer, tegelijk Amiga- en MS-DOS programmatuur draaien.

De video-output verloopt via de eigen Amiga monitor. Doordat Sidecar de beeldinformatie rechtstreeks naar het 128K video-geheugen wegschrijft ontstaan er geen problemen met lastige programma's zoals Flight-simulator.
Speciale bijgeleverde koppelingssoftware zorgt er voor dat de gewenste monochrome en/of kleur-schermen in de Amiga-vensters worden geemuleerd. Het gebruik van een EGA-kaart is helaas nog niet mogelijk.

De Sidecar kan verder de seriële en parallelle poorten van de Amiga aansturen, via een extra socket rekenen met 8087 co-processor en externe 3.5 of 5.25 inch drives lezen en schrijven. Zwakke punten blijven de snelheid en het niet geheel IBM PC-compatibele Amiga keyboard. De snelheid is gewoon 4.77 MHz (circa twee maal sneller dan de software-emulator) en daarmee aanzienlijk lager dan de kloksnelheid van de Motorola 68000, een AT of Turbo XT. Een tweede tijdconsumerende bezigheid is het opstarten. Na het laden van Sidekick en Workbench (bij het model 500 al in het ROM gebakken) volgt de koppelingssoftware. Al met al heel wat bewerkelijker dan het opstarten vanaf een MS- DOS schijf op een IBM PC-kloon. Over het keyboard hebben wij het al bij de Transformer gehad. Nog niet over de toch wel stevige prijs van *f* 2400,- (inclusief BTW). Ons inziens kan dit bedrag best wat lager.

XT- en AT-kaarten voor de 2000

Het **A2088 board** of Janus-kaart is een in feite een zelfstandige XT-hoofdkaart. Een Sidecar op een kaart dus. De 8088 microprocessor draait onder de standaard 4.77 Mhz klokcyclus en een 16KB EPROM bevat alle noodzakelijke BIOS-routines. Het BIOS is door Commodore behoorlijk aangepast om communicatie met de Amiga 68000-chip mogelijk te maken. De A2088 heeft standaard 512 K aan boord plus nog eens een extra 128K voor het dual-port RAM. Een SMC 9268 floppy controller chip en een standaard 5.25 inch floppy drive connector kunnen maximaal twee (een interne en een externe drive) daisy chained floppystations aansturen.
Om alle XT-functies op een enkele kaart te kunnen proppen moest Commodore eigen (custom)-chips ontwerpen. Een speciale **multifunction chip** functioneert daarbij zowel als een DMA- en interrupt controller als een timer voor alle bussignalen. Andere chips "bedriegen" het Sidecar-deel van de Amiga 2000. De machine "gelooft" dat hij een echte XT is en via het dual-port memory worden alle toetsaanslagen en I/O-opdrachten van de Amiga als zijnde een PC XT ge-emuleerd.
Verder biedt de XT-kaart een extra socket voor de 8087 mathematische co-processor. Aan de onderzijde van de A2088 PC emulator-kaart zitten twee grote connectoren. De grootste connector wordt in het Amiga busconnectorslot gestoken. De kleinste in het PC-deel van de 2000.

De A2088 wordt natuurlijk ook softwarematig ondersteund vanuit Kickstart en de Intuition werkbank. Via interrupts trekt de ene computer de aandacht van de andere. Zo heeft de XT-kaart een eigen PC-ikoon (naar keuze monochroom of in kleur) op de werkbank waarin informatie en graphics opgetekend worden.

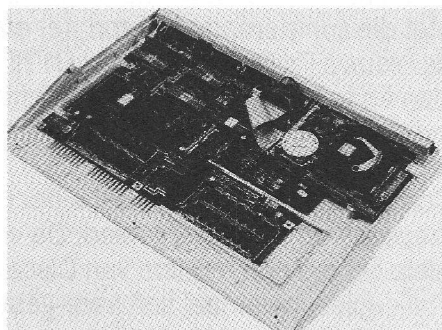
PCWindows kan ook, met maximaal 7 interrupts, onder multitasking draaien. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om dBASE op de XT te laten sorteren terwijl de Amiga zelf voor tekstverwerking of het maken van animaties vrij blijft.

Stel de A2088 wil een grafiek op de Amiga-monitor tekenen. De PC-emulator zendt dan een interrupt naar de Amiga, vervolgens kijkt de 68000 naar het video display memory deel van het dual-port RAM en gaat dan via een EXEC-signaal tot de grafische uitvoer over. Het programmaatje **PC-Windows** opent voor de XT een eigen venster met informatiescherm.
De prijs van de A2088 Janus-kaart zal ongeveer rond de *f* 1400,- komen te liggen.

'Snelle kaart'

Gelijk met de XT-kaart werd een AT-insteekkaart aangekondigd. Wij konden er nog geen hand op leggen, maar volgens de specificaties bevat dit emulator board:

- Een 80286 CPU met een kloksnelheid van 8MHz
- 512KB (plus 128 dual-port) aan vrij RAM
- Een 16 KB BIOS-ROM
- Een floppy-controller voor en 5.25 1.2 MB en een 3.5 inch 720 KB drive
- Een socket voor de 80287 mathematische co-processor.

De prijs van dit **A2286** AT-board wordt op iets van *f* 2200,- geraamd.
Voor de toekomst denkt Commodore nog aan een 386 emulator, maar daarover staat niets vast.

Conclusie

Soft- en harware MS-DOS emulatie blijft enigzins behelpen. Wie MS-DOS pakketten wil draaien of zijn Amiga via de Sidecar wil uitbreiden zal de beperkingen moeten slikken. Wie echt MS-DOS op de Amiga wil draaien en voor een nieuwe aankoop staat kan beter direkt in de Amiga 2000 investeren. Voor de 500 en 1000 gaat onze voorkeur naar de mogelijkheden van de Sidecar ten opzichte van de veel goedkopere software emulator. Sidecar is een doordacht stuk randapparatuur dat echter nog wel voor verbetering vatbaar is.